

Kyng.

Institut kurde de Paris

Dastagöl

Institut kurde de Paris

K. C. 147

**FONDS
K. BÉDIR KHAN**

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

Ծածկեր

Ինստիտուտի արտոնագրի
գործադրող Կորյազյան

Institut kurde de Paris

Ուսումնական կենտրոն

Երևան

1963

Назыркър у тәрщмәкър Н. ЩНДИ

ՄԱՂԿԵՓՈՒՆՁ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ՔՐԴԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

(քրդերեն)

Կազմեց և թարգմանեց ՀԱԶԻՆ ԶՆԴԻ

Հայաստանի պետական հրատարակչություն

(Հայպետհրատ)

Սրեան, 1963.

Б У К Е Т

АРМЯНСКИЕ ПИСАТЕЛИ О КУРДАХ

(на курдском языке)

Составил и перевел Аджие Джинди

Армянское государственное издательство

(Айпетарт)

Ереван, 1963

ХЭБЭРА ҚӘНЩИЗАНИЕ

Әва бәрәвока һана, Ұәки нимли рәи у дәрбазкь-
рьна щмаәта мә дьдә кьвше, айһай һала тәмам нинә.

Нвискар у тариқанед щмаәта әрмәнийайә щина-
ре кал у бава жь дәстпекьрьна нвисара хвә нәта рожа
ироин дәрһәқа к'ордада гәләки нвисинә. Иро, һәрге әм
нвисаред Ұанә чук у мәзын гьшки бәрәви сәр һәвдә
бькьн, чәнд щьлде же чөбьн, тьштәк, Ұәки ве дәмә
жь қәҰата мә дәрә,—шәбәле слсьләтанә.

Мә дь ве бәрәвокеда, йа кә щербандьна пешьнә,
щикьрьнә әҰ әфрандьне бәдәҰне, е кә бь тәмамайә
сәрәщәма хвәва жь әмре к'орданә, бь чапа хвә нә
ақа мәзын у бь фкьра хвә обективә-растьн. Нвискаред
әрмәнийайә щмаәтньз гәләке Ұана чунә нава к'ордед
щинар, бунә меван: һньк жь Ұан к'орди заньбунә у
заньн. ӘҰана рабун-руньштандьна к'орда, хәйсәт у мә-
рифәта Ұанә әфрандарие рьнд фәм кьрьнә у нас кь-
рьнә. Жь щмаәта хәбаткар ньзкьрьнә, пера ша бунә
у кале Ұей чәтьнда бәрхвәк'әтьнә. ӘҰ нәму бь қәл-
пәки қәнщ, бь дьләки-агьри алав бь нвисари готь-
нә, әфрандьнә әса рокьрьнә, Ұәки дь нава бә-
ра литература әрмәнийайә кәвнә-тәзәда щие хвәйә лаиқ
гьртьнә у тенә кьвше. Глики, әҰ әса һатьнә әфран-
дьне, чаҰа кә йәки ширнәлали пешәҰәти рабә дәрһәқа
щмаәта хвәда бьнвисә. Ләма жи нвисаред Ұан нвис-

к'ара гэлэки незики дэнге дьле мэнэ—тенэ нызкьрыне, хвэндьне у биранине. Ве дэрэщеда эм дькарын бир биньн нвисара Хачатур Абовяне щмаэтнози—нэмыри бы наве «Курды» (К'орд), йа к'о, йазьх, һэла һе бы змане мэ нәһатийә тәрщмәкьрыне.

Әфрандънед ве бэрэвоке¹ мэ бы нызкьрына дьл жь нава бэдәшнвисара щмаэта әрмәһянә бра бжарт, наве һе «Дәстәгөл» дани у бы һе нызкьрыне жи ик'рами хвэндәванед хвә дькьн.

Н. Щнди

31. 8. 59.

Ереван

Institut kurde de Paris

¹ Жь вана чәнд бәйт-сәһпати, ык'һат сәр һиме зарготьна (фолклора) щмаэта к'орда һатьнә нвисандьне.

Һазьркьре ве бэрэвоке чәнд тәрщмә зуда кьрынә, ле е дьне ван д'о-се сале пашьн.

ХАЧАТУР АБОВЙАН

(1805—1848)

К' О Р Д

(чэнд готын)

Поэзия щмаэрта к'орда гништиг дэрэщэкэ бса бльнд, к'о мэрв бь пешдачуйина we шаш у мэтэл дьминэ. Нэр к'ордэк, нэта нэр жьнкэ к'орд жи эсьл бь р'оне х'вэва поэтэ. Алие тыштбэрхвэ дэрхьстьнеда к'эмал, мэрифэта ван нэр йэки жи п'эрэ, ле, ньлбэт we тыштэки пек'энандьне буйа, wэки мэ жь щмаэтэкэ к'очэр бьх'вэста, к'о эве ш'ох'олед шаирейэ там-тэмам, шьк'ьлед бэдэwэтиг у нэванина к'елмейэ р'ьнд бьэф-ранда. Эw гэлэки садэ у хэбэрзэлал дьстьрен дэр'хэца гэли-гэбозед х'wэда, г'орг'орада, кани-чэwканийада, к'о-лилкада, чэк-р'ьналада, мэнэгийада, қэwмандьнед мер-хаснеда, дэр'хэца бэдэwед х'wэ у к'аw-к'обар'яа wанда, дэр'хэца wан нэму тыштада, чь к'о незики дьле wан у фэмдар'яа wанэ, гьшки бь ньмбэрк'ьрнава дьньтьриньн у дьщэдиньн wан нэмуйа бь к'ламед х'wэйэ м'ам-х'wэш, е к'о айнай нэки г'о'нед мэр'вевед Европайе х'wэш наен, д'на бь жиин бьд'нэ к'ьwше, ле б'награньн, ча-wa шэдэтиг'яа эмре wани р'онание у ча'wa қэйде фьк'ь-рандьна щмаэтэкэ х'wэх'wэтиг, щмаэтэк, wэки хин буйэ нане х'wэйи гарьс жь нэму тэмтискед мэр'веве Европайэ зор у ронаидар бльндтьр бьгрэ. Гэло лэзь-мэ эм бир биньн we йэке жи, wэки эw к'лам бса жи

пъри—һндыки дькарын тәрбә-торәкын мәрвевд чыйейә нәхвәнди у ызыкьрына вәтин дьле ванда гөр бькын.

К'орде дәнҗеж, гава кө һазыр дьбә бьстре, бәре әвъл нәрдө дәсте хвә датинә бьн чәна хвә, жь һәр-дө алийа қайм сурәте хвә дьгрә Wi тәһәри, вәки сәре печиед Wi дьғнижьнә гөһед Wi, хвә раст дькә у бе тө нащәтәкә сазбәнди . . . дәст бь стране дькә, сфтә гәләки бльнд, бь аواز-аваза ло-ло дькә, е кө нолани ла-ла кьрына к'ламед европиенә у паше хәбәрәд к'ламейә әйни тәви ло-ло кьрыне дькә. Нәму хачпарезед Асияе вәхта к'ефа, йане жи әйд-әрафате хвәда к'ламед татары дьстрен, ле к'орд, е кө һәр тыште татары бәр чәве вана рәшә (ки-жанара дьбежьн әщәм), we йәке бевормәтикә гәләки мәзын нәсаб дькын. Әв тәне ван чаха қайл дьбьн к'ла-ма татары бьбһен, әв жи форма апәшкәрә нә бь дьле вана, гава кө фарьзәк, йан татарәки дәвләти, йане әйан ль we орте һазырбә. Хорт, қиз у к'өлфәт рожед шайа дора кона бәрәв дьбьн, говәнде дьгьрын, дьстрен, дьрәқьсын у бехәми дьк'әвьнә нава әшқ у к'ефе, нәнәк-лақьрдийа. Әв вәхта дәватата зөрна Асияе (нащәтәкә мина блурейә) у дәфе дьхьн, ле шван тәщара дәсте вана жь фице у блура ызыкьри набә, бь ван әв бинтәнгийа тәнебуна хвә дьдьнә биркьрыне у бь һостати кәри-суриед пез ль һәвдө дьһевриньн. Әз ык'арьм мқим бежьм, чька жьн жи вәхта стране дәсте хвә дьдьнә бәр руе хвә? Чава нмуш, чәнд к'ламед к'орда бь хәбәр-хәбәр тәрщмәкьри әзе паше әлам бь-кьм.

* * *

Фкьра хәбәрәйә тәмам мәрвв дькарьбу к'ордара әшире (аспете) роһлате бьгота, һәрге әв тәне бь әмьре руньштандьнера бьһатана гредане. Ызыкьрын бәр бь әскәрие, дьлсағи, нәлали, итбарйа бенәсаб бәр бь мә-

зынед хвэ, қэдандьна хэбэра дайи, меваньзи, кэйф-
һьлдан у джымьня қэбила нэта нав қәwме хвэда жи,
зордэсти, . . . у бенэсаб қәдъргьртна к'өлфэт, аһа
эw паки у рабун-руньштън, wэки бона тэмамыа щмаэ-
та к'орда томэринэ. К'орда щарна оса анинэ сэре пад-
ша у ханед зор, wэки эw бэр wана рьщьфинэ.

Institut kurde de Paris

КЛАМЕД ШМАЭТА К'ОРДА, Е КӨ БЬ ДЭСТИ ХАЧАТУР
АБОВИАН ҖАТЬНӨ НВИСАРЕ

* * *

Гәүра мьн аве те,
Бина мехьк, дарчина бәр пыште те,
Дәве мьн сурәте хала тә к'әта,
Нәчәлник эз бьгьртама бышандама Р'усете (Сьбиле).

* * *

Тә чәврәше, нәба тьри,
Сәр тәда бьжанг-бөри,
Шуша дьле мьн шкәстийә нащәбьри,
Вәрә мала мә мевани,
Р'абә, руне грани,
Эзе жь тәра шәржекьм бәрхе сәр бәрани.

* * *

Те бина байе бһаре,
Хөде бәжьна бльнд хәйрандийә ришиө шөре,
Нәйфа мьн те ахе горе
Хөда нәланд мьле мәргали.

* * *

Мьн кафа дәште,
Дәнге дө зәрийа хвәш те,
Ах дькьм, хуна рәш те.

* * *

Калбум, сэдшар калбум,
Эзе незики нэфте сал бум,
Сэдам чэве бэлэк
Храбмал бум.

* * *

Һив хэйдийэ, начэ ава,
Пешр бэла бунэ ль ван наван,
Иро бист у чар роже,
ХэW нэрьмийэ бэлэк чэван.

* * *

Сэре хwэндьне элифбайэ,
Хала синг у бэре хэлде дэлал
Сэд у сейэ,
Синге зэрийа мьн Wэкэ мьзгэфтейэ,
Эзорма камбах мэрв ле бькэ
Дба, нмежа эйдайэ.

* * *

Зозане мэ башьн,
Бэлэкие бэрфе ле шэшьн,
Р'эwазе (р'эwше) көрманшиэ,
Qизе бь кэзи, хорте свьк
Тэээйэ тэлашьн.

* * *

Тьрба сиwаре мьн һьмбэрэ,
Щотэк мэре зэр сэрэ,
Гошт хwэрийэ,
Һэстойа кьрийэ сэфэрэ.

* * *

Сиwаре Һоле сиwар бу хэмэ,
Кома холама хwэ да щэмэ,
Жекьр сэре Зэманхане эщэмэ.

РАФФИ (ҲАКОБ МЕЛИК-ҲАКОБҲАН)
(1835—1888)

П Р И С К

(чанд готън)

... Эфрандына щмаэ-та к'ордайэ нэнвиси сэр заре ванэ; эв айни жь эмьре щмаэ-те пешда һатийэ у бы ви хэйсэти у р'онийэ, чь к'о щмаэ-т бы хвэйэ. Нава зарготъна Ванда к'ламед швание у ед мера щие сэрэ дьгрын, ед пешын бы эмьре щмаэ-тэкэ к'очэрра тенэ гредане, ле ед д'ода, шэдэтија р'оне вейи шэрвание-нэ. К'ламед шваяие мэлул у зэлульн; эв гэлэки нэрм бы дэнг-сэда блура швинра тенэ готъне. Ле к'ламед мерание агьрын, к'эл у г'ор, қирандына ванэ мэрдани дэнге дэфера йэкбуйи бы һэвра дькьнэ гьрмини.

Т'о қэвмандьнэкэ айан реча хвэ нав эмре к'ор-да онда накэ; дэнгбежйа щмаэ-те бы к'ламед хвэва, йа-не пэсне мерхасйа йэки дьдэ, йане жи қэрфа ль е трсонэк дькэ. Е к'о хвэ жь дьжмын вэшерэ, йане жи жь майдана шер бьрэвэ, рожтьра дьне қиз у жьн сэр е оса к'лама дэрдьхьн, нав-нучька ле дькьн у эв к'лам пера-пера ль сэр заре һэр чук у мэзьни бэла дьбэ.

* * *

Вэхтэкэ шэве ида дэрбаз бубу, ле һэла жь гэлэк кона ронайе хане дькьр. Шива мэ анин: эв жь харьна гэлэки садэ һатъбу һазьркьрьне, нав ваҫа щэндэке бэр-хэкэ қэланди.

Пэй шивера бэг хвэст мэ бьдэ мжулкьрьне, га-зи дэнгбежэки кьр. Эв йэки һури топал бу, гэлэки

минани ашьқед мә, е кө дэгмә бeқбсур бун. Дәнгбеж саз дьхьст.

Нәта ҫе роже мьн кламәкә бса нәбһистьбу, ҫәки ақа рабун-руньштьн, хәйсәте мләтиә бьда кьвше, ҫәки ақа рөкә ҫмаәте бьда кьвше, чаҫа клама к'орда. Гава кө клама к'орда дьбһеи, к'орд хҫә-хҫә те бәр чәве тә, рьмә дестда, ль сәр пышта мәнәгийә нав-у нишан, мина бае бруске нава чйада дьпәкә...

Кламе ашьқе к'орд нә кламәнә тәҫакәлиньн: әҫи тәмам сәрһатик дьгот, йа кө дәнгбеже ҫмаәте сәр қәҫмандьна буй ль һәванийә. Әҫ шьерәкә мерхасиә бу, нав ҫеда гәләки шәре қәтъл һатьбу кьвшкьрьне, ҫәки бәг эләкә к'ордайә дьнера данибу, у дь нава ҫи шәрида дө к'оред ҫи һатьбунә көштьне, кәри-суриед ҫи жи талан кьрьбун.

ҫәхта страна ашьқ бәги мәдәкьри бу. Жь кәрба нәйфһьлдане хун тьжи чәве ҫи бубун, чьмки әҫи дьбһист дәрһәқа ҫи шәре хунқәтледа, кө һәрдө к'оред ҫийә әзиз шәркьрьн, гәләк көштьн у хҫә жи һатьн көштьне...

ҫе дәме жь пыш пәрде, ҫәки ҫиә к'өлфәт бу бу иска-иска йәке. ҫарик ҫедәре дәркәт, незики бәг бу, гот: «Ханьм һиви дькә, ҫе кламе нәстрен».

Ханьм к'и бу? Әҫ жьна ҫи мери бу, е кө ашьқ дәрһәқа мерхасиә ҫида бса цьстьра, кө һатьбу көштьне.

ҫрастиә бежьм, хәбәрәд дәнгбеж сәр мьн жи гәләки нөк'ом кьрьн, әҫана дьле мерьв тәв радькьрьн у дьшәҫьтандьн.

Чаҫа дьхҫенйә, к'ефа бәг жи тәнә бу: әҫи изьна хҫә мә хҫәст у чу разе. Пәй ҫира жи дәнгбеж чу.

НОВЪАННЕС НОВЪАННИСЪАН

(1864—1929)

БАГРИ

(кәрик)

Ль сәре чие we шәвә,
Тәне кӧчкәк дьшхӧлә,
У ль дәрва, бәр кона
Һәй те хане қәрәтӧ,
Ле ль дора wi кӧчки,
Бона қса пирәде
Гәләк зарб дьщвн
У кӧрда пир чирокбеж
Глие бәре дькә реж,
Ванра дькә бь нәвас
Дәрһәқ пешйа, кал-бава
У кьрна ван мерхаса,
Кӧ дьнеда бунә нас:
— «Әвана қәт тӧщара
Нәбунә қул кәскира,
Һәр дәвләти, һәр зӧлмқар
Рьщьфинә ль бәр ван,
Наве вани наве қәнщ
Ль нав вәлет бу бәла
У дьминьн дәврана».
Ава дьгот пирәде
Ван заред бәр кӧчькра,

Ле һьки дур, гөһере,
Һатбу мэхэл кәре пез,
К'әлбед гөрех ведәре
Qәрәһьли дькьрһн.
Ле тө һеба, we дәнҗ те,
Кө сәр знер дькакә—
Чава дәнҗе азайе
We гелида вәдьгәрә,
Шарна жи ча е бәнҗие
Гази йара хwә дькә,
Һьш у аqьл же дьбә,
Wah, әw блура швинә.

Institut kurde de Paris

В Р Т А Н Е С П А П Т А З Ы А Н

(1866—1920)

ЛУР - ДӨ - ЛУР

Поэма көрдие

Ль ведәре—бәр дәве Ава-Р'эщә шиварәки хwәш
Кәсо дәрбази дькър.

Нава wәлет һәрге зламәки бәдәши сәрхwә һәбу,
әw бь хwә бу. Зора кәсәки педа нәдьчу чәк у рьнале
ви же бьстәнда. Мәрвә щәрде тәррөш нәдькър рәх
пәзе ви кәвә, нәта гөрә сәре чие жи кәфса хwә жь
ви дькър. Ахър әви чьқаси рәм бу алие қәнщие,
ақаси жи бе рәм бу алие храбие.

Кәсои бәдәw бу, нола рожа тәзә һлати, тоз у
хөбар ле һьлнати. Гава кө чәвед қизед wәләт бь чәв,
бру-бжанг, бәжинбала ви дькәт, ньш у ақьле wана се-
ри дьчу. Ле блур лехьстьна ви чава бу? Жь сәда
блурә ви мәрв һәвва нәдьма: өса хwәш бу, к'обрә
ширьн, wәки һорийа дькарьбу һавжайа дьле хwә пе
банийа. Әw сәда шарна зәлули бу, шарна мина аве
дькърә гөжә-гөж, тә қәй дьгот шарури бьлбьлә, кө
дьхунә.

Һәрге мәрв, һәрге кәйwan, чахе кө дәнге блуре
дьбьһист, бенәмди хwә дьһатә незик, ци бь ши дьбу
кәвьр у дькър кө һәр хазәк, һәр аwаз у талазәкә we
бь гөһе бьбһе.

Кәсо феза знара у қәйе һәрә жорьн рудьньшт,

ль бэр чэва хоризона фрэ, ль бэр пийа Ава-Р'эшэ геж-
гэринг, ль бэр эниера пуса тэйсок чынг дыда.

Мэрийа гэрэке бы чэве хвэ бьдита, чька эв пэзе
бе зари-зман чава чере хвэ жь бир дькър, дьк'шйа
бэр бы ви дьчу.

Кэсо кэвър дьнэландьн: пелед Ава-Р'эш дьлуwand,
тэбийэт дькърэ рсас, пус дьньвьжанд, хэр тышт жь
щи дьнэжанд; хори жи ле тьма дьман.

Кэсо йэки оса бу.

Пэзе ида чава нэда пэй сэда блура ви. Эв жь
щие хвэ ранэдьбу, бы блуре гази пез дькър.

Бона черандьне мрамэ «Берик»-е, бона авдайине
е «Хозат»-е, ле бона кэйване млук дора хвэ быщви-
нэ йа «Газийа пез» ледьда.

Пез кó дьбнист, хэр тышт дьһшт, сэр хэр тыш-
тира дэрбаз дьбу, дьһатэ дора Кэсо дьбу чэрх.

Кэсо оса бэштэварн дьдэбранд: жь мэрийа дур,
пашла тэбийэте, ль бэршала чиа, жь алие пэзе хвэ
ньк'ъри, жь дэнгбежийа хвэ разн, эв бэштэвар бу,
чава мирэк.

Ле рожэке Кэсо қиза агэе хвэ омьда тэне дит.
Дит у же нькър.

Зэлхе бэдэв бу: чэвед we бэлэк, бэжнэ та-
рънан, навкелкэ зрав, бру-бжангэ қэйтан, демэ сор-
голи.

Зэлхе жи Кэсо дит. Зэлхе жи жь Кэсо нькър.
Кэсо гэлэки бэрхвэ кэт. Жирбуна хвэ ондакър, он-
дакър шабуна хвэ. Жь тарибара сбе нэта эвара дэрэнг
тэрка к'очк у сэрае нэдьда: пез тер бьхара, нэхара,
щэм ви йэк бу. Бэре ви бьрщеда, зэлули ль блуре
дьхьст, дьле хвэ дькърэ нава блуре у минани тэвие
баране несп дьбаранд.

Зэлхе жи дь нале хвэда дьк'эвгъри. Хвэ дьда
пышт пэрде, дина хвэ дьда Кэсо; жь диндара ви, жь
дэнге блура ви тер нэдьбу. Нэ дьхар, нэ вэдьхар, дь-
хвэда дьк'эрби.

Һәрдәә жи заньбун, Ұәки гәләки дури һәвһн, Ұәки қиза аға набә жһна швин.

Ле дьлкәтһн зәйнәта ру дһнейә; агьрәки гәләки гөр. ӘҰ тә дурбуне нас накә, рһа хҰә дьқәдинә: һәрге дурбә, һәрге незик, һәрге тәнък бә, һәрге кур. Һьзкьрһн нә дурбуне нас дькә, нә һәв щәдабуне.

Агаи дурди бу у гәләки дәлкбаз. ӘҰ зутьре бьһзкьрһна Һәсо һьһә, һерс бу: кәф дев кәт, хҰәст шване дәст сәрхҰә һьлдаи бькәжә, ле әһи йа хҰә заньбу: нәхҰәст наве мала хҰә бь хуна шванәки храв бькә нәта-нәтае.

Ле дәр у доране һи Һе чь бьготана, һәрге бьбһистана, Ұәки шванәк пәй қиза һи дьгәрә? Гәрәке Һәсо дурхә, әса бькә, кә әҰ бенәмди хҰә бьқәҰрә, хҰә-хҰә әщевәке бинә сәре хҰә. Гәрәке ойинәкә әса чекә, Ұәки Һәсо бь хҰә бьһелә дуркәвә у шарәкә дһне қә вәнәгәрә.

Ага рокьр у пива: гәләки фькьри у агрие рек жь хҰәра дит.

Мәрвь шандә пәй, гази Һәсо кьр, жера гот:

-- Һәсо, әз заньм,—аге нәпак сәрда гьрт,—әз заньм, Ұәки дьле тә қиза мьнда һәйә, тә лаҰкәки сәрхҰәһи, мьн бьһистийә, Ұәки блурәкә рьнд ле дьхи. Әзе қиза хҰә бьдмә тә, ле тәне қрарәки мьн тә һәйә. Мьн бьһистийә, Ұәки пәз гөһдарийа тә дькә у гава дәнге блуре дьһе, те дора тә дьбә чәрх.

Тә мнара һана дьбини, әзе жь әрде нәта сери пепәлингәкә дарин чекьм; тәе ль сәре мнаре руни-Һе жоре, пәз жи бра жере бә. Әвә қрар. Һәрге тә жь жоре, бь лехьһна блуре пекани, пәз сәр нәрдьҰанера дәрхьст бьр щәм хҰә, һи чахи бра қиза мьн ль тә нәлал бә, хҰәра бьбә пе шабә.

Һәрге тә кә пек нани, һи чахи тәе бьби сосрәт, пасә-пусе хҰә, чь һәйә, бәрәвкә у һәла зуйә жь ван дәра бьщәнмә һәрә. Шван һькарә бьбә зәве аге, Һе йәке жь сәре хҰә дәрхә.

Нэсо бэшэрхwэш бу, тэмэнэ бу, гот:

— Ага, тѳи сагби, бра готна тэ бэ!

У аге нэрдэwанэк дарин да чекьрне, нод у нэх пегэлинге we нэбун. Бей Нэсо пегэлингэк орта weда да шкенандьне; йа шкэсти дуса дани дэwсе. Оса кьр. wэки тѳ тышт кьввш нэбэ, ле тыштэки свьк дькарьбу ньлшанда у йа дьне wэкэ газэке дурхьста. Бь wi тэ-нэри пэз ида нькарбу дэрбази жоре буйа.

О, агайи нэпак бу: кѳбар бу, qѳрэ.

Аге зальм эw нэхэди кьр. Нэсо ракьр сэре мнаре, Зэлхе ани сэр эйwане у шванра гот:

— Эва жи тэ; а Зэлхе, кефа хwэ хwэшкэ, нэрге тэ готна мьн ани сери, тэ хwэш нэлал.

Зэлхе Нэсо дит: бона Нэсо гѳла энийа we гэш бу, сор бу, у бь дэсте хwэ нишанкьр. Швин те дэрхьст, wэки Зэлхе жь wi ньз дькэ. Дьле wi ша бу. Блур нлда да сэр лева, кѳвоз qѳткьр, дэст бь лехьс-тьне кьр.

Бу грмина чьл у чйа, дар жь щие хwэ нэжйан, кэвьр нэлийан. Аге зальм мѳде хwэ кьр; Зэлха сэw-дэсэр, нидьк ма хwэ жорда бавита, бьчуйа жере, нолани пез бькэтэ нав дэст-не Нэсо.

Пэз кьшйа, незики нэрдwане бу у пэй нэвра рез бун, ньлкьшйан, wэки нэрын, бьгнижьнэ сэре мнаре.

— Нэй ло, ло, швано, шване Ава-Р'эшо, нэ тэ чьл у чйа дани кале гриандьне; дэwэ кэди дькьрын; нэ тэ кэвьр у кѳчьк дьда нэландьне. Тэ бь чь аqьли баwэрбуна хwэ бь аге ани, чьра ньлкьшиаи сэре мнаре? Нэсо, тѳ зьке дйа хwэда авэк рэш буйайи, qѳ нэхатайи рубаре дьняе. Хwэзла qѳ дьне нэхэтиаи, wэки бь ага тжинэ. Хwэзла тэ рэнге роже нэдита, wэки тѳ qал у балкьри гиһанди пелед Ава-Р'эш, wэки

тö лури-лури кьри, һав к'этына қамиша, вәки тö кьри машоқ.

Һэй ло, ло... Чаванә, дьбә к'өрд ақа беисаф бу, вәки бь дьлк'этыне к'эниә. Дьбә исафа хвә онда кьр, хвәде хвә жи бир кьр.

Тә Кәсое рәбән чьра кьрә пара шәйтин, ақле ви же дьзи, дьниә кьрә шин у гьри... Һэй ло, ло...

Пәз һэй һьлдьк'шйә; һав дәв дьдан, бь сәда блуре хвәва дьчун; зәра бьнида бир кьрьбун. Ль Кәсо дьнһерин у һьлдьк'шйән.

Дьниә шаш у мәт мабу. Агае зöлмк'ар бу кәвьр. Зәлхе кәйә навк'елке қуз бубу; дәсте хвә дрежи Кәсо кьрьбу, дькьрә гази:

— Кәсо, әз йә тәмә, бьминьм, жь тәрамә, нәминьм жь әрдерамә. Әз тә кьздькьм, ақас тә кьз дькьм, чьқас Ләйле жь Мәщлум кьз нәдькьр. Әз тә кьздькьм, кьздькьм ақас, чьқас мьнмьник жь чрае кьз накә, бьлбьл жь гөле кьз накә, дьниә жь роже у һешнайә, жь халие кьз накә. Тө чьра мьни; төн гөла бәр бина мьн, тәи рожа мьн, тәи әмре мьн.

Кәсо дьбьһист, дьле ви дьшәвьти, ледьхьст, дәнге блуре бьнд дькьр.

Нери гһиштә пепәлинга шкәсти, фәмкьр, вәки мьрьна ви ль бәр чәванә, ле жь әшқа блуре дин бьбу, льнге хвә дани сәр пепәлинге.

Дар нәжйә, дәнге мькинәке һатә бьһистьне у нерие кәвәр нава һәвәда гьлол бу, чу, вәки дь нава кәвьр-көчькед зәреда һур у хашбә.

Кәсо кьрә зарин:

— Һэй вах, нерие мьни бәдәш,— бь дьләки брин әви кьрә ахин. Ле гава Зәлхе ньһери, нери жь бир кьр. Блур да сәр лева у дәст бь лехьстьне кьр.

Пез нале нери дитьн, сәкьнин, фькьрин, шунда вәкьшьн, ле жь дәнге блуре сәрхвәш бубун, пешда лвьән.

Мийә пешьн щербанд, пара вәкьшйә, льнгед

пешын былнд кър у хвэст банздэ; кърэ калин у да пэй нери.

— Гэй Wax, Wax, мийа мьнэ безар у зман,—Нэсо кърэ зарин. Ле гава Зэлхе нһери, пэз жь бир кър, блур тжи кър. Мийа дӱда шербанд, банзда жи, ле ль пепэлинге кэт, тлоли нава һәвә бу, бь дэнгәки мәлул кърэ калин у бәр бь бьне зәре чу.

Нэсо блуредә дьгот,—банздьн, дәрбазбьн, мийе мьнә дәлал, бәрхкед мьнә ширьн, һьлкьшьн, Wәрьн щәм хвәие хвә.

Пэз дһа нәдълпьти, пара вәкьшйа.

Нэсо һерс бу; дара шкәсти нәдьдит. Чьда һьзкьрьн у нӱба Wi һәбу, тәмам блуредә рет: бь аҗазе хвә дар у бәр кърьбу кәвьр... ле пэз шунда вәдкьшйа.

Ага жь шӱхӱле хвә кьри шарм кър. Зэлхе жь бегӱмание бу нивмьри.

Нэсо қәйдә гӱһаст.

Нһа әви бь хвә-хвә жи һьзанбу, чь мқами ледьхә.

Ба һатьбу брине; ав щие хвәда сәкьнибу. һәр тышт кәр бубу.

Ке «Лур-дә-лур» нәһнистийә? Жь Wi мқами дьле кәвьри жи дьхохьмә, һьлдышә. Ке кӱ бьбһе, дьле Wi һьзкьри We бькӱтә, хвәва һәрә. Қиза бәнги We дин у һар бьбә у бәрбь һьзкьрие хвә We бьрәвә.

Әвә хвәшә, сәртаща кӱмаманә.

Дьлованийа һорийанә; әв рӱке Нэсойә.

Пэз кшйа, гәләк тлол бун.

Нэсо жи жь щие хвә ләқйа; дара шкәсти дит.

Һәр тышт фәм кър; ль аге нһери.

Фәмкър, Wәки Зэлхе жь бона Wi ӱндайә, әв жи жь бона дһйае.

Зэлхе жи жь щие хвә нәжийа, ль аге нһери, ль Нэсо нһери.

Фэмкър, вәки Кәсо жь бона вә бндайә, әв жи —
жь бона дһйәе.

У һәр тышт кәр бу.

«Лур-дә-лур» стәдъри: аһаз-һалазе вейә пашьн
һава һәһеда бәла бу-тәмъри...

Паше... қужин у қиринәк һатә бһһистьне.

У дө зһам һава һәһеда ләзә-ләз гһорбун, вәки
бь һәвра ль бьне зәреда һур-һурибьбьн... һәмәза
һәвда.

Йәк Кәсо бу, йа дьне-Зәлхе...

Institut kurde de Paris

Бәри эварәке конда палдайи әши мжули бь меване хwәйә һәртъмира дькър. Әw дьзьнә бәлу бун, we-ки чйа дьданә бьн пә хwә.

К'ордәки әщәбмайи хәбәра wi бьри:—Чь qәwi лаwьк ван әрмәние пешбәр талан-тажан накьн?

— Аqа жи wана бәләнгаз тәгмин нәкә,—малxwe мале готе.

— Wана...?

— Әре, wана. Нав wанда шванәк һәйә наве wi Чәто, мер дьбежьм, бәре хwә бьдә wi.

— Пәкә,—дьз бь дәнгәки бльнд гот у бь шьнгин рабу, щидә руньшт.

— Төе чь бьди, wәки һәма шәва ишәвин өса биньм сәре wан, к'ө пешбәр ду жи дәwса wәре wан q'ө-лоз нәбә?

— Пешк'ешә тә мьвина шинбоз!

— Ка, дәсте хwә!

Әwана дәст дан һәв у мәрщ гьртън.

4

Бекәсаб таринә шәвед Гәлие Тари.

Шәвәрәшәк бу: алики жи х'шә-х'шә баране бу. Оба әрмәнийә хәwеда бу. Щар-щарна швана виали у wiали дәнг дьданә һәвд'ө: «he, he...», гва he ньшйарьн.

Wәхтәкә шәве ль рәх конара бу тәрлин. Сайил рабун, хwә авитьне, пәз сьльки, һәсп рәвин, дәwар бәла бу, һәwар к'әтә швана бу тәqә-тәqә тьвьнга у әw дәнг у һәwәрзә, сәw у тьрс тә дьго тәви тари таристане, г'орина әwра у лейи у лемьште бун, у шәва we шәве кьрьнә шәвәкә рәшә ньш.

— Рорйә, к'әлб бьрьн, мqати обе бьн,—wa кьрә qирин Чәтое швани әждәһа.

— К'элб бьрын...,— жь һәрчар алия дэнг данэ һэв у тьрсе обэ һынгавт. Ль сәре чие һәр кәс рьнд занэ, к'а чь нәвалэ, гава дьбежьн «к'элб бьрын».

І әршара дьзәк, йане дөдө тен, дьк'эвьнэ нава обе, пез, һәспа, дөшөр дьсьлькиньн, тәви һэв дькьн. К'элб дьдьнэ ду вана. Әвана жи к'элба пәй хвэ дьәwtиньн, дьбьн жь обе дур дьхьн. Жь we шунда һэвалэ дьза дадьк'өт'ьнэ нава оба бе к'элбэ тәвиһэв-буйи, у we тарйа тәqьш-тоqьшда пез, дөшөр бьр дькьн, дьдьн пешйа хвэ, дьбьн.

Зутьрке нөшума дөда дәстпе бу, бу һәвар у гази, тәqә-тәqа тьвьнга, нава тариета һәр тьшт тәви һэвдө бун у өса һэв гәwьли дак'әт'ьнэ жере.

We шәвәрәше тө тьшт нәдһат ханекьрьне. Бь шәwqа бьрускера дәqеда әw хьнгелә дьһатә к'эвше, ле чәвед мерьв нава we һәвар-газиета тьштәк нәдьqәшь-ранд. Чәва нәдьдит, ле дөнге тьвьнгара, qирә-qир, qурә-qура шванара, wәки дьгот'ьн: «Бьрын, һәй бьрын... Ә'ләбаш, һәй Ә'ләбаш...», мерьв тәгмин дькьр, чька к'и алира дьчьн.

Әw дэнг жи бәрә-бәрә дур к'әт'ьн у ида тө тьшт нәдһатә бьһистьне.

Баране аwаки дьрәшанд у qьрчина әwьр бу, ль сәр чйаед дур дькьрә гөрин.

5

Бәрбацга сбе лашьк вәгәрийан. Гәла жь дурва хә-бәрдана wанә әшq, у к'әне wан дь нава мьж-думанета дьһат'ьнэ бьһистьне. Мале к'очәра саг-сьламәт анин һат'ьн, данә хwәйе wан, хwә жи коне Чәтода бәрәв бун, wәки тәште сьхөн.

Wана к'олозәки к'өрда бь хwәра анибун, пера жи мәргаләк у шурәк. Пера-пера ль обе бәла бу, wәки

лашька йәки кӧрд кӧштиӧ у кӧчӧр лӧз-лӧз һат ын то-
пи һӧндӧр у бӧр дӧре кон бун.

Дйа Чӧто бона шванед бьрчи сӧр кӧчьк харьн
һазьр дькьр у пера жи хвӧ-хвӧра дьньват:

«Ла-лаво, дйа ви жи һӧйӧ...

Ла-лаво, нһа чӧве we ль рейӧ...

Ла-лаво, we бежӧ, чу, нһат...

Ла-лаво, we чӧвньһерйа кӧрбӧ...».

Чӧнд жьнед дьне жи weра сӧре хвӧ дькӧжандьн
у дьлувандьн. ӦW кӧ швана we дӧме дӧр у щинарара
дьготьн, чька чава қӧвьмийӧ.

— Ӧм һӧрчар алийа бӧрӧв бун, мӧ бьр гӧлики һа-
се кьр. Ль ведӧре гава кӧ мӧ зор да шана. ӧwana
нӧйwan щи бь щи һьштьн у һӧр йӧк алийа рӧви, сӧре
хвӧ хлас кьр. Мьн бӧри йӧки да, бьр знарӧки қӧль-
банд. Wӧхта кӧ знер һасе бу, дӧстхвӧда вӧгӧрйа сӧр
мын, шур кьшанд, хвӧ дрежи мын кьр, го, сӧре хвӧ
хласкӧ, ӧзе тӧ ортеда текьмӧ дӧ қӧта. Мьн го, тӧе ча-
ва мын ортеда бьки дӧ қӧта, — мын чомах ба кьр, жор-
да рӧпанде, дӧ бьде...

— Дӧ бьде, гьди, — кӧчӧра готе.

Бу рӧпина ви у ӧрде дреж бу, — Чӧто бь ви тӧ-
һӧри сӧрһатйа хвӧ хласкьр,

— Нӧ, нӧ, нӧ, нӧ, — бу пирқӧ-пирқӧ кӧчӧра.

6

Жь ве қӧшмандьне чӧнд нӧфте дӧрбаз бубун.
Рӧожӧке кӧлба қайм леда. Хвӧйи дӧркӧтьн, дина хвӧ
дане ка ӧмерӧки кӧрд we бьнатара обе дькӧ газе.

— Крив, чь дьхвӧзи?

— Коне Чӧтое шван кьжанӧ, — ӧви гот.

— ӦW анин коне Чӧтое шван, Чӧто нан да бӧр ме-
ван. Рьрда-веда хӧбӧр дан, нӧта ӧви нане хвӧ хар,
хласкьр. Wӧхта кӧ нан һьлдан, Чӧто пьрси:

— Хӧрбӧ крив, хзмӧта тӧ?

Мевин готе:—Ль ведэре чэнд нэфтийа бэре йэки к'орд натийэ коштыне.

Швин нэқкыр, го:—Растэ, натийэ коштыне.

— Дьбежын, тэ коштийэ?

— Дьрустэ!

— Эз баве Вимэ,—риси го,—натэмэ, Wэки хуна Wi тэ нэлал бькым. Тэ сэре ре эW нэкөштийэ, ль гөһера Wiда нэкөштийэ, ль мала Wiда нэкөштийэ, мьн чэнд шара готе, көро, лаво, жь Wi шөхөле кэрам дэст бькшинэ, Wан һэвала дур к'эвэ, мале хэлде нэ мьлкэ баве тэйэ.. Гөра мьн нэкр. Qe эщэле Wi натьбу,—эви гот у сэре хwэ бэржер кыр, кэрбу.

— Ай хwэйиман би, wэки öса растгойи,—к'очэра һэрчар алийа готе у бь хwэ жи кэрбун.

— Хуна Wi тэ нэлал,—баве калэмер готе,—ле тэне де... зани иди, дейэ... насьтэрэ... к'ынщед Wi бьдэ мьн, эз бьбьм, бра сэрда бьгьри, дьле we рьнэт бэ.

Чэто к'олозе бь хун, мэртал у шур ани да кале, пэзэк жи да пешье у жь сайла дэрбаз кыр, бьр вэре-кыр.

— Дэ ма хатьре тэ, көре мьн,—калэмере к'орд готе.

— Огьрбэ, к'рив!

ЛАЗО (ҲАКОБ ГАЗАРҲАН)

(1869—1926)

СЭРҲАТИЙА ШАСЬМЕ КӖРД

(кәрик)

МАЛА МӘ

Эзи шәш сали бум.

Әм малева дьманә Гӧләсоре. Әз бум, баве мьн,
дйа мьн, дӧ бред мьн у хушкәкә мьн бун.

Баве мьн шване Кәсан бәге зили бу.

Баве мьн саләwәхте шарәке, йане дӧ щара дьһат
мале, wәхте дьне шәм сурие хwә дьма.

Зарӧтие бира мьн те, wәки дйа мьн дьгрйа у ба-
ве мьнра дьгот-сәба нәвтеда шарәке йане дӧ щара бе
мале.

Баве мьн жи дьгот:—Жьньк, ле әз нахwәзьм
зу-зу бем мале, дә агайә, qәбул накә, кй дькарә бәр
wи хәбәрдә...

Саләwәхте һәфе баве мьн дӧ бар гәнъм, әйарәк
тораq, донздәһ грванкә рун, дәстә к'ьнщ у дӧ щот
чарьх бун.

Ле чаwа пешк'еш баве мьн сале дӧ бәрх у карәк
жи дьстәнд, әw жи wәки зйан нәгьһишта пез.

Дйа мьн жи дьхәбьти, әwe щинарара ав дани, һә-
вир дьстра, дәw дьк'ьла у мә ӧса жи әбур дькьр. Чь
әбур, чь нал, тәзи, пехас, сәрqот, ньсрәта мә кәри
нане рәш, к'асәк дәwe тьрш, йане һьн тораq бу, ле
диса әм жь нале хwә рази бун.

Растә, мә лдыт, вәки щинаре мә пак дьжин, дьхарьн, вәдхарьн, хвәдькьрьн. Ле әм аґа жи бәр хвә нәдькәтьн, чьмк әм шван бун, ле әвана хвәйе кәри-сурийа бун. Бәри эваре дйа мә щие мә дадани сәба разане, ле чь щи? - Көлавәки кәвьн, лнефа мә мале, әв жи пьзни бу, бьске һьрие же дьбарин.

КАРА МЫНӘ ЧАЛӘБӘЛӘК

Ах! әм ви чахи чьґа әшґ бун, вәхта баве мын дө карә дестда һатә мале.

Жь вана йәкә рәш бу, йа дьн чаләбәләк, мә хушк у бра кар дәсте һәв дьрәвандьн.

Хушка мын Зәлхе у Тәфуре бре мын жь мын мәзынтър бун 10--12 сали, әвана аґа жи мыда нәкәтьн, ле бре мыни орґе—Сло, дьхвәст кара мын жь дәсте мын бьґьрта у дәвса we йа рәш бьда мын.

Сәр we йәке мә бь һәвра шәр кьр. Аґрие дйа мә һат щәм мә, әве әм пәвхьстьн у кара чаләбәләк да мын. һәрро мын кара хвә дьбьр, дьчеранд. Ав дьдае, шәва жи әм щики радьзан.

Һавине әм чун зозана Әләґаґе, бәґ конәки чук дабу баве мын, йәке жи изьн дабу, вәки әм бь малева бьжин ведәре.

Әләґаґ чьґа рьнд бу, чьґа кани һәбун ведәре, көлилке рәнг-рәнґи, моз у мынмыника банздьдан-дьфьрийан у дора мә дьчун-дьһатьн. Мын рожа хвә нав ванда дәрбаз дькьр у әз ґә бьрчи нәдьбум нәта дйа мын, йане хушка мын ґази мын дькьрьн. Мын карьк һи-ни хвә кьрьбу, шәве роже бал мын бу.

Кәдәре руньштама, бьрәвйама, бьбәзйама, мынра бу. Щара жи пе стөрие хвә тәзә дькьр әз бьдама тьрсандьне, мын дьхьст.

Хушка мын дө зәнгьл кьрьбу стөе we, карьк жь дәнге зәнгьла зәф ша дьбу, ләма жи ви али, ви али дьрәви, паше хвә ль дәнге мын дьґьрт дьһат щәм мын.

МИРБЭГ АГА

Мын наве Мирбэг ага бһист бу, ле мын эв нэ-
дитбу, бь кэри-сурийа пэз. гаране ви һэбун, гаране
челка, ногьна у мозька, һэспе ви бьжарти б. бун, коне
ви бекэсаб бун. Пенш-шаш жьнед ви һэбун. Зер у
хьшре ван хатуна зэф бу. Ведэ е конэк һэбу, донздэһ
стуне ви бун, ль ведэре нэһ-дэһ сьрсум дардакьрбун.
Конда донздэһ жьна сбе нэта эваре дэв дькьлан, пера
жи дьстьран, нэнэк-лақьрди дькьрын, һьндьк-һьндьк
кьле руне нвишки дэрдьхьстьн, дькьрын фэрэца.

Пешья кон жи чэнд ситъл данибун, чэнд жьна
пэнер давитьне.

Р'эх кон баре брынц данибун, сэба харьна ван.

Феза ви конэки дьне бу, һөндөр пе пэрде
һэвэрмыш бэлай дэрэша кьрьбун: алик сэба нвина,
щик е разане бу, щие халича жи башқэ, алики жи
данибун қөги. К'е заньбу нав қөгйада чь һэбу: чьца
зер, зив, хьшър у тьште дьне. Дэрэщэк жи щие Мир-
бэг бу.

Щэм бэг шех, агалэр, мэллэ, рудьньштьн, эви
қэдьре ван дьгьрт.

Бэг ведэре рудьньшт у бэхте элате дьбрьи.

Конне дьне жи щие хөлама бу, эвана к'өлфэте
хвэва теда рудьньштьн. Жь кона йэк жи щие хатуна
бу, конэк жи бона мевана бу.

Мирбэг ага ава дэрбаз дькьр.

КӨЛА ЭВЛЫН

Мэ так эбур дькьр ль Элэдаге. ведэре чйае
бльд, гэлие к'ур, кание сар, көлилк һэбун

ведэре мын һэгтъм баве хвэ дьдит, дйа мын дь-
чу дэше бэг дькьла, эз жи шар-шара дьчум щэм we.

Зэлхе жи дьчу хатуна мэзыра халичэ, лоп, тер
чедькьрын,

Эви мөгдари мала мэда нэ нан кем дьбу, нэ жи дэw.

Щар-щара дйа мьн пашхарна бэг дани мал, брынц, гошт, чь дьма. Пашхарна дйа мьн дани, эф руни бу, мэ лэзэг же дьдит. Мэ кё оса дьхар, хэргьм гонд дькэт бира мьн, wэки мэ Wedэре нане тьси жи тер нэдьхар, мэ зара дьгот:— хwэзыл эм хэр щара вьра бьмана, чьда хwэшэ эвдэр.

Щарэке баве мьн чу щэм бэг, дйса изьн аге хwэст у эм ман эле. Р'оке жи мьн кара хwэ бьр гели, гэрэнд, чум гөhere, паше hatьм бэр кон, дйа мьн дйса дэw дьк'ьля. Мьн дит жь weда зарэк we дэсте к'олфэтэке гьртия, к'олфэт we тинэ.

Мьн хwэст мэрифэти кара хwэ нишани Тосьн бэге чук бьдм.

Сэба we йэке жи э: жь каре ньнеки дур к'этым, мьн гази кьре.

Каре кь дэнге мьн бьнист, рэви hatэ бал мьн, дэсте мьн аласт у кьрэ мькэ-мьк.

Wi чахи эз к'aw бум, мьн ле дьнери, чька бэге дэрhэда чалэбэлэка мьнда чь бежэ.

Бэге чук каре ньнери у ньшкева кьрэ қижин, гот,—Зэйне, каре бинэ, бьдэ мьн.

Зэйне hat каре жь мьн бьстинэ, бэге чук жи незики чалэбэлэке бу, кар нэмез кьр у жь мьпра гот:—дэ быщэкмэ, гэмаро.

Эз мам мэгэл.

Чьма, мьн чь бэг кьрийэ...?

— Эз дьбем хэрэ, кучке нэрами пьнти, қлероко.

— Кар йа мьнэ... паше тьштэк к'этэ бира мьн, нэ эw кьре мэзынанэ. Wира хэбэрдан набэ.

Каре кь дэнге мьн бьнист хwэ жь дэсте бэг дэрхьст у hatэ бал мьн.

Herca бэге бьчук рабу, хwэ гьhiандэ мьн, шамақэк мьн хьст, к'олоз жь сэре мьн пэкйа, мьн кьр эз к'олоз жь әрде һьлдм, ижа дйса эw hat, ле мьн we

щаре сэр чэве Wi нэръшандьн. ЭWi кьрэ қирин, гот:—
Зэйне, бьгрэ, эзе эWi шэржекьм. Паше эз дам нав:
пънина у к'олма. Зэйне жи мьн дьхьст, бэг жи. Э:
грийам, к'олме Зэйне эз мэсткьрбум. Мьн гази дйа:
хwэ дькьр. Дйа мьн дэнге мьн бьхист у дэрк'эт дэрва,
эз һьлгьртъм. Позе мьн кэвьр к'этьбу,—хун же дьһат.

Зэйне дйа мьнра гот:—Зу wэрэ, бэг бьбһизэ we
wэ бьк'ожэ, wэрэ к'оре хwэ бьбэ. Дйа мьн һерс бу,
хэбэрда.

— Чь бе фэмэ, ле бьһерэ чава позе бэге чук
нэршандйэ, эзе һна чава щабэ хатуне бьдьм?

Дйа мьн позе мьн жь хуне тэмьзкьр, эз жи бо-
на кара хwэ чалэбэлэк дьгрйам, Зэйне бэге чук бь
хwэра бьр мал, кара мьнэ чалэбэлэк жи пера.

ДЖМЪНАЙА ЭWЛЪН

К'ола мьнэ мэзын бу. Мьн чьқаси дьхwэст динщ-
бьм, ле нэдьбу.

Сбе нэта эваре һесьр жь чэве мьн кем нэдьбун.
Дйа мьн пинэк шьл дькьр, дьда сэр позе мьни брин.
Мьн жи жь һерса пинэ дьгьрт, давит. Шэва эwлън
хэwa мьн нэһат, wэхта мьн чэве хwэ дьгьрт, мьн
тьре кара мьнэ чалэбэлэк һатйэ щэм мьн, мьн шабуна
чэве хwэ вэдькьр. Мьн хэwн дьдит, чава Зэйне
бэге чуква чери мьн дькьрьн, дьхwэстын кар жь мьн
бьстэндана.

Бэг хэwна мьнда дьгот:—«Зэйне, бинэ, һэрэ, бь-
щэкмэ жь вьра». Мьн бэр хэwa банздьда сэр хwэ у
дьмам эщербмайи. Мьн дйа хwэ дьдит, һесьр жь чэве
we дьчун. Р'оке жи эз нэхwэш к'этьм, сэре мьн жь
һерсе у эще дьтэқйа, эз жь худане дьбьбьшим.

Дйа мьн диса мина бэре щэм мьн рудьньшт, эwe
дэсте хwэ шьл дькьр, дьда сэр эһйа мьн. Һэма Wi
чахи ньшкева чалэбэлэк һатэ мал, щэм һьвине мьн.
Мьн жь щие хwэ банзда, нэмез кьр, дэв, чэве we

пачкър. Эве жи сурте мьн даласт. Ньшкева Зэйне
һатэ һөндөр, гот:—Кар рэви, һатэ мала wэ, ка бьдн,
эз бьбьм, бэге чук дьхwэзэ. Мьн стөе каре нэмеz
кърбу, у нэдьхwэст эз же дур к'этама. Ле дйа мьн бь
дьяэки көл кар жь мьн стэнд, да Зэйне. Wэхта Зэйне
чу, дйа мьн мьнра гот:—Лаwо, нэде мә чьйэ эм хатьре
бэг к'эвьн?

Диса дэрд у көле мьн тэзэ бун. Ньзам кара мь-
нэ бэлэнгаз чава дэрбаз дькър щэм бэге дини-һар.

Рожеке жи баве мьн карэкэ дьне мьнра ани. Эва
кара хөртэ мэзын бу, ле эw нэдьгьһишт кара мьн, эва
мина кара мьн рьнд нибу. Мьн дькър эз ве кара хwэ
һьзбькьм, ле нэдьбу, рэш бу, ль мьн хwэш нэдьһат,
бэйани бу, чэве we мэзын бун, нэдьһат щэм мьн, жь
мьн дьрэвийа.

— Э, к'энге we бьгһишта кара мьнэ чалэбэлэк,
һлбэт нэдьгһиште.

Жь we роже шунда эз бум джмьне ага-бэга.

Һьньк мабу, wэки эз жь мала мә бьрэвийама, ле
нэдьбу, чьмки баве мьн шване бэг бу, дйа мьн дэве
wan дьк'эла, хушка мьн жи хатуна бэгра хали-халичэ
чедькърн. Ле гөнде мә, Гөлэсор нэйф нибу...

Хwэзьяла эм диса вэгэрийана wedэре, бра эм we-
дэре буна, бра һьсрэтия мә кэри нане к'артө у к'асэкэ
дэве тьрш буйа.

АВЕТИК ИСАҢАКҢАН

(1875—1957)

ДОСТЕД МЫНӘ К'ОРДРА

Нәла чуктийа мында гәләк достед мынә к'орд-ээди һабун у гәләк щара ль ван бумә меван—һьм дорубәре Әлэгәзе, һьм ль Шираке, Нахчване, һьм жи ль нә-нийа Дигоре.

Мын тьме нале к'орда пьрсийә.

Шванед гонде мә Мәхсо у Һьщо, алие Сурмәлие жь гондед Қәрәқәле у Каламуте бун. Әwana жь әwьле бһаре нәйани паиза дәрәнг пәзе гонде мә дьчерандьн, паизе дьчунә қьжлед хwә, wәки саләкә дьне диса бен. Мәхсо рьнд блуре дьхьст, Һьщо дәнгбеж бу. Әwana к'ламед щмаәта хwәйә дьлшәwат дьстран. Мын бь әшқ у дьл гөһдари к'ламготьн у блурлехьстьна wана дькьр. Wана к'к'ят у әфрандьнед эпкикейә фолклора к'ордие мыра дьготьн, wәки мын чуктийа хwәда нәта рожа иройн же ньзкьрийә.

Револйусиа Октябрейә Мәзын бона щмаәта к'орд рйа ньшйарбунейә тәзә wәкьр, к'орд бунә хwәй мәктәб, хwәй бәдәwнвисара тәзә. Һәр дәстанинәкә к'ордайә културие, һәйке у пешдачуине гәләки мын ша дькә.

Мын зәф дьхwәст, wәки мәрьве к'орд бәдәwнвисара Советие у тәмамия днйәе бь змане хwә бь-хwәндана.

Эз дьхвэзым, wэки нэвалед мьнэ к'ордэ нвис-
кар гэлэки бьдьнэ хэбтандьне фолклора :wйэ дэw-
лэмэнд у ль сэр ниме we бьэфриньн бэдэwнвисара
хwэйэ тэээ: бь форм-колорита млэтиэ, бь сэрэщэма
нэммэрьвайе-сосоалистие.

Бь ронайдитьна «Р'яа тэээ», эз wэра дьхвэзым
сламэтиэ у ачьхийа, щмаэта мэйэ к'ордэ брара
дьхвэзым хwэшиэ у бэхтэwарие.

Бь славед алави Аветик' Исаһак'ян

11. 1. 55.
Ереван

Institut kurde de Paris

НАДОЕ БЭНГИ

Лаҗин Надо һәспа к'өмәйт
Ажот зоме Әләгәзе,
Ажот у һат, һат сәкьни
Ль бәр коне Гөлизәре.
Мьле чәпе банзда әрде.
Ҡашкыр әһи һәспа к'өмәйт,
Р'ьма тужьк бәр кон чьканд,
Ньканд әрде алие расте,
Колозе хwә тик-қоткьри,
Дәсти ль сәр хәнщәра кер,
Хәнщәра зер Дагстане,
Лаҗин Надо чу һөндөре
Коне баве Гөлизәре.
Надо ль бәр Гөлизәре
Сәкьни бепьрс у нәшал.
Дьлед хwәда заньбун wана,
Кө һьздькьн әw жь һөвдө,
Ле к'өбарбун әw һөрдө жи:
Лаҗин Надо у Гөлизәр.
Wана дьхwәст бәри һөвдө
Сөра дьла әһан нәкьн,
Wәки паше йәк жь wана—
Моташ нәбә чаwа сәхир.

Аwа, qә бе слав-клав

Надо готә Гөлизәре:

— К'әче, щәдө,

К'е готә тә,

Кө бәнгимә,

Ч'әве мьн тә?

Кәче, щәдө,

К'е готә тә,

Кө шәв у ро

Дькәрьбьм

Әз бона тә?

Коба дьле тэ ль бэр чэве мьн
Ре мьн нэкьрийэ мьж у думан.

Кэче, щэдö,
Ка тө кии,
Кö бона тэ
Кэл у маш бьм?..

Растэ тэ бэрданэ чьл кьт гөли,
Кö дьмьлмьльн сэр намьла тэ,
Ле бина вана хвэш нинэ цэ,
Нэ жи мина һэрмуш бьрқвэдьдн.

Р'астэ, чэвед рэш, чэвбьруе тэнэ,
Ча дө мөре рэш хвэ тэландьнэ,
Ле нав чэве тэ тө агьр төнэ,
Ча дьле тэ рэш эв жи весйанэ.
Растэ, кö тийа бэжньбьлнди,
Бэжньбьлнди, навкелкзрав,
Ле бэжна тэ ньшк-қолайэ,
Нэ мина қамише дэв Эрэзэ,
Нэ төр у нэ жи щанэ.

Тэ ль хвэкрийэ этлэз, қьнашьз,
Ль сэр руе тэ щотэк рэш хал,
Ле сурэте тэ мина соргола,
Нэ сорьн, нэ гэш, гөл же набарьн,
Коба дьле тэ ль бэр чэве мьн
Дьне нэкьрийэ мьж у думан.

Тө рьнд заньбэ, мьн талаш нинэ,
Эзе ва һарьм дури тэ кэвьм,
Бе ах-вахкьрьн чьл-чйа кэвьм,
Ки расти мьн бе, пера шэр бькьм,
Эзе бриндар чола мьж кэвьм,
Еьмьрьм жи эз наве тэ надьм,
Эз цэ нахвэзьм кö дэқа пашьн

Бәри мьрьне ызки бь хийал
Тә бьбиньм у дэнге тә бьбнем.

Надо жера ва гот,
Глик әше нә гот,
Надо жь кон дәркәт,
Р'ьм жь әрде к'ьшанд,
Жь бьжуе һәспе гьрт,
Кьр кә ле сйарбә,
Паше... звьри,
У бәр дәре кон
К'әтә сәр чонга:
— «Вәй дилбәре, Гөлизәре,
Тө дәлали, һори-гәри,
Хвәде занә, тө жи зани,
Вәки мьн шәр авитә тә,
Ах дьмьрьм жь бона тә,
Һьше мьн чу, ақьл нәма,
Нава дьне, ль сәр бәра,
Тө кәс тәнә полани тә,
Һиви, һива чардәһ шәви,
Тө бәдәш, бәдәш бәдәши
Нәзар шара, нәзар шари...»

Ә М О Е К' Ö Р Д

Ль рәх чәме Зәнгуе хачопәр пәрвәдайә кәла
Ереванейә мәлулә-зәлул.

Ль сәр ви хачопәре тәрьки алие мьле расте зин-
данед мә бун: әзи тәне йәкеда гьрти бум, пәншәрәкә
вейә бьчук ль Әлэгәзе дьһери, тәне сәре чиейи һә-
ри бльнди бьрқок мьнва хане дькьр.

Дәре зиндана мьн дьк'әтә бәрбь свдәрәкә тәнгә
дрөж: ль пешбәри дәре мьн шәкә зиндана мьн йәкә дьне
жи һәбу, ль ведәре шәш гьрти бун—йәки к'өрд

наве ви Әмо, йәки әрмәни—наве ви Погос, диса йәки әрмәни, һәрсеке дьне жи тьрк бун.

Дәри тьме сәр мьн дадаи бу: клиткьри бу: ви дәрида қолкәк һәбу, қәрәшьла ведәрера дина хвә дьданә мә, ведәрера нан, ав жи дьданә мә—гьртия.

Мьн у гьртиед щинаре хвә мә we қолькера һәвдө дьдит у бь һәвра хәбәр дьда: әв жи өса бьчук бу, wәки сәре зарәке анцах дькарьбу те һьлата.

Гава қәрәшьл жь свдәре дәрдькәтьн, йане жи дәвса хвәда хәвра дьчун, гьрти незки дәрйа дьбун: жь қолькед ванара дәнг дьданә һәвдө у дәст бь хәбәрдане дькьрн.

Ида чь бежи мә хәбәр нәдьда? Бәрбина мә тәне мьжули бун: мә дәрһәқа рожед хвәйә дәрбазбуи бь һәвра дьгот, данинә бира хвә биранинед хвәйә пак, қсә дькьр дәрһәқа қәвмәндьнед щодә-щодә, мәсәлә дьготьн, бь дәнгәки һеди дьньвьжанд.

Мә һәрро һәвра хәбәр дьда: мьжулиед мә қә хлас нәдьбун: йәки дәрһәқа хәвна хвәйә дитида дьгот, е дьне дьгот әв гли-готьн, кө тәзә дәрһәқа мала хвәда бьһистьбу, у пәй ван йәкара дәст бь галә-гале дһа хвәш дьбун жь рөвитя мә, жь зарөтие, жь ньзкьрьне, жь тьштед қәшьми у өса һәрро, һәр сәвәтәкә бь сәмт...

Бәхте мәйи нолани һәвдөйә зеранди әм гиһандьбунә һәвдө, нава ви кале нәмьрнәжида әм һәвра бубунә бра.

Гөнәкәре сәйасәте у гөнәкәре щание: тьрк у әрмәни, к'орд у мәхин бь һәвра бубун бра.

Һәр йәк дьқарьщи бәрдьлне бьдә е дьне: гава йәки жь дәрва тьштәк дьстәнд: тьтун, шәкьр, эмиш, пера-пера бь дьл у рәзае хвә парәвәдькьр сәр е дьне жи.

Ве гаве—wәхта сал у зәман дәрбаз бунә у әв мәрвьед спичоләки у чәрчьри тенә бира мьн, дьле мьн бь ньзкьрьна бе нәд у сәд дькәwгьрә бона вана.

Эваракэ гёлане кэрэ хwэш бу, жь малед шәһәрә дур, мина чәвед чрусок, чрз дьтәйсн, бие нәрм дән-гед шае, какә-какед ньзкьрьне у дәнге бь кән бь хwәра дани, ле нәбсханә кәр бу, тә һәw заньбу мә-зәлә.

Гьрти кәр бун. Гәло әwача раза бун, йане эвара бһаре бь кәлә-кәл хәм-хийале ван жь диwаре кәле-йә суркьри һәwабьр кьрьбу, бьрьбу һайло щие дур, ль к'едәре хәwнәрождед азае у бәхтәwарие пәришани у зәлулия кәле дьданә биркьрьне?

Кәбьсханеда гьшка шәв у рож хәwнәрождк льдит, рож у шәв у нава чәве һәр гьртикида хәwнәрождәк дьтәйсн, хәwнәрождка азае мьткәйр...

Щар-щарана к'ламәкә мәлул, йане жи ахинәкә кур-раһьшти у шьнгина зищирайә әмьриәл әw кәрайа минани кәвьр жь һәвдö дьда бәлакьрьне.

Мьн дәнге Ә'мо бьһист:—Бло, бра щан,—әwи ша-рәке гази мьн кьр. Әз незики дери бум, Ә'мо го:—wәрә әм һьнәки хwәра хәбәрдын, дьле мьн гәләки тьжи буйә, бәрхwә дькәвьм...

—Әзизе мьн,—мьн го,—чь кәwщәйә бәрхwә дь-кәви... зәф чуйә, һьндьк майә, тә аqа бәр хwә дайә, һьнәки жи бәр хwә бьдә, зутьре әw роже we бе, ка тö нәмайә...

Ә'мо ахинәкә кур раһьшт:—Се мән у дән рож манә, нәта we роже әзе бьбәщьм, һәр шәгт мәһе дәр-базбуйи мьн те дәрнәхьст, ле әв роже кö манә, әз тап надьм. Әw звьстан бу, тö тьшт нәдькьр, щарна һәй дәрва, щарна һәй һөндөр, рож бун, дьһатьн у дәр-баз дьбун, ле нһа бһарә, бһар...

Ә'мо хортәки сәрхwәйи бәдәw бу. Бона бриндар-кьрьна йәки нәһ мән жера бьри бун, гәзә зәwьщи бу.

Мьн гот:—Ә'мо щан, бәр хwә бьдә, ле әз чәwа

бъкъм, ахър эва салэкэ мьнэ, эзи гьртимэ у нъзаньм, чька эе не чьда руним.

Әши хэбэра мьн бьри, гот:—Йа тэ башқэйэ, тэ мэрьве шәһәри: тьме һун маладаньн, мэрьве чье ниньн йәке жи, тэ дэргисти нини, бәрбь мраз нини.

— Ида жь we четър, гава кэ аза бьби, тэе чие дһа зәф нъз бьки, дэргистийа хwэ жи не зәф нъз бьки.

Әw wa тәһәрәки вәпәшьри.

Әши го:—i әрге аза бьбьм, зани, бра щан, эе к'ефәкә чава бькъм; эз тэ қә жь бир накьм. Иро дьле мьн гәләки тжи бу: мьн жь дурва чйәед мә дитьн... һәй гьди чйәно, щан гьди чйәно... мьн һәw заньбу, эз чумә wedәре: һһа к'оч дьчьнә зована, бәрх у ми хwәш-хwәш дькьнә каләкәл, һешнайе адане дьхөи-дьчьн бәрбь wәре һеньк у чйәед бәдәw; тәне Әмое бәләнгаз нава ви аҗрида дьпьжә; һһа қиз у буке бәдәw бь шьнгә-шьнга рәхт у рьшма у мори-мьрщане хwә дьчьнә бәрбь чие у бь чәвед хwәйә ләгләги дьле ләwкәд щәһьл дьсон, ле Әмое бәләнгаз тәне дь ве к'амбахәда те зерандьне у ньсрә а чие дькьшинә...

Һесьрада хәньқи, ида нькарбу хэбәрда...

Әз бь ширәти ле һерс бум, мьн готе:

— Әмо, шәрмә, шәрм, хwә тәне тэ нини, һәр мэрьвәк дәрдәки wi һәйә, нъкьрьна wi һәйә, ижа әм чава бькьн. готи әм жи тәйах бьдьн, бькьшиньн, дәрд кэ һәйә, бона мерьвә, хwә бона кәвьра нинә, чаванә мер нини, тәйах бьдә...,—ле бона зәлулйа wi мэрьве чие эз жи хwәда дьк'әрьбим.

— Ах, нькарьм тәйах бьдьм. Дькъм кэ бәр хwә бьдьм, хwә жи заньм, wәки һьндьк майә. Ль хәлқе дьнһерьм, wәки сала руньштинә у қә накьнә офин, һәма дьле мьн рьнәт набә, тэ қә тедәрдьхи, һһа чйа ча-wa хәмьлинә, гава кэ бь хер у сламәт аза бьби, wәрә меване мьн, бьхwә, вәхwә, к'еф бькә, әме һәрьнә не-чире... щан, чйәед Ахмахане, жь бәре те бина бае

һеньки хwэш, хөлә-хөла чәвканийанә, көлилкә рәнга-
Wазинә, нәхш-нәхши, дәнге тәйрутуяа, ида же нае го-
тһне, һһа, эваре, к'лам, говәнд, кирә-нира һәспед тәви-
һәвбуйи, дуе көчкел кона .. Гәло һһа дәрғистийа мьн чь
дькә, хwэзла мьн заньбуйа: ах, Ә'мо, Ә'мо, гәло тәе
чьчәх һәри чие...

Әз гәләки хәбьтим дәрһәқа тыштәки дьнда хәбәр-
дъм, Wәки гөһдарйа Wи бәрбь алики дьнда тәглиф бь-
кьм, ле ра пе нәбу, әWи һәй дәрһәқа дәрд у һьсрәта
хwәда хәбәр дьда: пәсне чйа дьда, наве гәли у гәбоза
дьда, йане жи дәрһәқа щәw у канийада дьгот, дәрһәқа
каред хәзала у кәвотка, йан жи дәрһәқа һәспа у пез-
да дьгот у дьлубанд, хәбәрәд дьлование жь дәрғис-
тийа хwәра дьшанд, йане жи жь көмрәшиә щие һәқ-
нәһәқ чери we дькьр...

Ә'мо мәрвәки әщевбу: әйни көре тәбйәте – чие,
дур нәдьфькьри, бубу һесире дьлованйа хwә, өса бәр-
хwә дькәт, тә һәw заньбу, қрар кьрһнә дарда бькьн:
щарна өса тәгмин дькьр, Wәки ида жь нәбсе дәрһәе,
кәwа кө нава әзмане сайда дьчөрьхи – ле дьһери, дь-
гьрйа у слав дьшандьн, хwэзла хwә бь тьршое дәр-
вайә нәжок дани...

Нав-нава жь бесәбьрие – жь вебәта лыгед хwә
ль диwара, дери дьхьст у чер у этие қәрәwьле һерсә
һарбуйи сәр мәда дани.

Р'астие бежъм, әз эщьз бубум жь шыкйат-газне
Wийә һәр рожә минани һәв у мьн же һиви кьр, Wәки
дһа нәбежә дәрһәқа we сәрәшиәда, к'ламәке бежә:
дәнге Wи хwэш бу у бь дьл у һьнав дьстьра.

Әwi әлиә нәwше чәпе у расте һьһери у гава кө
дит кәсәк хане накә, бь дәнгәки ширьн у нәрм гот:

Домаме, чәве тә агьр у шәмальн,
Минани чәвканиед Ахмахане,
Тө чьнг дьди, чәwа карәкә хәзала
Дь нава көлилке Ахмахане.

Дэлалэ, жь ньсрэта тэ эзе бьмьрэм,
Бьбэ хэwьн, wэрэ мьн бьбинэ,
Тө гөла чие бь би́на хwэш—
Бьн пэркед хwэйэ сор мьн старкэ.

Синг у бэре домама мьн спинэ,
Мина бэрфе, бэрфа сэре Ахмахане,
Пор у гөлиед we нэв дьчн у тен—
Мина бае неньки Ахмахане...

Э'мо страна хwэ не хлас нэкьрбу, гава дэргэван
бь гавед мэзнь у фьрэ бэрбь мэ hat, эwи нарбуи
чери Э'мо кьр, гот: «Чь дьки орин»? учэвед мирание
көта сэр мьн, паше көкөм кьр, wэки кэр бьн у эсэ
разен.

* * *

Мэна гөлане дэрбаз бубу у тэне 85 рожед Э'мо
ман, ле ван пелед пашьн мэрүми зэф-зэф бэрхwэ
дькэт, нэр дэqэк рожэк нэсаб дькэр, ль нэбседа рож
салнь, qөрнэ, шарна жи бе кэд у бе нэсаб.

Рожед пашьн эw не гэлэки мэлүл хане дькэр:
жар бубу, нан нэдьхар, хэw нэдькэтэ чэва у гэлэки
qэльн дькшанд: бэрбина wи тэне эз бум, мьн тэгмин
дькэр, wэки жь зэф фькьрбуне у мталэкьрне ньсрэта-
мөкөрие дна нава wнда гөр буйэ у эw гиһандийэ ка-
лэки храб. Дь здана хwэда qэ рэнэтийа wи төнэбу.
Шарна банздыда сэр тэхтэ у жь пэншэреpa дина хwэ
дыда чйаед wэтин, дьбу хөлэ-хөла несьра, шарна дь-
hat незики дэри дьбу, дэй ль мьн дькэр: «Бра шан,
нэwа төнэ, дьле мьн ле-лейэ дэве мьнра бе, ида бина
бае чие жи нае, wэки тер бине бькшиньм, нэйште у
пенш рож манэ, дна рөк бэр мьнда нэмайэ...».

У диса банздыда бэрбь пэншэре, wэхтэки дреж у дреж
дина хwэ дыда чйа... Эw минани we пьшика бэйани бу,
wэки зорэ-зор кьрбунэ тэле, wэки гав у сэнэт шиш-

кед кэсьни пэншөрö дькър у чынг льда һэй ви али, һэй
ви али, хвэ ль ви али дьхьст, ль ви али дьхьст, нэзар
шари хвэ бь шишка дьщербанд у дькър кö азабэ...

Чахе кö мьн зэлуля Э мойи бе сэробьно льдит,
эм бежьн шие бадьлһэва, дьле мьн дьпәрьти, мьн
рэзадьлийа хвэ дьхвэст һәрсе мәһе ви бькьн сэр вә-
де мьн, бона һәма ве дәме жь кәле дәрә...

* * *

Ниве мәһа нэзиране бу, сбәкә зәфә зу, жь зин-
дана Ә'мо қайим дэнг ль мьн кьрьн. Эз вәщеньқим,
мьн банзда сэр хвә: вәхте дьне эз тәне вана чаха
ньшйар дьбум, чьчах гьрти ньшйар дьбун у дьбу шә-
қин у ширқина қәйд у знщиред вана, вана чаха һәрге
эзи хәва к'урда бума жи хәвнәзәрәд мьн бәла дькь-
рьн у эз радькьрьм.

Эз незки дери бум. Погосе спичоләки у тәви-
һэвбуйи готә мьн, вәки Ә'мо жь пәнщәре пе бәне
пышта хвә хвә дардакьрийә... ида мьрийә... Эз щи
бь щи бумә кәвьр, мьн хвә онда кьр, чонгед мьн лә-
рзьин, у бу чәқә-чәца дәв у дрәне мьн...

Погос гот: —Эм раза бун, мә нъзанбу, дәма кö
эм ньшйар бун, мә дит Ә'мо ль бәр пәнщәре ль чйәед
дур дьнһерә, мә гот, к'örd сбе шәбәје ньсрәта чйәе
хвә дькьшинә: йәке жи мә һәв ленһери, ньсрәта чь —
ньсрәта рәш, льнге рәбәни сэр әрде ниньн, незик бун,
нә ньс бу, нә дэнг, чәвед ви вәкьри — мьрьбу, мәрвь
һәв заныбу һәма чие дьнһерә — ньсрәтә дьлда...

Ве ләзе дö чвика бь чивә-чива хвәйә ша кьрн
фьрин, данин сэр шагед пәнщәја мьн. Мьн бе нәмде
хвә ль вана нһери: әвана нөкөл дабун нөкөле һәвдö,
бь әлпқ у ша дькьрнә чивә-чив.

Р'ожә зәф хвәш бу, тәзә, у әзмани сайи бу, но-
лани әмьр хвәш у бәдәв...

Мьн хвә-хвәра гот: —Ә'мое бәләнгаз, Ә'мое мьни
рәбән, кәлогьри бум у дрежи сэр щиньвине хвә бум...

ДЕРЕНИК ДЕМИРЧІАН

(1877—1956)

ДՕ ЩМАԹТЕԸ ԲՐԱ.

(Րեдаксия газета кՕрдира)

Էմ, արմանի у кՕрд, щмаԹтеԸ ԲրաԹ. Ոԛ кՕ сԵԸ, Իане дԵсԸԸ сал, ле Բь дԵԡր у գՕрна Էм Բь հԵՎրա ԲунԵ. ՐԵստԵ, օրга арманийа у кՕрдаԸа дԵмьн հԵԲуйԵ, тԵли-тԵнгайи дайԵ мԵ հԵрԸа, ле дь наՎа дьле щмаԵта ар-манийа у кՕрдаԸа дԵмьнайи тԵнԵԲуйԵ. ՈавԵйна мԵԸа հԵр тыштеԸ ԽраԲ Բь дԵсти дԵмьн ԻатийԵ кьրьне,—ле дԵсти у Բրати дԵсти мԵ հԵрԸа. Մ щмаԵтеԸ армани у кՕрд հԵՎԸՕ рьнд нас кьрьնԵ: հԵйԵ дԵнгԲեժийа арманийа-кՕрԸа, фолклора арманийа—кՕрԸа, ԵԸԵге арманийа—кՕрԸа.

Էм, армани, шанԵ, ՎԵки кԵԲԵԸа кՕրԸайԵ дԵрсайԵ пешьн ль ՎԵлатԵ мԵԸа, ль ԷрմանистанԵ ԻатийԵ нԵвисарԵ-нԵшьրкьрьне, татрона кՕրԸайԵ пешьн. газет ль Էр-манистанԵ ԻатьնԵ Եфрандьн-сԵзкьрьне.

ТыштԵк ль наՎа арманийа у кՕрԸаԸа гԵлԵки ми-нани հԵՎԵ. Էԡ ԽԵйсԵտԵ. Էрмани յи յь дьле ԽԡԵ сԵԸ ԲуйԵ, кՕрд յи. Մ հԵрдՕ յи յь ԲԵна ՎԵ ԻԵԵԵ, Բь дԵ-сти կՕԵкՕմԵтеԸ дԵԵԸԲԵԸԵ нԵмамԸа гԵлԵки յիан-յրԵրԵ кԵ-тьնԵ.

ԷՅ Բь ԽԡԵ кՕրԸа нԵсԵԲ дьԵԵм, ԸաՎա щмаԵтԵԵԸ ԵօրьնԵ Բь рԵԵՎԵ тԵмьՅ. Էрմанистана СоветиԵԸа, ль кՕԸԸԵре Եмьр у пешԸԸԸԸԸԸԸ щмаԵта наՎа Եале ԵԸԸԸԸ-

нә, һатийә избаткърне, вәки щәдандьна щмаәта к'орд дәрәща култураеда гәләки мәзьнә, мәрифәта вейә мәзын һәйә дь пьрса рөндарие у фкърдариеда у дькарә зутьре пешда һәрә. Һәр ачъхикә әмьре к'ордие әз тьме дамә шакърне. Бь we фкьре жи мьн тьме хвәс-тийә у һазьрбумә, вәки али wän һәвалед к'орд бькьм, е кә чава бра дәрһәқа шәхәле хвәда нәвщәйи мьн бунә. Мьн һәртьм хвә бра нәсаб кьрийә.

Әва йәка жь йәкбуна әмьр у щербандьна қорна те.

Әрмәни у к'орд һәқи браед һәвә нәлальн.

Institut kurde de Paris

ГУРГЕН ҺАЙКУНИ

(1889)

ҺЕРС У ҺЪЗКЪРЪН

«Революсия Руснае нава тэмамия Асиа-
еда Һэжандьн пешда ани Революсиаед
ль Туркнае, ль Иране, ль Чинстане, избат
дькьн, Һэки Һэйана с. 1905-йэ зор речед
кур Һышт у Һэки Һэкоме Һейэ, ко те
Һэйанкьрне нава пешдачуйина сэд у сэд
милион марьви, кокбьр Һэбуйэ».

В. И. ЛЕНИН

ПЕШКЛАМ

Баба нава пашла щмаэта кӧрдайэ азаикьзэ зеран-
дида фьра кӧт, қалубал бу, мӧзын бу.

Әши бь бейна Һәва чйаед Һәлетә тәмьз, бь қы-
йате хвәлийа мӧскин, бь ава чӧвканийә зәләлә—авьл-
кәйат қәһата хвә гьрт, бәжьн рәванд.

Чава дарәкә гузайә бльнд, Һәки жь ба у багәр-
фртоне натәһә, сәре хвә бәржер накә, Һса жи Баба
бу, Һәки бь рӧһдари бәрбь жоре пәрһаз да.

Әши бь мерхаси синге хвә да бәр пелед һарбуи,
у бь зор-қәһата мьлед хвә бәра бесәробьно вәқәлашт
у пешда чу.

Һерс у қина щмаәте, Һәки дьле Бабада щие хвә
гьртьбун, қәһат у сәнәт данә зәндед Һи.

Хвэстьна Wi дь нава агьр-алава азайеда, тэ дь-
го, хатэ харангкьрьне.

ЭWi шаһьл бу, эслан, тэйре чйе у меркыми да-
жот пешйа дьжмьн.

Дьле Баба бь ньзкьрьна вэтен тжи бу, клама
ньзкьрьне бь нэзар зари хатэ готьне, чйа у бани, ме-
шэ у канийа дэнг данэ һэвдө:—

Баба игити бэдэWi тэйр бу,
Торахан—Зухр жи ль пьшта Wi бу.

Зэра бэдэW Wi бь чэве хвэ ди,
У Wan һэрда жи ньзкьр йэк йэки.

«Һэй Зэра мьн,—Баба кьр гази:
Эз тэ надьмэ бэг, тө кэша мьни».

Зэре жи Баба ньзкьр гэлэки,
У сильн һьлда рэхда сэкьни.

ЭW бь хвэ бэдэW, һэспи фьрьндэ,
Жь дэрбед эWe қьрбун кэрави.

Фкьрэ алмаз, левэ ле мрщан,
«Бе мьн нэчэ шер», дьго, «Баба щан».

«Эзе вэгэрьм, эз ль к'обьм жи»
Баба Wa гот у кэтэ сэре ре.

Дэ, вэбэ сбэ, бра дьне рон бэ,
Хвэзьл Баба бьгьнижэ мразе хвэл

Баба игити эслани тэйр бу,
ЭW хвэйкьре шэлате хвэ бу.

СТЕПАН ЗОРЯН

(1890)

Х Э З А Л

Эва йэка гэлэк сала бэре қәшымийә, ль Ведэре, ль бэр пала Элэгэзе, гөндәки к'рдада. Эш гөнд сэд мали зедәйә, клубәкә мазын теда һәйә, авае Совета гөнд, каникә тәзәйә кәвьри чекыгнә. Ава шә бь лула нае, ле һәма өса хөшә-хөша шәйә, дькшә, у қиз у букед гөнд дәстхвәда щер у қаськед хвә тжи ав дькын, вәдьгәрн. Ида мина рожед чуйи сьре насәкьнн, дәст бь мьжулие дреж накьн.

Әсрәкә һавине автомашинәкә бьрқок һатә ши гөнди. Гава кө әш һат орға гөндда сәкьни, генераләк бь форма хвәва же дәркәт, қизкәкә қәмәр жи пера, гөһед веда гөһарнә зивә мазын. Әше поре хвәйи рәш шотә гөли һунабу. Гөһаред гөһе шә, кьнщед шәйә ба-жарваниера ль һәв нәдьһатьн, әвана ақа жи нәрәнд бун у мәрв шаш дьма, чька чьра өсанә.

Генерали урьс бу, чури сәрру көркьри, мәрвәки бьнди навсәрә бу, әмьре ши қәдәра пенши сали, ле қизьк, шәки пор у чәвьнә рәш ле бун, қә бәнгзәмиши урьса нәдьбу...

Кьлбәт эва щара әшльн нинбу, кө автомашинә дьһатьн ши гөнди, роже чәнд машине өса дьһатьн у дьчун, ле иро зарб, жьн, қизьк кьнщед мина көлилкед Элэгэзе—сор, кәск, қичьк ле, пера-пера һатьн авто-

машине шьвйан у we автойа рэшэ бьрқок, генерале бльнди бь-ордена хэмьли, қизка поррэшэ чэвагыри хатьнэ сере Қизьке солед пэнибльд пе кьрбу у дерэки кьни лебу, кő дьхатэ нэта сэр чонга. Гэло эш чь қизьк бу, кэсаки ньзанбу. Нэма руе ве йэкеда жи эшана өса чарчэви бубун, ледьнһерин у тэ дьго гьшка тыштэк дьхwэст заньбйа, чька эвана кинэ, чь қэви хатьнэ гөнде ван...

Wэхте кő эвана һэла һе өса нэwаск'ари ль ван дьнһерин, қизька тэзэһати бь бэшэрэк хwэш незики к'ома жьна бу у бь к'орди пьрси:

— Совета гөнд к'ижанэ?

Жьнэке, wэки ль сэр хьрхе we бэлге зив, сэдэф у һекэл һэбун, тамэки бь кэвьре туф-нишан да, чэнд мэрьва нэwша wида мьжули дькьрн.

Қизька тэзэһати бь чэвед хwэйэ эшқ у ша wи али һһери у вэгэрйа, генералра урьси гот:

— Папа, эм һэрн, эз заньм.

Эшана анцах чэнд гав авитьбун бэрбь авайе Совета гөнд, гава қизька тэзэһати ньшкева сэкьни, кьрө қирин у бэрбь к'ордэки кал рэви, wэки дьрганэ сэр мьла жь weда дьһат.

— Баво щан, баво щан...,—қизьке гот у хwэ авитэ пэсира wи.

Генерал сэкьни у бь нэмде хwэ, бэшэр ле хwэш, бь сьдқэки қэнщ ль we йэке һһери, мэрьв дьгот эви фэм нэдькьр, чька we гаве чь дьдэwьмэ. Тэне «баво, бавбуна» қизьке у дэнге баве дьһат, кő дьгот: «Қиза мьн, дэлала мьн». Жьнкед бэрэвбуйи шаш у мэтэл мабун, хэбэр нэдьдан, к'отасие жь нава wана йэке һьндавда гот:

— Қиза wийэ, қиза wи!

Гава эw йэк бьһистьн, к'эма жьна бь зарава тэ-вайи бэрбь кале у қизка тэзэһати чун.

— Қиза wийэ, қиза wи,—жьнкэкэ дьне навсэрэйэ рэхт у рьшмэ ле, дьгот.

Йэкэ майин, вәки һэй ль синге генерали хәмланди, һэй ль қизька тәзәһати, кө бавера хәбәр дьда, дьһһери, гот:

— Әм бежын әв қиза Нәсойә, ле әва йаралана кийә?

Чава хане дькьр, баве кал жи ве пьрседа гиро бубу, вәки кәлогьри хәбәр дьда у һьм генерал дьһһери, һьм ль қизьке.

— Вәй тө сәр чәве мьнра һати, қиза мьн, бәрха мьн,—әви бь кәла тжи дьготә we у хвә вәдьгьрт дәсте хвә бьдә кьнще we, дәсте we бьгьрә, ле тәне wa шашмайи у дөдьли ледьһһери,—ле тө жь кө тейи, әва йаралана кийә?—әви агьрсонги жь қизьке пьрси.

Қизьк жь we пьрсе мәрвь дьгот һатә сәр ньше хвә, тәви һәв бу, дәсте баве гьрт у готеда:

— Баво, вәрә, насйа тә бьдьме,—у дәсте wi гьрти бьр бәрбь генерал,—әва әв мәрвьә, вәки әз бьрьм хвәйкьрьм.

Ле кале чәв ле тәлалә щидә сәкьни у wa бь тәһәрәки дина хвә да генерал. Әви әщәбмайи пьрси:

— Демәк әви тө бьрьбуйи, әви йаралани?

— Әре, баво щан, әвә, әвә,—қизьке чәнд шара сәре хвә нәжанд. Ле һьнге генерал нинбу.

Каламере кьрд тә дьгот тьштәки сәр нәдькәт у пера жи тә һәв заньбу төрөш накә пьрса бьдә. Ле генерал бь бәшәрәкә хвәш ль кьрде кал дьһһери у кәта калее пешда бьһата, әв бь хвә бь гавьнә мәзын незики wi бу у бь әшқ қизе пьрси:

— Баве тәйә, әре?

— Бәле,—чәве кәчьке тәисин у мьле баве гьрт, әв незики генерал кьр.

Жьн у заред чәнд гава дури wана бәрәвбуйи, кө чәвед хвә кьтабун wан, кәфа wана хвәш бу у гьшка тә дьго, дьхвәстьн бьзаньн, кә ль we орте чь дьқәшьмә, әв һәрдө мерьк чь хәбәр дьдьн.

Жьнкәке пьрсн:—гәло Кәсо урьси занә?

Йәкә дьне гот:—Га, ле гәло чи we кәчьке у йаралан тәв һәйә? Гәло әw у йаралан чи һәвдөнә...

Жьнәкә дьн, wәки бәр у песире we жи тжә бышкошк у сәдәф бун, wa бь шьк' гот:

— Дьбә мере we бә.

Жьнка пешьн сәре хwә нәжанд у гот:

— На, йаралани мәзьнә, we чаwa мере we бә.

Жьнкәкә дьне, wәки нәта һынге хәбәр нәдьда, әw жи тәв глйа бу, гот:

— Дьбә щарйа wi бә.

Чәнде дьне сәрда зедә кьрьн:

— Ле йаралан qә мина щарйа we нанһерә, тыште оса набә, на...

Жьн чьпхи бун һәв у хәбәр дьдан, һәр йәке глик дьгот, һивие бун, чька агрие we чаwa бә, чьмкө әw гьшк бона wана бубу ише сәре, кәсәке сәродәри же нәдькьр. Алики жи Кәсо бь хwә жи бәр чәве wана һатьбу гһнастьне. Кәта нһа дәрһәqа wида awqа заньбун, wәки Кәсо әв мөгдаре нәфт-нәйшт саланә һатйә гһнде wан у гава әw буйә колхозване wi гһнди Сәдое сәдьре колхозе авайки чук дайә wi. Малька wi, qәдәр, пәре гһнд иинбу, ле жь малед дьне фьрq бу у әw weдәре дьдәбьри, тәви шөхөлед тө кәси нәдьбу. Һәр сба, тарибареда, бәри гьшка радьбу, дьчу сәр хәбата хwәйә әвареда кьвшкьри. Гһндда гьшка, илаһи Сәдое сәдьр, әw кәсаб дькьрьн чаwa мәрвәки кәлали хәбатһьз.

У растие жи әwi һәр хәбат у һевотьн wәхтеда зәф рьнд дьqәданд у һәр щара сәдьр разибуна хwә дьдае. Гәрәке бе готьне, wәки һәвалбәндед колхозе жи, башqә готи дәр у щинар, һәрге мер, һәрге жьн жь wi разибун у пера пак бун.

Ле бәле, ван гьшка диса мәлули у зәлулйа Кәсо, хәйсәт у мрузе wi нәдьданә гһнастьне. Әwi гәләки кем хәбәр дьда, нава щмаәтеда дәгмә рудьньшт, ле wәхта цватед колхозе, хwә дьспартә qәлчәки у кәрә-

кэр сэрька хwэйэ рэш жь бэр пыште дэрдьхьст у дькшанд. Гөндийа аwqa заньбу, wэки эw бэре шәһәрда хәбтийә, жь wьр бьрьбун шер. Ле wәхта шәр чь бежи наqәwьмә. Кәсо жи жь qэзияе хлаз набә. Жь шер вадьгәрә те; гава дьһерә, чь бьһерә, нә жьнә, нә qиз... Пәй we йәке ида нахwэзә шәһәрда бьмәнә...

Гөндда гәләк жь бона wi у тәнебуна wi бәрхwә дькәтгьн у бь сьре эw тәглиф дькьрьн, ле жьнед щинар тьме харьна гәрм жера дьшандьн, йане жи бь хwә дьбрьнә мала wi:

— Хало, к'эрәмкә, бьхwә!

Пера жи дьготьне:—Һәрге кемасикә тә һәбә, мара бежә.

Ле Кәсо нәдьхwәст әзәте бьдә кәсәки. Гава кә жьна к'ьнщед wийә пәрьти, йане щики qәльши дьдитьн, һьлдьдан, пинә дькьрьн, бьшкова qәтйайи дьдрутьн, йане жи wәхта к'ьнщ шуштьне зарә дьшандьн, wәки к'ьнще wi биньн—бона бьшон.

Кәсо жи һьндава хwәда тә щара бьн we qәнщйа щинарада нәдьма. Хен жи разальхйа хwә эw жи дьчу, али wan шөхөл дькьр, йане жи бона зара кака-лоло дани...

Мьн бир кьр бежьм, wәки тәне щәwрәки Кәсо һәбу, эw рожа пера дьчу щие хәбате, ле эвара свдәреда дьк'әт. Эw сәки нәмьзи дөмәрәзи бу, ләп у стөе wi спи бун. Чуктиеда бәр дәсте Кәсо мәзьн бубу у дьбә жь we бу, wәки һәр кьрнәкә хwәйе хwә рьнд фәм дькьр. Wәхта кә Кәсо дәри дадьда, әwi жь щие хwә банздьда у дьк'әтә пешйа wi, дьчу, рьнд тәрщ, бәрщ дькьр, гава дәри дадьдьн, готи щикида һәрьн, ле гава кә Кәсо дәрдьк'әтә бәр дери у qәльна хwә дьк'ьшанд, әwi иди заньбу, wәки we сәр к'еране рәх свдәре руни, бь хwә жи дьһат к'еләке дьсәкьни, wәки хwәйи руни у эw жи бәр льнге wiда бьк'әвә.

Әва йәка дөпа рожед ләде дьqәwьмин, чахе калә пәй мал һәвдане у тәште харьнера дьчу ль сәр к'еран

рудьньшт, қалына хвэ ведьхыст у дык'этэ нава мтала. Мэрыв тэгмин дыкыр, кӧ эв дыфькьрә—рожед рәшә чәт'ын тинә бира хвэ, дықәшымә, дәрһәқа тыштәки дынеда жи дыфькьри... Кәсәки те дәрнәдыхыст... Ле щарщарна ахиннә ӧсайӧ к'ур радьһышт, кӧ гава дәр у щинара ӧһ дыкыр, дһа гӧне хвэ пе данин.

Һәйфа ван пе дыһат у щаҫа на дыгот'ын:

— Бра гӧре сәре ч'ие жи тәне нинбә, ле алики жи тэгмин дыкьрын, вәки ныкар'ын бәр дыле вида бен.

Ви қәсаби, рож дыһат'ын, дәрбаз дыбун у кәсәки ныкар'бу һажь дәрд у кӧле кале һәбуя, йәке жи мәр'ыв тэгмин дыкыр, кӧ эв нахвәзә хәбәрдә, ләма жи педа нәдык'әт'ын, кӧ хәм у хийале ви тәзә б'ын, һивие бун, кӧ рожәке әве бь хвә бьдә дәр.

У әв рож һат. Кәсо дәрпера ль бәр чәве вана һатә гӧһаст'ине.

Қиза ви, вәки әв дәһ сал бу, онда бубу, ньшкева һатә дитьне у Кәсое тәвиһәвбуи ныкар'бу хәбәрда. Паше, гава әв сәр нәмде хвәда һат, генерал у қизьк тәглифи мала хвә кыр.

— К'әрәмк'ын,—әв бәр генерал тәмәнә бу.

Гот у пера жи дықәч'ици бәлки бьзанбә, чька қизька ви чава кәтийә бәр дәсте ви генерали. Әв жера тыштәки мина сере бу. Ле әв йәк, чава паше һатә әйанк'ыне, нә тыштәки нәбуи бу, ле һәма сәрһатикә мәлул у зәлул бу. Гәләк сала пешда әва генерала, вәки ви чахи офисер бу ль Ереване, вәхта к'учәкәра дәрбаз дыбу, кәч'кәкә қәмәрә, гӧһарнә рәнге зив гӧһада, дитьбу, кәч'к гьрйайә у хвәстийә жь бәр дәсте жьнькәке бьрәвә. Офисер дысәк'нә у бь пьрс-пьрсйара ви әйан дыбә, вәки пәй мьрна де, ве кәч'ке тиньһ зарӧхане, ле кәч'к ведәре насыт'рә, нәхвәстийә зарӧханеда бьминә, же рәвийә, хвәстийә де у баве хвә бьбинә. Де дӧ рож пешда чәл кьр'бун, ле бави нава шерда бу.

Офисер пәй ве йәкәра пьрси бу:—Ле наве ве ч'ийә?

— Хэзал!

— Хэзал... Навэки р'ндэ,—офисер готьбу, һэрге изьна wэ һэбэ, эзе we бьбьм, хwэй бькьм.

Жьньк, wэки сэрwера зарөхане бу, готьбу:

— һэрге кэчьк бьхwэзэ, эме бьд'н!

Wi чахи офисер незики к'орда чучьк бубу, поре we мьздабу, паше конфет щева хwэ дэрхьстьбу, да-буйе.

— Эз ниви дькьм жера беж'н, we мьпра бе, эзе бьбьм щэм жьна хwэ.

Готьна офисер эwe жьньке Хэзалера готьбу, у кэчьк, тыште эщебе, qаил бубу: ахьр офисер готьбу, чьчях һэбэ, эзе тэ бьбьм щэм баве тэ у...

У офисер, к'агэз дабу зарөхане, Хэзал бьрьбу.

Һэсо нава шерда бу, вьлбэт, дэрһэqа ве йкеда һажь тыштэки т'онэбу, ле пэй шерра салэке, д'ода шунда һэр тышти дькэсэ. Эw дьчэ зарөхане, ль we-дэре жера дьбеж'н, wэки офисерэки урьс qиза Wi бьрйэ, кьрйэ qиза хwэ.

Һэсо дьпьрсэ:—Ле офисер ль к'ойэ? Щи-ере Wi беж'н, эзе һэрьм, qиза хwэ биньм.

Зарөханеда к'агэз ньвисин офисерра шандьн. Кэфтеке шунда шаба к'агэз һат, к'о офисер бь мала хwэва жь щие хwэ бэре чуйэ щики дьне. Сэр адреса тэзэ жи нвисин. Диса кэфтеке д'ода шунда, шабэкэ тэзэ һат, к'о чуйэ щики дьне... У гава к'о аqа wэхт кьшанд, Һэсо г'оманбьри бу, хwэ жи бесэнэт бу, вэгарйа, һатэ г'онде де у баве хwэ у Wi тэһэри жи тыштэк дэрһэqа qизеда нэкэсйа, чька сагэ, йан мьрийэ...

Гава к'о эw гьшк һатьн бэр чэва, Һэсо wэкь-ланд:

— К'эрэмкьн,—у бь хwэ к'этэ пешйа wана, бьр бэрбь мале.

Генерал у qизьке данэ пэй Wi, шофер жи ль пэй, wan машина вала ажот. Һатьн г'ништ'н кэwща we мала тэк, ль ведэре, мэрьв дьбе, сэе шабуийи пешйа

Ванда һат. Эви почка хвэ кърбу нава лынгед хвэ, паше шунда вэкъшйа, нэщэръсанд қә на дэнгәки бьәwьтә.

Жь нава к'ома жьна йәке пәй вана ньһери у гот:

— Чька чь қәви баве хвэ бир анийә, чька тәне натйә баве хвэ бьбинә, йане ль вьра бьминә?

Жьнькәкә бь рәхт у рьшмә гот:

— Тәне бона дитьне нәдъһат. Дьбә кә бьминә.

— Чь рьнд дьбә, wәки бьминә. Баве we гөнәйә, — жьнәкә дьне зедәкър.

Жьна дьгот у чәве хвэ жь ван нәдъбьрин.

Эw фькър сәре Нәсода жи бун. Эви жи дьхwәст һәр тышти бьдә зәлалкърьне... Гава меван чунә һондоре мала шийә бе рәwш (дә пәнщәред we һәбун у кәлавәки нәхши ль сәр дәрәбәкә дреж), Кәсо тәне ведәре пе кьсйа, wәки офисер Хәзал бьрийә тәви заред хвэ хwәйкърйә у мәзын кърйә. Қизе тьме ньсрәта баве кьшандйә, хwәстйә бьзанбә чька бави ль кедәрейә, чь дькә, саги —сламәтә... Эw гәләк щара дәрһәқа we йәкеда фькърйә, хwәстйә офисерра бежә, шәрм кърйә... Ле сала исальн, гава мала генералда бәса меркърьна Хәзале буйә, Хәзале хwәстйә «бәри меркърьне баве хвэ бьгәрә у бьбинә...» Генерал хwәстьна Хәзале тәхсир нәкърйә у жь. Р'остове бь машине һатьнә Ереване, ле жь Ереване бь автомашине һатьнә, у бь пьрспърсарә Хәзал анийә гөнде баве we.

У нһа генерал бь кефа дьле хвэ бу, гөнд жи ши хwәш дьһат, мала кале жи. Эw ль сәр кәлаве нәрм руньшти, бәшәрхwәш дьбу у жь кърьна хвэ рәзи бу. Мәрвь тәгмин дькър, кә әви шайә нә тәне бона Хәзале, wәки хwәстьна we анийә сери, ле өса жи кефа ши бавера дьһат, wәки әw өса тәвһәв бубу, гава ньшкева қиза хвэ дьбу. Ле бь шабунера тәвайи тә дьго Нәсо һивйа тыштәкийә.

— Чь рьнд бу тө һати, чь рьнд бу мьн тө ди-

ти,—Кэсо вэкланд. Паше гава дина хвэ да гонаред
гоһе қизе, әщербмайи ма,—әв гонаре тәйә бәренә, әре?

— Әре, баво щан. Дьхвәстын дәрхьстана, е рьнд
текьрана гоһе мьн, мьн нәһшт.

Кэсо зу-зу дьгот, дьбьланд:

— Чь рьнд бу тә һати,—у ньшкева мәрвв дьбе
жь хәве ньшйар буйи пьрси,—дьбежи тә һати мьн
бьбини, әре...?

— Әре...

— Демәк щәм мьн намини?

— На, баво щан!

Әв хәбәре қизьке, вәки һьм бь лақьрди бун, һьм
расти, гава кә баве бьһист, мәрвв дьбе әврәки дани
сәр руе ви. Әв әщербмайи ма.

— Чьра,—у дәнге ви мәрвв дьбе ле хәньқи.

Ле қизьк дәвса шабе жь ши рабу у баве хвэ
кәмез кьр.

— «Чьра»... Бона ве йәке, вәки әзе мер бькьм,
баво щан!

— Мер бьки... кә бьстини?

Хәзале сәре хвэ бәрбь генерал кьр.

— Көре һәвалә ви папайи!

Кэсо чәве хвэ гьрт у вәкьр, ль қизьке нһери,
ль генерал нһери у тә пьрс нәди, вәки бежә, мәрвв
нъзанбу, шаш мабу, йане нәрази бу.

Гава кә Хәзале генералра шьровәкьр, чька ба-
ве чь готйә, әви гот:

— Бьпьрсә, қайлә?

Хәзале готьна ви бавера тәрщмә кьр. Дәвса
шабе һесьр жь чәве кәрде кал һатьнә харе. Әви
эманәки нькарбу хәбәрда, ле паше, гава зман ле гәрйа,
пьрси:

— Ле хорт к'едәрейә?

— Шәһәрданә!

— Ле чьра нәһатйә?

— Гин дьбә!

Кәсо диса пьрси:—Хортәки чағанә?

Ве щаре қизьк сороморо бу у ньзанбу, чь бежә.

Генерал Wәхта дит қизьк гәвинһәв буйә, пьрси:

— Чь дьбежә?

Хәзале тәһәрәки готьна баве жера тәрщмә кьр.

Бь бәшәрәк хwәш генерал гот:

— Жера бежә, әме Wi бь хwәра бьбьн, wәки хорт бьбинә. We бе, қайлә?

Готьна генерал Хәзале бавера тәрщмә кьр.

Кәсо сәри дь бәрда бьһист у гот:

— Әзе бьфькьрм... Моләте бьдьнә мьн...

* * *

Гава кә пәй шиве щинара ньвине тәмьз жь бона генерал у Хәзале анин, Кәсо дәркәтә бәр дери, Wәки меван рабьн щие хwә дайньн, разен.

Дәрва хwәш бу, шәвәкә сайи, әзман бь стәйрька кьмкьми бу, баки хwәш чье дьһат, ле дь гондда хә-шә-хәша ава кание дьһат. Шофер машинеда раза бу. Кәсо гә нәдьфькьри у тыштәк жи нәдьбһист. ӘW щарәкә, дәда нәWшеда чу у һат. Паше чу свдәре у ль сәр кәлавәки гәхтәки тәнг вәләзйа, тыштәк авит сәр хwә, кьр кә разе. Ле хәW нәкәтә чәва. Дьфькьри, қайлбә, wәки қизьк хортәки хәриби пәнәс бьстинә?... һәрге разибә, қизьке һәрә, ида нае у we иди нәта— нәтае ондабә... Ле wәки қайл нәбә, гәло қизьке щәм Wi бьсәкьнә, нә ахьр әWe әмре хwә шәһәрада дәрбаз кьрйә у һини гонд нәбуйә... Кәсо wа дөдьли дьфькьри паше ани бира хwә готьна генерал у Хәзале у да ақь-ле хwә, чька we чава wанара һәрә... Готьн рькәтә, ле чуйин... Ле гьшки зәфтьр Wi дьхwәст заньбйа. чька әW хорте Хәзале дьхwәзә, йәки чағанә. Кәсо фьрқи данәдани орта мләта, дурбун жи ақа бәр чәва нәдьһат, йа фәрз әW бу, заньбйа, чька чьто хортә.

Кэсо дьфькьри, гэлэки фькьри у тө ре жь рйа дэрнэхьст.

Уе шэве хелэкэ дреж хэва генерал у Хэзале жи нэдьхат. Чэве генерал вэкьри нава ши-ньвине нэрмда дьфькьри: «Ле wэки эва кала нэхwэзэ қизьк вэгэрэ у мер бькэ»,—эwи эв пьрс хwэ-хwэра дьwэ-кьланд у хwэ-хwэ жи щаба we дьда: «Изьна wи һэйя, ньлбэт, дькарэ нәһелэ жи, бавэ, мәрвьэки wәнидэ, һэрге кә бьхwэзэ қизьк щәм wи бьминэ, суще wи шинэ»...—ле бе Хэзале эме чава бькьн, нә ахьр нәфәре мале һини we бунэ, we бэр хwэ кэвьн?... Ле эw хорт, е кә Хэзале дьхwэзэ, we һе wи чэтын бе... Ле гәло бав карэ пешйа қизьке бьгьрә, кә мер некә... Ле е ақа сал тәне майэ у қиза хwэ ньшкева дийэ, карэ, нәһелэ. На, дьқәwьмә нәһелэ, we бежэ, wэки щәм wи бьминэ, гөндда мер бькэ. Эw йак wира дәст дьдэ у дһа рьндэ...»

Хэзал жи һьнда хwэда бона қайля баве дьфькьри. Эwe сәр тәхтәки дьне палдабу у жь пәнщәра бьчукра дәрва дьһери: һива тәзэ шәwқвәдабу у жь we шәwқе тә дьго гөндда һәр тышт стәқьрийә, тө тышт щие хwэда нәдьянжйа, тө дәнг нәдьят, нәта кучьк жи нәдьяwтийан—шәвә өса кәрә әдьяли бу, кә бона we тыштәки тәзэ бу... Шәва өсайә әдлийә кәр шәһәрада нәқәwьмә...

Ле Хэзал ша бу, wэки һатьбу баве хwэ дитьбу... Эwe тәгмин нәдьякьр, wэки бави сагә, дьхәбьтә... Ле ве шайера тәвайи, эw бь хwэ жи мина генерал дьфькьри, чька баве қайлбә, йане жи we бь wанра бе, wәки wи хорти бьбинә... у щарна Хэзале тәгмин дькьр we қайлбә, чь һэйә... К'ижан бав нахwэзә, wэки қиза wи мер бькә... Щарна жи дьфькьри, wэки дьбә кә қайл нәбә, wэки эw һәрә щие дур, нә ахьр ақа wәхт тәне-wәкид буйә...

Гава кә Хэзал wa дьфькьри, әве жьн у қиза генерал, эw лаwьк дани бира хwэ у тәгмин дькьр, wэки

әше гәләки бәр хwә кәвын, һәрге бь хwә нәчә, we бежың: «Әм хапандын у әм бир кьрын»...

«Папа жи we өса бежә»—әше дәрһәқа генералда хwә-хwәра гот.

У нава ван шык'ада wәхтәки дреж хәwa we нә-һат. Паше бь ван мтала хәw:ra чу.

Сбе Кәсо бәри гьшка рабу, өса фәсал, wәки кьш-тина лынге хwә е разайи ньшйар нәкә, у бь wi тәһә-ри, бәрбь нәwше чу. Һәла тарибар бу, стәйрька сбе ль роһлате шәwq дьда. Һынге чьрә-чьра чәнд дәрйа һатьнә бьһистьне, жьна пәз, дәвар бәрдан, бу мькә-мька бьзна, паше челәкәке кьрә борин... Шофер пот кьшчандьбу сәр хwә, разайи бу.

Кәсо чәнд дәқа сәкьни, паше гези һьлда у нәwш тәмьз кьр. Чәнд даред хлохари дәрсмиши сәр һәвдө кьр. Кәвред нава нәwше бәрәвкьр, ани сәр сәле бәр дери quч кьр, щие сәрчәв шуштьне... Өса фәсал у һеди дьхәбьти, wәки шофер ньшйар нәбә...

Wәхта әwi нәwш сәрһәвда ани, кьр, кө һәрә ма-ла сәдьр, бәлки готьна генерал бь wi бьшәwрә.

Ле әwi we фькьреда бу, һәw нһери генерал дәрк'әтә бәр дери, пөжгирәк сәр мьла, сабун дестда, Хәзал жи пәй wi дәрк'әт.

Кәсо кө генерал дит, мсине аве һьлда, да фәм-кьрыне, wәки ава сәрчәв шуштьне һазьрә. У wәхта генерал незикки wi бу, сбәхери дае, Кәсо слава wi вәгьрт у кьр, кө аве дәсте wикә, генерал нәһьшт:

— Нет, нет, дорогой...

У бь хwә мсин һьлда, бь к'ефа тә сәрчәве хwә шушт... Ле дәма сәрчәве хwә тәмьз кьр, дәсте хwә зәгм ль пышта Кәсо хьст:

— Һь, дорогой, тә чаwa кьр? Меркьрна Хәзалера даили?

Кәсо дәwса шабе вәгәрйа сәр quзе, готе:

— Әз диса дьхwәзым заньбьм, чька әw лавьке тә дьхwәзә йәки чаwanә, сәрхwәйә?

Хэзале тэршмэ кър. Генерал сәре хwә пера нәжанд у гот:

— Сәрхwәйә, сәрхwәйә!

— Әре. Ле растгойә? Ль ру мәрйа растие дьбежә?

Генерал диса сәре хwә пера нәжанд:

— Ёсанә, растгойә!

Нәсо дәқәке кәр бу у диса пьрси:

— Нәвал у ногьр, дәр у щинаред хwәра нәлалә?

Генерал чәнд шара сәре хwә пера нәжанд, го:

— Бәле, бәле!

Нәсо диса кәр бу, әв кәтѣбу нава наләки чәтѣн, нъзанбу, чь бьгота. Хэзала хwә тәзә дитьбу, чашанә, диса бьһелә һәрә... Диса хwә фькьри, паше сәре хwә бьльнд кър, мәлул гот:

— Генерале бра, бь әдәте мә џса нинә, wәки бав қиза хwә бьдә шләте, ле wәхта тә қиза мьн мәзѣн кьрйә, дайә хwәндьне, у нһа жи тә бь хwә ль мә гьртйә, һати, қайлийа мьн дьпьрси... мьн жи да, бра готьна тәбә...

У һесьр чәве Нәсо барин, wийа дәстәки хwә дрежи генерал кър, е дьне қәвзкьр да бәр чәве хwә...

Генерал әв нәмез кър.

— Нһа тѣе мәра бей, кѣ зәве хwә бьбини?

Нәсо диса сәре хwә пера нәжанд.

— Қайльм, әзе бем, ле Хэзал бра сале шарәке бе мьн бьбинә.

Нһа жи генерал бь дәсте расте дәсте Нәсо гьрт, ле бь е чәпе пьшта wi хьст, weва хwәст бежә, wәки we џсабә.

— Хэзала қиза тәра тәвайи, зәве тә жи we бе тә бьбиниә, we пак бә,—генерал гот,—әве бьбә кѣре тә жи...

У генерал шар дын дэсте хwэ да дэсте Нэсо у
эwана диса дэстед нэв гvаштын у we дэме ке ль
wana бннгерйа, we быгота, wэки нэрдэ жи хwэ бэх-
тэвар нэсаб дькын.

Ле Хэзал дна ша бу. Эw дьфькьри, wэки нна дэ
баве we нэнэ у нэрдэ жи жь we нэз дькын... Ле бь
хwэ... бь хwэ, нькарбу быгота, чька жь нэрдэ эw ки-
жани зэф нэз дькэ?...

Institut kurde de Paris

КАРАПЕТ СИТАЛ

(1891)

МЭМ У ЗИН

(бэйт—сэрһатһа шмаэта кбрда)

ПАШГОТЫН

Ль сэр мээле Мэме у Зине
Дө гөлед бэдэw һэвра шинбунэ,
У ль бэр пэнше тэве у ниве
Жь бона һэвдө шахвэданэ.

У һэр бһара гөл дьбышкьвн,
О бэнгээки хwэш бь һэв ша дьбн,
Бьлбьл клама пэй һэв дьһунэ,
Дькэ чькэ-чьк дьл у һьнавэ.

У әвед һэвсөр мраз чэвада
Дькьн зутьре бьрһижьн һэвдө,
Ранезик дьбн, кө һэв нэмезкьн,
Чава дө машоq һэвдө рамусьн.

Ле дьрһа онцдз wedэре һазьр,
Те у дькэвэ орта wan кэрда,
У гөлед сорэ дэлалэ назьк
Ньсрэтэ дьлда нагһижьн һэвдө.

У хортед азеп һәр-һәр эвара,
К'окча җе дьрие дьбрьн бь мара,
У қизед бьк'ор тарибара сба
Г'ола ав дьдын бь шеред х'вәва.

«К'и ко бьбрьә дьрие нәфт шара,
Әҗе бьгынижә бәхт у мраза»,
Ләҗкед Бәрҗаре дьбежын аҗа
У дьриа онщ'дз дьбрьн к'окчева.

Шар дьн һәрдө г'ол шахәвәдьдын,
Р'әнге сор-гәвәз ль х'вә җәрдьгырын,
Ль бәр һенкае, тәва һавине
Чаҗа тарьян дьк'әвьнә хәмле.

У һәрдө г'олед дәләлә бь бин,
Диса х'вә давен кәмеза һәвдө,
Бь эш'д кьзкьрын һәвдө радмусьн,
У чаҗа дө г'ол г'ола дьбарьн.

ГОНДЕ МЬНИ ДУР

(ханәк)

Әҗи гондида дө щьмаәт һәбун:
Йәкә әрмәни, ле йа дьне к'орд,
Жь дәсти малдар—зөлмк'аред гонд
Һәрда бенәсаб к'орльхи дибун.

Һәрге дьз, әскәр, г'ор раст бьһатә
Нәдьго:—тө к'орди, йане әрмәни,
Һәрдө жи дәсттәнг, гондие к'әсиб бун.
Дьле җанда дәрд, бемал у щи бун.

У кәшиш у бәг, риси у мәллә,
Дькьрын сәр ван—һәвра храббьн,
Вәки җе щмаәта мәрүм-бәләнгаз
Бьхальфиньн, хвәра таланкьн.

У щара зәлмкәр готьна хвә дькьр,
Һәрдө щинар радькьр бәр һәвдө,
У әш кина кә җәкә Арнеса чйа
Гөндйа нъзанбу, кәне чаҗа һат.

Institut kurde.de Paris

ТСЕРУН ТОРГОМЯН

(1897)

АГЪРЕД НӘВЕСЯЙИ

(парәк)

Гонде Эрмансе ль гәрәкә бь гөл у гиһава хәмьли ава буйә. Әв дькәвә алие гәлие Ванейә роһьлате. Жь We гәра чһа Weда дәст бь синоре нәнийә Арщакә дьбә.

Гонде Эрманседа, кө жь дөсьд мали бу, әһәлиед щодә-щодә щинарийә һәвдә дькьрьн: сәд мал әрмәни бун, нәфте мал-к'орд, си жи мәхин. Әһәлиед гонд бь се змана хәбәр. дьдан, сал у зәмана Wана щинарикә хwәш һәвра дәрбаз дькьр, у жь алие әдәт, рабун у руньштьне зәф һндьки жь һәв башқә дьбун.

Qьра сала 1896-а ль әви гондида чьлкә хун чһйә, нәрьжийә у йәки бехатрийә йәки дьне нәкьр. Достед кал у бава диса манә дост. Мәрв дьгот ль We ортеда тьштәк нәбуйә-нәқәwмийә, тө әwрәки руе әзмане чһки – сайи нәгьртийә. Дәсте кәсәки нәһат, кө нава Wанда джмьни-нәмамие пешда бинә, бәри һәвдөдә, йане жи Wана жь рһа Wанә дәwрузәманайә раст бьхарьщинә...

Эрманс гондәки оса бу.

Wәхта калке Воскан, Арташес у Левон чун кәтһнә нәwша Хәлиле кирвай. чукә суркьри, чәнд заред пехасә жарьк рәвәрәв пешһийә Wанда һатһн у бь нә-wаск'ари дина хwә данә wan һәрсека. Wана гот, Wәки

кирва Хэлили нэ ль малэ, чуйэ К'эшиш-голе. Калке Воскан, Левон у Артасес шунда зьвьрин у данэ сэрерйа К'эшиш-голе. Эw жь нава гөл у гиhe we гэрера чун дэркэтьнэ гэрэкэ чйейэ дьне. К'ирва Хэлил, wэки зэви ав дьда, гава кб эw дитьн, бь дэнгэки ша дэй ль wan кьр:

— Баров, кэзар баров, им ачки, им гьлхи вра, сэрсэган, сэрчэван...

Эwi эw нэрсек жи рьнд нас дькьрын, ле Левон, илахи баве wi, Саһак-ахпор, зува нас дькьр.

— К'ирво, эw зэвийа к'е ав дьди?—кальке Воскан пьрси.

Хэлил хwэ спартэ мэрэ, готе:—Йа к'е, йа Муса бэге, е к'эда мэ дьхwэ, йа рбһстине мэ. Эwi дэма-лэкэ сор сэрэ хwэ гьрелибу, шэле wi фьрэ чэнд щийа пинэ кьрибу. Артасес у Левон һь нэwас-нэзмэкар ль гола мэзынэ гиһа у qамишгьрти дьнһерин, wэки we дэме тэйр у тye пэрбэлэк сэр wepa чэрх дьдан, һэв дьзвьри: Хэлил гот:

— Мэриед wэhte мэ жь мэра жи храбтьрын, мэрьв вэдьһн, жэрдадаһи дькьн. Һэма йэк Муса бэг. Эwi жь Хошабе кэйһи ведэре зэфткьрийэ, тб qэ зани чьqа мерг у зэви, чһир у чиман дэсте wидань? Гбндиди—эrmэни у кбрд холамед wинэ, qулед wi. Кэри-сури, гаранед wi, ль ват раст у бэстед чьлкэ зерда дьчерьн. Ле хwэлийа гбндэ алиэ дьне дэсте Камсаренс Симон агаданэ, эwe мала wi шэһэрданэ. К'омэк гбндие мэ дьне жи гав у сэвэт бонд wi дьхэбьтын. Муса бэг у Симон ага һэр тыште ве цэлийа мэ жь хwэра һьлданэ, Калке Воскан глики wa кьр:

— Кальке Воскан раст дьбэжэ. Эrmэни, кбрд у мэхине гбндие мэ пьре пэе бона аге у бэг дьхэбьтын, тыштэк накэвэ дэсте wана. Тэмаһи роже дьхэбьтын, худанэ дьрежьн, ле кблфэте мэ, зарб, тэзинэ, бьрчи,—Хэлил шыкйате хwэ бэр wана кьр.

— Һуне жь Муса бэге у Симон ага хлаз бьн, һэрке кб һун бьгьһижьнэ һэвдб у рабьнэ пешйа wана,

хвэлине жь дэсте вана зэвт бькын у бьбьн хвэйе хэ-
бат у к'эда хвэ,—Левон ванара гот.

К'ирва Хэлил ва дьдэли у шурэки эшэбие зур
бубу дьнхери. Щара пешьн бу дьбьнист, вэки дькарьн
рабьнэ пешья бэга у ага, хвэлине шунда һьлдьн... Эви
шурэки нэбавэркьрне сэре хвэ бьр у ани.

— Эре, эре, һэма һун, гондиед хэбатчи, эрмэни
у тьрк, мэхин у к'орд, чь млэти бьн жи, готи йэкбьн.
Һэрке һун гьшк йэкбьн, бьгьнижьнэ һэвдэ, ага у бэга
жь руе дьняе бьқэлиньн, нэһэқи у к'эда хэлде харьн
ве жь орте бенэ һьлдэне, һуне бьбьнэ хвэйе хэбата
хвэ, аза у сэрбэст к'эда хвэйэ кэлал бьхон,—Левон
диса хэбэра хвэ думайкьр.

— Ле кэта һнака эм дьданэ ширэткирне, вэки
һэрче эрмэни джмьне мэ к'орданэ, вэки гэрэке вана
қьрбькьн, к'окбьр бькьн. Ага у бэгед мэ эм өса дь-
данэ бавэркьрне, сэрвэшткьрне,—к'ирва Хэлил гот.

— Эвана вэ жь сэр риа расте дэрдьхьн, дьдьнэ
хальфандьне. Джмьнед вэ пыш пэрдэда вэдьшерьн,
орта млэта шэр у дэва чедькьн у бь ви тэһэри шө-
хөле хвэй рэш пешда дьбьн,—Арташес сэрда ани.

— Дэрсдар раст дьбежьн. Джмьнед мэ эйни ага
у бэгьн, е кэ мина зурья хуна хэлде дьмежьн. Ле
тэ вэрэ бьнхэрэ, вэки щмаэта мэ гэлэки бэлэнгазэ,
нэхвэнди у нэгэшкылкьри, к'ара хвэ һэла ньзанэ,—
глие хвэ пешда бьр калке Воскан.

— Вэхтэ вэки щмаэт, гондие хэбатчи, хвэ нас
бькьн, йэкбьн у рабьнэ пешья к'эдхэра, пешья һэр
зөлмкарэки чук у мэзын,—Левон гот.

Левон у Арташес калке Воскан у к'ирва Хэлил
дьданэ сэрвэшткьрне, вэки гондийа тэшкил бькьн у
ракьнэ пешья ага у бэга. Готья вана калке Воскан,
башқэготи Хэлил, гэлэк тышт һинкьрьн, чэве ван да-
нэ вэкьрне. Эв жи дна зэф һерса ван рабу мқабьли
һэр мьфтэхөр у к'эдхэрэки, мқабьли ве дэвлэте, вэ-
ки пышта к'эдхөр, мьфтэхөр у мьлкэдаранэ.

Хэлил дһа сэр нэмде хwэда һат у фкьри, wэки
глие wана гондиe хwэра бежэ. Мжулия we роже
wanара бежэ, wана бь фкьре тэзэ ширэт бькэ, wана
рöһдар бькэ...

Киг ва Хэлил гэлэки тэwафэкр, wэки калке Вос-
кан, Арташес у Левон һэрнэ мала wi пари нан бьхон,
де эwэ wэстийайи бун у дьлэки ша хатьре хwэ жь
wi хwэстын, бэре хwэ данэ бэр бь Вскебаке.

Institut kurde de Paris

ЪРИПСИМЕ ПОГОСИАН

(1899)

СЕРВИН

Нэ ага бэре, нав бажарэки
Ль зерзэминэк мала кэври,
Кедэре тэве пэнц вэнэдыа
У бһаре хвэ нишан нэдыа,
Qизэкэ к'орда, Сервин наве we,
Тэв дйа хвэ нэхвэш дыма ведэре:
Qэте морийа ль стое веда,
Бышкошке сэдэф песира weва.
Чэвед we рэш бун-нэбед трийа,
Спичолки бу мина нэхвэша,
Дранед weйэ мина сэдэфа,
Рэнги хэйди, чава мьрийа гора.
Тонэбу wэхте we дэрва былиста,
Готи шэв у ро эw бьхэбьтйа,
Бона дэwлэтиe qате жоринра
Хэбат бькьра we qиза к'орда.
Жь сбе нэйа бэри эвара,
Мал тэмьзкьра, дэрдац бышушта,
Йан жи бэрмала отахед аге
Жорда пьшткьра у банйа харе.
У жь бона we хэбата гьран,
Бэрва дыстанд һнэ к'ортоле нан
У чэнд капекед сорэ чук-мэзын,
Wэки дйа хвэра быда ду-дэрман.

Дранед вейэ мина сэдэфа,
Р'энги хэйди, чаҫа мьрийа гора.

У рож дэрбазбун... Ль ши бажари,
Ль к'о гэви д'иа х'вэ дьма Сервин,
Эмьрэки тэзэ вэбу ванара,
Рожа тэзэ бо ван пэншвэда,
Мэрьвед тэзэ тэв, б'нар анин,
Анин ль бэр зерзамина Сервин.
Дранед вейэ мина сэдэфа,
Эш дьк'эньа, г'ол же дьбар'ян.
Qиз ида нэчу ши қате жорин,
Wэки мина бэре нан парск'ра.
Эш дэвлэти ведэре дэрх'стын,
Сервин жь бэрдэст лап хлазк'рын.
Дайк жи қэнш бу, нэд'хар дэрман,
Дьхэб'ти ль заводэк мэзын,
Чаҫа хостакэ жир ль бэр дэзгэ,
Чедьк'р эше пэрчед топ-тэзэ.
Сервин жи һэрро дьчу мэк'тэбе,
Солед топ-тэзэ пе дьк'р эше,
Тора морийа ль ст'ое веда,
П'оре we к'огишк рэнге зэринда.
Бэшара we х'вэш, деме we г'оли,
Чэвед вейэ рэш, чаҫа нэбед т'ри,
У дьжи эш ль бажаре мэзын,
Эш қиза дэлал, наве we Сервин,
Отaxed вейэ тэзэ ронаий,
Тэва б'наре ванра рэқ'си,
Эшқ у шайи сэр ванада бари,
Чаҫа әмре тэзэ г'олвэда Сервин.

САРМЕН

(1901)

ЛӘТИФӘ

Әз у Ләтифә — қизәкә кәрда демқәмәр,
Йәкә бь нав у дәнг бь хвә инжинер,
Һәспед рәшбоз сйар, һәспед мәш кькел.
Дь рйа пеләвразда-йәкә бь чьванә,
Кө жь сийа знара әш һатьбу гьртьн,
Жь чьл у чйа чәма әм дәрбаз дьбун.
Ле ль пешйа мә нивәка әзмане һешин —
Зәракә мәзын ль җе сәкьни бу,
Һив тә қәй дьгот гөһарәкә мәзынә,
Кө җе шәва бһарә шәҗқ-шәмал дьда
У дь бьн сьме һәспед мә кькел
Кәвьред һәстә агьр һәй дьдан.

Әм дажон йале Ленинавайе,
Мьскәне һәвала мьн, гөнде җе бәре,
Ләтифә дьлбарә у көбар-көбар
Бь дьл у щәгәр дькә галә-гал,
Дьстьре клямәкә тәзәйә кәрда,
Йәкә пьрмьқам, йәкә дьли бь дьл:
О, дь җе клямәда һәбу кәл у бин,
Мәрьве тәзә, днйа ну, әмре тәзә, гөнде ну...
У кәш-көбарйа чйа у зьнаре Ғәтәне мә,
Глие сәрһәде дь җе клямәда бун,

О, былдин we кэтыбу, к'обра we хwэш бубу,
Чава к'о каник, на хер, чэвканик.

Бэдэw бу эw, тэ қэй дыгот нивэ,
Дь нава эзминда дьчу һэй дьһат
У ктеба әмре хwэ әwe бь хwэ дьхwэнд,
Wәки дь дьле мында һатыбу нвисар,
Әw қсә дькә, чава к'о шәвәке,
Wәхте фәрwаре дәри дьк'отан,
Wәхте чьред бьзър тәмам весйа бун,
Бәгире һөндөрда дькьрә гбрә-гөр,
У әwe бь хwэ чэв нәданә һәвдө,
Пьр фькьрйә, планәк данйә
У һәма wәхте бангдана дика
Рьк'оне чекьрна гөнд, һежа чекьрйә...

У һна, әwра ль к'о дькьрнә говәнд,
Тәлпед рәштари бруск вәдьдан,
У байе сари һар гәмә қәтанди,
Ви али-ви али дькьрә фикин,
У чәме лалмайи, — гошин wan нинбу,
Жь сәрмаҕе щәмьди әw жи кәр бубун.
Чйайед ведәре гәв хәмьледа бун,
Бь к'олилке рәнгаwаз әwә нәқьши бун—
У аһа, ль wьрә гөнде тәзәйи шен:
Малед тәзә у чәнд қатани,
У һәма эмане тәве зәрьчанд
Әз у һәвала хwә гһиштьн wi гөнди.

Аһа, әм сәкьнинә сәмәтәкә бльндци,
Дь нәwша аваики гәләки ронайи,
Феза wiда баге рәнґ-рәнґи
У жь һәр чьде wi нәwш ле хәрьқи,
Йәк жь һөндөр дәрте, незики мә дьбә,
Дәрсдаре аһьл—бәшәр ле хwэш дьбә,
Дәст ль мын гьвашт чава насе бәре

У гэлэк, гэлэки бь дьл у шəват,
Эм мжул дьбьн бь нэвра йэкшар
У ль нэвша фрэда мэ мжули дькьр:
Нэр али бин, бог, багче кóлилка
У ль ведэре эм гэлэки гэрйан.

Дэма сэйранге зэнгьл кьрэ зынгин,
Ньлшйан дэрва пьр шагьртед жир,
Эз бь хвэ жи бь вана гóл дьбьм,
Нотла к'эск'эсоре бь вана шадьбьм.
Заред сэрвəхт, бь ацъл у к'эмал,
Дь дьле ванда агьр у шəват.
Чэве ван бь чьрус, чава йэк шэмдан,
Дэқэкэ батал бадьлнəва начэ.
Аwnа дэст пе дьбэ мэшқ у листька свьк,
Эвэ бь тьфацьн, бь йэкэбурьн,
Чэве ван шэмдан, дьле ван тжи.

Эмэ ведэренэ-алие сэрнəде,
Дьбьнем дэрсəке жь литературе,
Дэрсдар Фатейэ-жьнəкэ бэжьнбльд,
Глийа дьбежэ жь Фирдусие мэзын,
Хэбэрдан бь хвэ бь змане дейэ,
Гли-готьн, к'лам жь «Шah-наме»
У чава кавик кó дэрте жь энде,
Хэбэре we жи ду нэв рез дьбьн,
У наве нayne нав-нава ньлдьдьн,
Qca дьбежэ жь нвисаре Гомер.
О, чэвед ван стэйркед нькандн,
Мьн дькьн рсас, мьн жь ацъл дьбьн.

К'и йали дьннэрьм тэмьз у лəтифə,
Дэрсханада ронкайи бəнэрэ
У жь пэнщэрара чйайед мэ бльд
Нэндөр дьннэрьн чава кó əждаha,
У жьна к'ордэ чэвбэлэк к'имик
Жь щики щие дьн ре нишани мэ дькэ,

Мэрэм дькэ, эм жь ведэре бычын,
Нэрьнэ музе, кэла кэвнэ жорьн.
Дь феза мэда тө эвэр гонэнэ,
У лэйлан тө қэй дьбежи алаве пе гьртйэ,
Эм жь нэуша мэк'тэбе йэк шергэ дэрген,
Дьчын бэрбь к'очьк у алие музе.

Музейа гонд тэмам к'очьк-сэракэ,
Дь бьжанге гьрэкида эв ле чекьрьнэ,
Эз у нэвалед хвэ пехэвраз дьчын:
Шарна кэро-кэр, шарна бь к'эн,
Сэред ван ч'йа эсьл б'нарэ,
Ль we гөл у чичэк тэ дьго хэмланэ.
У приске лэйлане бь алав дьч'русн,
Лэйлане руе эрде тэмам нхамтйэ,
У мэрв тьре тэв жи бь дьлэки сотэ,
Э'йни нола кэсьн-вэхте дькэлэ,
У мэрв дьго жь ви рэнге пешинэ,
Вэки тиренщ гөрз-гөрз дьбарэ.

Бь дьл у кьнае эв мьнра дьбежэ,
Дэрнэца дьлк'этына Сиабэнде Сливи.
Кө Хэща бэдэв чава нзкьрийэ,
Агьрие бь шэр эви жь эле бьрийэ,
Пешйа малдара тэне шэркьрийэ,
Эв лавке к'эсиб, эв зламе к'очэр.
Гэлэк мир, бэг у аг'аед эле
Бь тира мешьндар шэ'нньмэ кьрийэ
У чуйэ сэре ч'йае Сипане Хэлате
Буйэ нэвал'ногьре бьз'нед дь к'уви,
Эв хорте че, эв мерхасе бавче.

У гли дькэ дэрнэца сэрнатики:
Шэре бьндэст пешбэри малдар,
Бь шэват дьбежэ, д'ощар жи дькэ,
Нэр, нэр хэбэрэк жь кэвчька дьлэ,

Оса йэко-йэко ду нэв рез дькэ,
Wэки нэр хэбэрэк we дьле мьн дьсот
У мьн жи дьхwэст думайне бьбhem.
Гава эм чун һондөр музе кэтын,
Ль wedэре мэлул, гэлэк пэришан,
Сэракэ тэзэ пешйа мэ вэбу
У һама ль we, бэр мэ хане бун
Гэлэк шөхөлед дэwранед дь бэре.

Аwһа, эрэба кэвньк, щоте бератьб,
Чъра бзэр, чэвед бь һесър,
У нире гран ль стуе гае жар,
Йэко-йэко ль мьн диһар бун,
Ле чэве мьн шкълэки дькэвьн,
Ида нальвьм, дь щида мьх дьбьм.
Шванэки к'орд дари дь дэстда
Аwһа сэкьни бу ль орта дө рйа:
Кънщед wi, щэлэб-щэлэби бун,
Колоз ль сери нола гуча бэрфе
У щи бь щи дэст бь готьна дькэ,
Йэк шване зэмандэ, е дьне эз бь хwэ.

Нава гондда дьчъм у диса тем,
Чуин у һатъне эз мезэ дькъм,
Иди кэс ле нахэ бь фида самиш,
Кэс настъре дһа «дьло», һэй «дьло»
У ве бһаре, ве шэбэца сьбе
Дьстьрен жь дэнгбеже к'ордайи хэбаткар,
Кламе бь шэwат, е бь эгити,
Дь нава кэне wан кэл-рэqас һэйэ,
Тэqлайа сэwта, кобра хwэш-дэнга,
Бь дэнге хwэ бльнд хэbate дьстьрен,
Е-оса дэлал, е оса бь шэwат.

К'орде комунар бь змане де,
Гэлэки бь кэwас һомерос дьстьрен,

У кэчкэд пьр дэлалэ сэрбэст
Дь нава хэбатеда дһа щэбьри
Мьнра дьбежьн дэрһада дьне,
Пьрсед бэре у е нһа, е те.
Ка, канен глие гондиед мэ бэре,
Букед лал у е безар у зман?
Чава кӧ рокэ бь эвр у эзман,
Эв иди нахбеньн, тӧнэнэ иди,
Эв роже зэлул, решиед мэлул,
Дһа тӧшара вэнагэрьн иди.
К'а канен шван, к'эсиб у к'оч,
Канен конед эширед к'ӧрда?
Гэло һьлатьнэ, гэло тӧнэнэ?
К'а канен жьнед нэзанэ-бьндэст,
Е нэхвэнди, лалмайи, бехэбэр...
Чава звьстана чйае мэ бьнд
Эв жи чунэ, дһа вэнагэрьн.
К'а эв к'ин у эйната қэбилед вана,
Шэре вана, е бь хуна мера?
Бьстьре Лэгифэ, бьстьре бь дэнге зиз
Р'ожа хвэш, ло сбэда хвэшэ.

ҲМАЙАК СИРАС

(1902)

МӘМЕ У ӘЙШЕ

Әш кижан хорт бу, вәки щидә щан нәдә, әш чь-то дьл бу, вәки дь хвәдә нәшәвѣти we шәве?

We шәве, шәва сайи, Әйше жь ниве шәвѣ вәдъ-да, we шәве. шәва әвине. Әйше өса бәдәш бу, жь ниве спитьр, жь рое зәртър бу.

Өшә нотлани знаред мәмләкәте баве хвә гәләки к'обар бу, минани тәйре Симър-сәрбәст у сәрфънийаз бу, минани мерхасәки навдар бу, бәжнә бльнд бу, нола дара спьндаре, нола чраке бу, чәвед we, мәрвь-дъгот, е шеранә: ашқас зәрбәдәст бун.

Өса демқәмәрә бәдәш бу, кә роера дәрдькәт у мәрвь нәшас у нъжмәк'ар бу ле бьнһерйа. Ле вәхте һерсе минани бае самә дьһйа бе рьсқ дькър.

Әйше йәкә өса бу.

Нава we мәкәледа тәк Мәме бу, кә Әйше хвәш һат, әш бәгәм кър, Мәме жи бь дьләки на, бь нәзар-дьли әш нәбанд. Мәме, Мәмее дәлалә дьле Зозане, әш и чьқа қиз сәр хвә бәнги кърьн, чьқас жи бе хәш у сәшдәсәр кър әш и Мәмейи.

У чахе мразе Мәме у Әйше бь һәв бу, Зозана: пир шар дьн тәрә щан бу, һат сәр бәнга бәре, нот-лани қизәкә чардә сали жир у сәрбәст виали-виали-дьфьтѣли, дьрәқьси.

Ида эw Зозан нинбу, йа кӧ дӧн салйа хwӧда тӧw-
лӧ у панге аге паqьш дькър, сбе нӧйа эваре сакаре
рехе ль сӧр пыште бун: шаритйа жьнед аге дькър,
кӧта навтӧнге quзи тӧндуре дьбу, лош вӧдькър wӧкӧ
бӧжна аге у крдьнӧк нӧртъм дь бьн пьчӧнгада бу.

Чь мӧруми, бӧлӧнгази, чь ав у несър у зӧлули...
кӧта Мӧме гништ, дӧсте ши дар гьрт: Зозан дна пир-
бу, жь тӧтар кӧт.

Мӧме бист сали бь Ӧйша ниждӧ салира аwqа ль
нӧв дьхатън, кӧ гава тӧйре симър ль ру ӧзмин дьфь-
рйа—Мӧме у Ӧйше льдит, нечира хwӧ жь бир дькър, не-
чир жь нав лӧпе ши дькӧт у бь дигьна чӧва, бь мӧж
бӧта дьла дина хwӧ дьла нӧрдӧа. Гӧлӧк щара мӧнӧ-
гие ӧрд пекол дькър, дьрӧфьси, ле гава Мӧме у Ӧйше
льдит, жь ӧшqа нӧрдӧа нӧр тьшт бир дькър, пышт ль
бӧр Мӧме у Ӧйше хар дькър.

Ӧйше бь ӧвинйа дьла Мӧме нӧбандьбу, жь we жи
ӧшq Зозане пӧйда бубу. Нӧму жи бь зӧwаща нӧрдӧара
ӧшqли бун, нӧму жи кӧфхwӧш бун, гьшк жи шабун,
wӧки мразе Мӧме у Ӧйше бь нӧв бун.

Ле Таһар ага тӧви we ӧшqе нӧбу, нӧкӧнйа, дь
хӧда wӧрьми, жь кӧрбӧ хwӧ кьла, жь щӧгӧре нӧлйа.
Һерса кӧф дӧве ши кӧт, чава кӧ нӧспӧке тӧ зӧф щри-
да бьдейи, тьлӧане we равӧ, кӧф дев кӧвӧ.

Ӧши бӧр чӧве хwӧ дит, кӧ Мӧме хӧламе ши, Ӧй-
ше стӧнд; зӧф бӧр хwӧ кӧт, дь хwӧда ньӧщи, we
бьгӧqйа...

Ӧва эw Ӧйше нибу, кӧ Таһар ага бь дӧстӧки ӧса
дӧфанд, wӧки кӧта про жи сӧре ши дьгӧрӧ. Щарйа
бӧр дӧре мала ши пешбӧри аге сӧкьни бу, ре нӧдабу
аге, тьбьсти дабуе, бь агара шӧр кър бу, раруйи руе
аге бубу: е Таһар ага.

Ле ида агатйа ши жь кижан рожеранӧ, чӧнд
капека һежӧйӧ иди, кӧ хӧлам пешие ле бьгрӧ, йа
ӧши qӧбул кър бу, хӧлам же бьстинӧ, нӧбу хӧре ши
Кӧси дибу хӧламе мӧрв рабӧ йа аге же бьстинӧ?

Зэф жи Әйше Мәме кызкырай. Зэф жи Мәме мразе хвә бь we косьлшәмале кырай. Нә әw бь хвә агайә у һәр тышти бәре әwлын гәрәк әw бь хвә тәм бькә...

У фәрмана Таһар ага дуса рабу, гази әгит-әфате хвә кыр, ле бәри гышка дәйи ль Мәме кыр.

Әwi бь к'обар у бь фәрман гот:

— Һун ве рое дьбиньн, нәта к'о р'о дуса бе ви чахи, гәрәке һун нава х'оламед шех Шәwадда бьн, wәки Зилана к'окб'ыр бьк'ын, хwәлйа тәндуре дь сәрwанда бежынг бьк'ын. Һәрн әскәрие!

— Дә б'ольв'ын, хwәде к'омәка wәра бә...

Фәрман у әмьре аге бу, гот'на wi һәр тышт бу у Мәме дьл бь хәм вәгәрйа—һатә мале.

Д'о һес'р жь чәве Мәме цәкйан у бәржер глол бун.

На, Мәме дьле хwәда севьри, бра дьле Әйше у дае нәq'сә, бь әшч к'әнйа у wанра гот:

— Әйше шан, дьле хwә фьрә бькә, зәндед хwә жи бьшьдинә, wәки к'олозе Мәме хwә q'от бьгри, —у руе Әйша мәлул бь шәwат рамуса, рамуса чәвед weйә рәшбәләк.

Әwi дайк нәмез кыр у готе:

— Д'я мьн, дәйне х'оламтиейә, дәйн гәрәке вәгәриньм.

— Әйше бьнһери, бра дьле we нәминә, поре сәре тә жи рәш бьбиньм.

У wәхта Мәме чоле ль сәр пышта һәспе шрид дьда, Таһар ага һежа бь дьләки рәкәт рунышт ньмеже. Әйше у Зозане жи wәки дьле һәв храб нәк'ын, һесре хwә минани тәвие баране дь хwәда дьq'орч'мандьн.

Шәш сал һат'н дәрбаз бун, шәш щара даре бие к'өлилквәда, ле сала к'ф'та, гава к'о we дуса к'өлилк вәда, Мәме Зозана пирә рәбан ль Әйша мәлул диһар бу...

Таһар ага жи чьл щара щабькр, чьл щара q'әwьл

у қрар кър, вәкә чъл шари жи шерьбанд, вәки бь-
рәвинә, әма Әйше әв Әйше бу, кә қә һәстә жи навит
нава дәв у қилед ви, хәбәрәд ви капекәк һәсаб нә-
кър, миһа мерхаса к'обар ма у к'олозе Мәме қот кър,
сәре ви сәрфьһиһаз кър, дьл да Зозане, жь вә дьл
станд у бь худана әһһа хвә әбура хвә кърьһ, нәв-
щәһи тә қул у бәнди һәбуһ...

Әйше нола кәвотка бәр знара, минани һива гло-
вәр бәри эваре рабу бәр пәнщәре, пала хвә дае, һәр-
дә гөрчьке сурәте хвә кърә нава дәсте хвә у рһа
дрез мезә кър.

Әва әв ре бу, вәки Мәме теда чу, вәки рое
һазар мәрвь дьчһн у жь вана зедә жь ви алида тен
у Әйше һәрро дәрһәд Мәме пьрс у нәвал дькър.

Һһа жи бь щрида сһарәки һәспе боз дьһат. Әһһа
ви худабу, ба ль пеше архальх дьхьст, ль һәв дьз-
вьранд. Әв иди незики пәнщәре бубу у хәриб-хәриб
мезә дькър. Дьле Әйше нола чвика давит. Дьле вә
қәлоз дьбу: һьм шабуна, һьм кәрба... Әвә мьле хвә
нәжанд у гот:

— Сһаро, сәре мьһ бь қәрба, әмре мьһ бь гори-
кәрәмкә, пәһа бә, Мәме мьһ исал кәфт салә чуйә
әскарһе, кәрәмкә, вәрә, нане мә тәм бькә у бежә тә
жь к'едәрийһ, к'ийһ, к'и һини? Әгәр шабәкә хере һәйә,
пак, әгәр на, бь хер у сламәт дь рһа хвәда һәри.

Әви сһари жи ва гот:

— Р'һнде, нан у тәхте тә зедә бә, шен бә, ке-
масһа тә тәһнәбә, шәва ишәвин меване тәмә.

Нава һәр кәфт салада әва мевана жь гьшки сәр-
бәстър бу. Әйше жь хәбәре ви нәхәйди, дәркәт дәр-
ва, сәре һәспе вәстһайһи гьрт у сһар же пәһа бу, һәсп
брьә тәвле гьреда у эм тьжи бәр кър. У гава звьри
шунда һат, хәриб бәрбь ода хвә бьр. Әви жи ть-
вьһг, шур у мәргалә хвә жь сьтәе хвә аһи харе, сту-
неда дарда кър, бь дәстәки к'олоз жь сәре хвә һьл-
да, кә худана сәр пақьш бькә, Әйше кърә аһин у

кэсэра we нэфт сала нола чэме бһаре ль һэв кэвэ, тэви һэв бу, кьрэ қирин у пера-пера хwэ авитэ песи-ра Мэме, дэлалие дьле хwэ.

— Wэй Мэме, wэй Мэмее бебэхт, тө бь чь фэн у фела һати?

Мэмс жи дьгот:—Ле кчи дькарэ бь синоре тэ кэвэ, бэрмалйа мьнэ дэлал.

Эйше ле сэр синге Мэме, Мэме жи сэре we нэ-мезкьр у бь рамусане ширьн көл у дэрде һэр нэфт са-ле дреж бь щарэке бир кьрьн.

Мэме гот:—Эйше щан, дэ һэрэ, мьзгине бьдэ дайке, wэки бе собэта бежэ, хэбэр бьдьн.

Эйше гот:—Ах, Мэме мьн, бьһелэ дайка пирэ-ра-бэн ишэв рэнэт разе, сбе хэбэр бьдьн, нһа шир у маст биньм, бьхөө...

Гава кө сбэ гэвр бу, Зозан жь щие хwэ рабу, се щара жь дьл у щэгэр «ах» кшанд, се щара гази «хwэде» кьр.

Эw жи дэрде Мэме бу, кө дьнэлийа у дьмашйа. Нава һэр нэфт сала гэлэк дэрд у көл дьле хwэда хwэйкьрьбу, нэфт сал бу, кө дьл дьда Эйша тэрлан, wэки өса мэлул, wэки өса бь ньсрэт, мраз чэвада мабу. Эwe мөкьрийа Мэме дькьр. чэве we ль рйа мабу.

Хуна we һэла дькэлийа, зэндед we һе сэр бэнга щаһлтие бун, эwe дама дина хwэ дьда бэжьн-бала Эйше ах дькьр. хун дькьшйа нав дьле we, мразе we жи габэбийа Мэме чэвада мабу, дьле we дьсут.

Зозане wэхта кө щинвин қати сэр һэвдө кьр, незики бэґире бу, Эйше weдэре һэртьм к'упьке нме-же дадани, wэки Зозан нмеже бькэ, wэки жь хwэде-төала һиви бькэ дэрһэқа вэгэрандьна Мэме у сэбркьрь-на хwэ у буке, ле к'упьк щие хwэда нинбу.

Зозане сэре хwэ нэжанд у гот:—Һэй гьди Эйше, тэ гэло бир кьрийэ, эре, рьндька мьн, қемиши тэ на-

бьм... гәло чь нета храб кәтйә дәлпе тә, кә тә әв шөхөла нава нәфт салада бир нәкър, тә иро бир кър...

Зозане жь хвә калара дьгот у дьбыланд. Чахе жь сәр тәхтә пәйа бу, чу бәрбь тәвлә, вәки к'упьке нмеже бинә, һәв нһери, киринйа һәспәке к'әтә гәһ...

Зозан сәкьни. Хвә фькьри у гот:

— Әв чь дәнге һәспа те, дьбә һәсп тәвледанә... меван бе мьн, хәриб к'өра һатйә, бе мала мьн, һәспе ви жи тәвледа бькә кирә-кир?

Зозане бь дава дерә чәве хвә тәмьз кър, щие кә һәр ро вала бу, иро бәр афьр һәспәки бози к'өбар гредабу.

Зозане диса хвә у калара гот у бьнд гот:

— Гәй гди Әйше, паши Мәме мьн дәнг сәдае мевана бьк'әвьн бәр гәһе мьн, тә жи бәр мевана һәри бейи, щабә нәди мьн...

Чьма мьн сйанәт у нөрмәта мевана бир кърйә, меван меване хвәденә. Нә, әз чьқас мевана ньз дькьм, аьқас жи Мәме хвәйи тәе тәне ньз дькьм, һәй гди Әйше!

У льнгед Зозане щар дьн шдйан, нава ван һәр нәфт салада нмеж щара әвльн бир кър у бәрбь оде ләзанд, кә Әйше ван нәфт салада теда рәдьбу, рудьньшт.

Зозане дәрә оде вәкър у чу һөндөр. Одә тари бу тиркәк тәве авитьбу һөндөр, дабу сәр щи...

Зозане ньзынгәк к'ур рәһьшт у чәве хвә мьзда... у ньшкева, гот:—пи бь сьмьла, әва чь тәвайә...

Әйше раза бу, к'еләка ве жи зламәк. Әви бь әвинти Әйше нәмез кьрьбу: дәстәк дабу бәр сәре ве, йәк жи бәра бьрьбу, нәмез кьрьбу, әвинтия нәфт сала пе гьртьбу у к'әтьбу хәвәкә к'урә щирьн...

Әве гот:—һәй гди Әйше, гәло намуса тә чава намус бу, тә кър бьн пе хвә. Мьн ронайа чәве хвәра Мәме мәзын кър, Мәме хвәйи хәриби хәрибстан.

Мэме эва нэфт салэ чуйэ эскэрие, чьто намусэ ль тэ, Эйше щан, тэ қәуЛ-қраре нэфт сала пепэскър, тэ ко-лозе Мэме мьн бэржер кър, тө к'эти нав-щи балгие лашьке злам...

Тамаре Зозане ль һэв к'этын, к'эрба хун теда мь-чьқи, хуна we тэви һэв бу, қәуата we бэрэв бу у бе нэмди хвэ незики стуне бу, чэк у рэхте меван бь-стунева дардакьри бун. Эйнэлуиа Wi жи ль wedэре тэмьз у назаркьри бу.

Зозане эйнэлу бь фэсал гьртэ дэсте хвэ у бь һэрдө дэста мэккэм гьрт, сьфтэ луле дьнһери у паше сэре we незики меване Эйшейи ньзкьри кър...

Зозане гот:—Чь зламэки эгитэ, эзе меша Wi һэ-ма жь тэхтка эние бьгьрьм...

Гот у сэкьни.

— На хер. Эйше щан, нэбу, бса нэбу, дэнге эйнлалуе we бэла бэ, гөнд у щинар we бьбһен, дьн-йае мэ бьньсэ, Таһьр ага we сәһ бькэ, дьле Wi we ша бьбэ, наве тэ кэвотка пәрбэлэк we храб бэ, наве буктийа тэ нэфт салне we рода нэрэ, Мэме мьн жи we бе, бьбһе, һерса Мэме жи we рабэ у дьле Wi we бьшке, сэре Wi we бэржер бэ, ида руе Wi нагьрэ бь хэлқера хэбэр бьдэ.

Пашда һат у эйнэлу стунедэ дардакър.

Шунда зьвьри, һат, дит кө меван жь лэзбуне, хәнщэра хвэ сэр бэлги һьштйэ, банзда һлда чэка we хлазкър, шәуқ к'этэ хәнщэре, чьруси у дора сэре меван бьр у ани: кэжанд.

— Дьбэк қәуэата мьн кем бьбэ, эре Эйше, һэй гди Эйше, дьбэк жи дәрбэке нэе коштын, эре?

Эйше щан... эва зламе һани әфат we жь дәрбэк Зозана пир бьмьрэ? На, дьбэк саг бьминэ, дэнг дьнйае бэла бэ, ижа хэлқ бьбһе, наве Эйше храб бьбэ, Мэме жи бе, сәһ бькэ, бьэнгьрэ, дьл жи тэмул нэдэ, бьшке...

Хәнщэр жи шунда да, кьрэ қабе...

Һәрдө шаһыл һе хәҗа ширьнда бун... гөләшқ дьбун, левед меван ль һәв дьчун у дьһатьн.

О, рамусане Әйше, рамусанед бь шәҗат у бь агьр меван гәләки хвәш һатьбун у әҗ дь нава хәҗа кьбирда жь рамусане җе һөсьлщәмале тер һәбубу, дәсте хвә же һәдкьһанд, жь сурәте Әйша Зозане хвәйкьри...

Диса ьрне Зозане рабун, шар дьн бь ләз бәр бь чәк у сильке җи чу у гот:

— На, гәрәке зу бькьм, һе җһйар һәбунә, әзе хәҗеда лехьм, әгәр җһйар бьн, ида зәфта мьн дәрә у шөхөле дәстпекьри җе бадьлһәҗа һәрә, әме онда бьн...

Зозан дһа незикн сильке меван бу, сорани кьһанд кө һәрә лехә у гот:

— Ақьле мьн жь әви дьбьрә, әва җе синг у бәре җи хлазкә у җәкә бөһөстәке жи җе дь әрдеда һәрә. Дәнг хәлқеда дәр һәкәвә, хәлқ сәһ һәкә, сорание қәфәса җи хлазкә, җе бөһөстәке жи дь әрдеда һәрә. Дьле Таһьр рьһәт һәбә, һәве Әйше бәла һәбә, кьефа Әйше һәһке, Мәме жи һәәнгьрә, дьле җи һәбә һәбә... у шар дьн зәһдәд Зозане һәв шьдһан у диса кәла җе рабу, хуна җе тәви һәв бу, әҗе сорани жь һәв һәре Әйшеһәра да сәр синг у бәре меван. Меван жь шәҗата брине җәлгәрһә сәр кәләка дьне. Зозане дһа сорани бь қәҗат тера кьр у сорани жь сиһге җи дәрбази әрде бу, гһиштә дошәке у җәкә бөһөстәке жи әрдеда чу.

Зозане җе чәхе һәзьһгәк кьр раһьшт у Әйша һәк мезә кьр. Әйше, җәки кө жь җәлгәрәһдһәна Мәме һәйһар һәбу, рабу сәр хвә, руһьшт у бә һәмди хвә чәрһькал мезә кьр, сфәте Зозане гөләшқ һәһәри у һе һәһ ледана Мәме тәһәбу... ле хуна сор дһа чәрһьлқә гьртьбу. Әйше һәһе хвә бәрәви сәр һәв кьр, Мәме хвәһи дәләли мезә кьр, сорание сәр синг дит у һәр тьшт фәм кьр.

Эйше паше ль Зозане нһери у жь пера дэст ави-
тэ поре хwэ, qэфш кьр, ани хар, кьрэ qирин у гот:

— Wэй дае, тэ чь сәре мэ кьр, Мәме мьни эфат
эва нэфт сал бу хәрибийеда бу, шәркьр, нәһат кәш-
тһне, qә бриндар нәбу, тэ чь кьр, wэй дае, у Зозане
жи фәм кьр, кә Эйше эw Эйше бу, wәки к'олозе Мә-
ме qот гьрт, Мәме кә Һса бемьраз ма бь дәсте Зозана
пирә рәбән һатә кәштһн у Зозане сорани жь синге wi
һьлкьшанд: пеле хуне виали-виали давитһн.

Зозан к'этә сәр брине, ле хуне сфәте we һь-
лани...

Зозан иди кур нәһа: Ах! Мәме, Мәме, Мәме,
дһа тә севийә, дһа тә qжкә, мәлул, Мәме, Мәме...
ах хуна кәре мьн бәрә. Ах Мәме!

Эйше, малхрабе, мьн Мәме бь дәсти хwэ дәр-
дайә, нәвт сала чуйә әскәрие, кәси qемиш нәкьр дәрба
хwэ ледә, ле һәма мьн поркәре, мьн мәрум, бәләнга-
зе, мьн дәлуле бь дәсти хwэ дәрда. Әре Мәме щан.
Мәме, ах! Мәме мьни тәри щани бемьраз. Дһа тә бра
бьбә гәра чһа, Мәме! Мәме! Мәме! бра дһне-аләм сәһ
бькә, дһа тә деран чь ани сәре тә у хwэ. Дһа тә де-
ран-деран, бра сәре хwэ кәркә нэфт дузана, панздә
к'ера, паши Мәме мьни тае тәне.

Эйше гот:— Зозана мәрум, тә дәнг наки, ле тә
пор у гәлие мьн кәр наки, паши Мәме, ле дһле Таһьр
бәге ле рькәт наки у wәхте һесьре we у Зозане чә-
вада заһабун: wана табутәк Мәмера чекьр, дәлалие
де, кәштие бь дәсти дайке данин наве. Дайке табут
һьлбьри, дани сәр мьле хwэ мерхасе, нәһа, к'алһа
у мәнә лә мәнәлә гәранд у тәне паше дәрхьст сәре чһа-
йе жорини тәwьри бһнд: ль рәх һелуна тәйра чәлкьр,
wәки эw тәйр тьм жь we бһндае дһнһа чәрх у фәлә-
ке мезә бькьн, Эйше бьбиньн, we Эйше, кә к'олозе
Мәме нэфт сала qот у сәрфьнһаз кьр у we дһса хwәи-
кә, кә Мәме һерс нәбә, дһле wi храб нәбә...

СОГОМОН ТАРОНСИ

(1902)

СИАБЭНД У ХЭЦЕ

Сиабэнд хэвнеда
Гөстилка хвэ да Хэце,
Хэце хэвнеда
Гөстилка хвэ да Сиабэнд.

Хэвна хвэда
Жь хэвдө ньзкьрын.
Сиабэнд Хэце ньзкьр,
Хэце жи Сиабэнд.

Сбэ хер у бер сэр вэда вэбэ,
Сбэ бь хер сэр Сиабэндда вэбу,
Рабу хэспе шинбоз сйар бу,
Ажот, чу зозан у чйа,
Чу нава элэкэ гран
У бу меване пирэжньэке.

Гмина дэф у зөрне
Коне пире хьлда бу...
Сиабэнд го:—Даке,
Эва чь дэф у зөрнэй?

Пире го:

— Лаґо, дəґата Хəщейə,
Дəргистие ґе һатийə,
Эґа се ро, се шəвə дəґатə.

Сиабəнд го:

— Дйа пир, бьдə хатьре хґвəде,
Һане ґе гəстилке,
Бьбə бьдə Хəщезəре.

Сиабəнд гəстилк дае,
Пире рабу сəр хґвə,
Дəзмалəкə нəхш һьлда,
Кьшмиш кьр навда,
Гəстилк кьрə нав кьшмиша,
Леда, чу щəм Хəще.

Хəще пешкеш һьлда,
Бь тьля кьшмиш тəвда,
Пера мжуля хґвə кьр,
Һəґ нһери, гəстилəк.

Эґе гəстилк нас кьр,
Ахинəкə к'ур раһьшт,
Чəґе ґе рəшəвəһатьн
У хəрьди щи бь щи...

Пире дəстəк да бəр чəґа,
Дəсте дьн бьн серира бьр,
Го:

— Хəще, бра əз кор бьм,
Сəр ньше хґвəда ґəрə,
Чь тə қəґьми, тə чь дит?
К'е ль тə хьст, лаґо?

Дэсте пире сар бу,
Дэнги мина дэнге де,
Дэсте we сар у дэнге хwəш
Хэще сэр ньше хwəда hat,
Го:

— Дае, Хэще qəда тə бьбə,
Бежə, к'а ль к'ойə хае ве гəстилке?
— Хайи ль мала мьнə!

Чава кə гəлэкə гəвəз
Хэще əса сороморо бу,
Чава баки Сипане нəрм,
Хэще əса щан у hesа бу.

Хэщезэре го:—Дае,
Дəргстие мьн hatийə,
Се ро у се шəв тəмам буйə,
Һэрə Сиабəндра бежə—
Р'ожəк у рек майə,
Əзе сбе зу тəне
Һэрьм сэр мəзəле д'яа хwə,
Бра бе, wьр мьн бьбинə,
Һэрə.

Пире hat мале, го:—Сиабəнд,
Сбə сбе Хэщее һэрə сэр мəзəла д'яа хwə,
We тəне бə,
Го, бра бе, wьр мьн бьбинə.

Сиабəнд шəв хəw нəк'этə чəва,
Шəвда чу сэр мəзəле д'яа Хэще,
Гəлэки р'яа Хэще н'һери
У щи бь щи хəwьхи,
Əба к'шандə сэр хwə у хəwpa чу.
Зəф раза, һьндьк раза,
Əw у хəwa хwə заньн,
Сбе, тарибаре

Хәще һат сәр мазәле де,
Дит Сиабәнд разайә,
Гәләки сәкъни, гәләки нһери,
Җемиш нәкър дәй лекә.

Сиабәнд хәҗәкә к'урда бу,
Хәще гәләки ле нһери,
Паше хвә фк'ри, хәйиди,
Щотә к'әпе зерин пашла хвә дәрхьст,
Кьрә шеба Сиабәнд у чу.

Р'ож һат бу нивро,
Гава ро бу нивро,
Сиабәнд хәҗе к'ийар бу,
Дина хвә дае кәсәк тәнә,
Р'абу сәре хвә хьст,
Мәлул һат коне пире.

Чаҗа әҗре Сипанейи рәш,
Сиабәнд өса мәлул бу,
Чаҗа рожа паизейә рәш,
Сиабәнд өса мәлул бу.

Пире пьрси:
— Лаҗо, тә ди?
Сиабәнд го:— Дае,
Шәвда әз чум,
Хәҗе зор ль мьн кьр, әз хәҗра чум,
Мьн чәҗе хвә вәкьр кәсәк нәди.
Чаҗа әҗре Сипанейи рәш,
Сиабәнд өса мәлул бу,
Чаҗа рожа паизейә рәш,
Сиабәнд өса мәлул бу.

Пире да ақьле хвә, го:
— Лаҗо, тә гәләки дьлсаги,
К'а шеб у пашла хвә бьнһер.

Сиабэнд щѣб у пашла хwэ нѣри,
Щѣба хwэда щотэ к'апе зерин ди.

Пире го:—Лаво, тэ ди,
Хэщѣ дэй ль тэ нэк'рийэ,
Анэмэта хwэ љштийэ.
Сиабэнд к'апе зерин нѣри,
Нѣри, сэрѣ хwэ бър у ани,
Сэрэдэри же нэк'р,
— Дае, го, мэнья ван к'апа чьйэ?
Пире ль к'апе зерин нѣри,
Леньнѣри у го:
— хwэстийэ бежэ, тэ не заройи,
Нэк'рьн к'аре тэ ннэ,
нэрэ, тэв зара к'апа бълизэ.

Сиабэнд жь хwэ шэрм кър,
Р'энг hate, рэнг авит,
Кърэ ахин у гот:
— Дае, чь буйэ, диса нэрэ,
Бэлки гьлики Хэщѣ бьньси.

Пире чу, Хэщѣ ди,
Хэщѣ го:
— нэрге Сиабэнди мерэ,
нэрге нэк'рьне занэ, беже—
We сбе мьн бьбьн,
Бра нэспе шинбоз сйарбэ,
Тир у кэване хwэ ньлдэ,
Бра бе, сэрѣ ре бьсэк'нэ,
Мина тэйрэки атмэщэ бьк'эвэ нава сйара,
Мьн жь хwэра бьрэвинэ,
Эме бажон сэрѣ Сипане,
Бьк'эвьн нава мьж у думане,
нежа бэхт у мразе хwэ шабьн.

Сбэ хер ль wэ вэбэ,
Сбэ хер ль Сиабэнд вэбу,
Р'абу тимарэк да шинбоз,
Ле сйар бу у ажот,
Чу сэре ре сэкьни.
Ди дэргстие Хэще пенци сйарива те,
Сиабэнд хэспе шинбоз ажот,
Бу бае бьруске к'этэ нав Ван,
Дэст авит пьшта Хэще, хьлбьри,
Дани сэр пьшта хэспе,
У ажот бэр бь сэре чйе.

Пенци сйари да пэй wi,
Пенци тир кэван авитьне,
Сиабэнд бь тир у кэване хwэ
Бэри wi пенци сйари да.
Пенци сйари диса да ду,
Пенци тир кэван авитьне,
Сиабэнд бь хэспе шинбоз
Бэри wi пенци сйари жи да.

Шунда зьвьри.
Хэще нэмезкьр, го:
— Хэще, вьра пенци сйар төнэ,
Вьра мерэк хэйэ, эw к'ийэ?
— Сиабэнде мьн, эв эwэ,
Е кө тэ эз же стэндьм.

Сиабэнд хэспе шинбоз хатэ хар,
Э'бе хwэ гьрт, чарqат кьр,
Р'ахьст, Хэще сэр рушьшт.
Шинбоз сйар бу вэгэрийа,
Чу нава пенци сйари к'эт,
Qьра хэр пенци жи ани.
Бэре хwэ да мьжа Сипане,

Сәре Сипане сәре хwә дани сәр чока Хәще,
У хәwра чу.

Сиабәнд хәwәкә ширьнда бу,
Һәw нһери Хәще дьгьри,
Жь хәwe рабу сәр хwә,
Го:—Дәлала мьн, Хәще!
Тә чь ди, чь qәwьми?
Хәще го:—Мьн тьштәки әщев ди:
Чьл гакуви һатьн сәр аве,
Челәкәк нав ванда бу,
Бог бь стрийа һатьнә һәвдө,
Тәне йәки шин лехьст, челәк да бәр хwә, бьр.
Мьн тә ании бир, хwә ани бир,
Мьн бир анин әw пенщи сйаре тә көштьн,
Дьле мьн храб бу, әз гьйам...

Сиабәнде Хәще рәванд,
Ә, we жь гакуви бьтьрсә?

Сиабәнд рабу, да тир у кәвана,
Чу гьништә боге шин,
Тирәк рачанд авите,
Бог сәр кәвьр wәлгәранд,
К'ер һьлда, һәрә кө шәржекә,
Орин һатә бог, стрө кьрә песира wi,
Гьрт зәреда авит.
Сиабәнд ль дара чәкме кәт,
Чар тлийа пьшта пилра да дәр.

Хәще рабу, да пәй Сиабәнд,
Чу сәкьни сәр знер,
Дит кө, боги шәржекьрийә,
У зәреда нәлә-нәла Сиабәнд те.
Wедәре тир у кәване wi ди,
Чу тир у кәван һьлда,

Грйа у гот:

— Сиабэнд, тэ чьра да пэй гакуви,
Ах! мәнәлә, мәнәлә...

Сиабэнд го:

— Нәгри, Хәща мьн, нәгри,
Кәйфа мьн нае кәштьна щане мьн,
Кәйфа мьн те we кәйфе,
Һесра сәр сурәте сорда дьбарини.

Хәще го:

— Сәре Сипане Хәлате думан у мьжә,
К'е тәра го тир у кәване хwә һьлдә,
Нә мьн го, Сиабэнд, wәрә нәчә,
Тир у кәване хwә һьлнәдә,
Нәчә нечира гакувйа,
Бра әw жи һәрә мразе хwә шабә.

Ч'йае Сипане Хәлате думан у мьжә,
Сиабэнд, баране пера гөжә-гөжә,
К'е дийә, к'е бинайә,
Нечир рабә, нечирване хwә бькөжә.

Сиабэнд, нә мьн го, wәрә нәчә,
Гакуви бьһел, бра һәрә,
Нечире дьхwәзи, әз нечира тәмә.

Сәре Сипане Хәлате кәвьр у дьри,
Ба те, баране бьри,
Дә тө хwә бьдә алики, әз һатьм,
Бра брине тә нәкәвьм, we бешьн.
Ах, бьдьн тәвьр, бере у мәре,
Хәще у Сиабэнд тәв текьнә горе.

Хэщезэре ва гот,
У хwэ жорда авит дара чэкме к'эт,
Го—Сиабэнд...
Сиабэнд го—Хэщезэре...

... У к'эр бун...
Мразе ван ма чэвада...

Institut kurde de Paris

ВАХТАНГ АНАНИАН

(1905)

ХАЛЬФИЕД ГЭЛИЕ БЭРАЗА

(чэнд кэри)

* * *

Ашхена дйа Шушике, челэкдоша ферме, элб дест-
да дьчу, эве Wэхта кэчка хwэ чэлтэ дестда дит, тэ-
виhэвбуи пьрси:

— Кэче, лаво, нэла мьн тō паки нэдити, wa к'о-
да дьчи?

Qизьк к'эниа:--К'ōда... P'оhьлата Дур, паше хwэ
фькьри:—«ЭW Ашот жи гэдэки зэфи эщербэ, Wэхте дэр-
са алгебрае дьненьжэ, ле Wэхте дэрса днезанабуне
дьбэ агьре кōле».

— P'оhьлате... Wэй, эз корбьм, чь ль wьр нэйэ,
лаво, де щарэкэ дьне же пьрси.

Шушике диса бь к'эн ле вэгэрэнд:—Чь... ньрчед
мэсихōр, пльнгед нава бэрфе.

Ле Ашоте мрузкьри, гōндарийа we дькьр, зань-
бу, wэки qэрфе хwэ wi дькэ.

Гава кō бь ре к'этын, дэнгэки нас бь wана тэсэ-
лэ бу. ЭW дэнге кōрькэки бу, е Kэсое к'ōрд, эW ce ньл-
дьхат:

— Гэвэрбийо, тōе к'ōда нэри, ле ке бэр пез бь-
минэ?

— Нэсо, ле тѳе к'ѳда һәри?—Ашот пьрси.

— Дьчъмә гѳнд, дькәне, әзе шәкър у тьтуне баве хвәра бьстиньм.

Нэсо кѳре шванәки ферме бу, кѳре Авдәл, вәхта к'ѳче жь дйа хвә бубу, ль чйа у банийа мәзын бубу, бь пезра жь щики чубу щики дьне, у хенжи гѳнде хвә нәта Wi чахи чѳнд гѳнд дитьбун, ле бажар қә нәдитбу. Әм бежьн гѳнд жи, шар-шарана дьчуе, әв жи йане дьчу шәкър у бона баве хвә тьтуне бинә, йане жи паиза дәрәнги дьчу, чахе пәз дьбрьн дьданә шар-гыһе змеркьрьне.

Әв гәдәки сездә-чардә сали бу, поре Wi мина шәва рәш у бьрқок бун, сфәте Wi жь бәр ба-баране бубу мина рәнге сфьр, чәвед Wi рәш мина к'ѳмьр бун. ӘWi колозе баве хвә дабу сәре хвә, ришиед шәр-шәмәқиe һатьбун дакәтбун сәр әни у патька стѳкѳра Wi. Дәвса қайше шуртькәкә кәвьнә һәвьрмьши ль пьшта шийә зрав бу. Әбаки бемьли қальн жь рисе зьвьр лебу, ле шәле Wi фрән золзоли бу мина шәле шатахйа.

Нэсо хвәкьрьн-вәргьртьна щьмаәта хвә һьздькьр, шийа хвәш дьһат, гава гѳндда Wi у к'ьнща дьһерин, нә ахьр ль гѳнде Айгедзореда тәне әв бу бьван к'ьнща.

— Дә пакә ида, рева тѳе бь чомақ у Бойнахе хвәва мқатие ль мә бьки,—Гагик ша-ша готе:

— Әзе чь мқатие ль вә бькьм?—Нэсое дьле хвәсаг же пьрси:

— Жь чь... жь к'еврешкед солкьри...

Бь we лақьрдие тәне Шушик к'әнйа, әве гот: «Әв Гагик гәдәки ѳсайи мәсқәрәйә, һәма кѳ дәве хвә вәкьр, бьзанбә, we тыштәки к'ән бежә. Ле әв Саргис тьме кәрә, гава кѳ рекеда жи дьчьн, әв һартьм хвә Пара давежә, вәки бь кәсәкира хәбәр нәдә... Қәй сәба we йәке жи мәк'тәбеда наве Wi данинә «Урпатахос», йане ини-ини хәбәрдьдә».

* * *

К'орд тьме ль сәре чйанә, әw гәләк щара дәрва
радзьен. Бона we йәке жи әw сал данздә мән к'ынщед
гәрм ль хwә дьк'ын; Хенжь әбе зьвьр Нәсо һри жи
к'ырбу нава оиме хwә у мнәт сәрме нәдьк'ьшанд.

* * *

Тәк Нәсо бу, wәки стөе Бойнах кәмезк'ьри, пышта
хwә дабу знер у зурбубу ль кәлиед бәрфа қалың дь-
ннери. Мәрвь кә сәр руе шийә қарйайи дьннери, һәw
заньбу һәвалә хwә дьк'әнә. Тә тре әши дьгот: «Бәрфа
ида, wә чь сәре хwә онда к'ьрийә».

Ришиед шәр-шәмәқиә дора к'олозе ши дак'әтбунә
сәр бру-бьжанга у әши бь чәвед хwәйә рәш нава wan
ришйара дьннери.

Бь we йәке ль сәр руе ши, кә тә дьго ль бәрйа
Әрәбстане қмьлийә, мәрвь тьре тьштәки сере һәйә.

— Шушик, хушке, we сөр у сәрме wa соро-моро
буи, әши готә қизьке, Бойнах кәмез бькә, Бойнах
гәрмә. Паше хwәра әва гьлие шване к'орд ани бира
хwә, «һәй гди һавин, к'әнеи, тә бавбре шванани».

Паше бе ньһерандьна Шушике һеди у бь дән-
гәки хwәш к'ламәкә к'ордайә зәлулие стра:

Ло, ло, ло, ло,
Жь гондед К'ордстане,
Дәнге шин у гьри әз дьб'һем,
Дьле швин гәләки кәлә,
К'ламед wa дьбежә...

* * *

Шәва нойабрейә дреж, әwana дора кәч'ьк щьвьйа
бун у жь хwәра кәрә-кәр мжули дьк'ьрын. Ле Бой-
нах ль дәрва дьәwтййа, хwә жи ньзанбу чька чьра дьә-
wтә. Нәсо әбае хwә ль рәх кәч'ьк рахьст, жь щөба

хwэ шилан дэрхьстн, ль сэр эбе рокър у йэко-йэко жмъри, кър пенщ пара.

— Тэ эw жь к'о аннэ?—Ашот же пърскър.

— Жоре. Ле һндькн, бехwэйиа кърче пешийа мэ хwэ гиһандие.

— Чъра нһа кърч ль ван дэра һэйэ?..

— На, речэ кэвнэ. Чэнд нэфтийа бэри бэрфкэ-тьне һатийэ у тум шкенандьнэ. Фьндэq жи бэрэвкърьнэ, чава дьхвенэ гуз жи. Бехwэйе тыштэк нэһыштиэ.

— Тыштэки накэ, бра бьхwэ к'ок' бьбэ,—Гагик хwэст бэр дьле wида бе, —фьндэqе тэл эве нһа мэра кърийэ бэз, һэла һун нэqайльн...

— Wэки оса бэ рьндэ...

Wa бедьли хwэ к'онийан. Зьке wана брчи, чэве wана шилана, хэwа wана рэви бу.

Гагик ль к'елэка Шушике расте руньшти һэй лаqърди дькърьн у һэй бэр дьле һэwалада дьһат, к'о гьва агрие хербэ.

— Лашькно, эwi дьгот, һэма ль бэр мьн һавинэ, ле ль пьш мьн зьвстан.

Растие жи пьш wива багэре зор ледькър, ле пешйа wи кура эгър бу.

— Ле к'елэка тэ чэпе жи бһарэ,—Ашот wa лаqърди кър у ль Шушике нһери.

— Эре, эре, Ашот щан, эw жи бһарэкэ чава, бһарэкэ бь г'ол, сосьн...

Шушик сэр лаqърдие һэwала wa бь тэһэрэки вэпэшьри, ле кале we жи нэ т'о һал бу: пьшт у тэньште we педа дешйан, q'ол дькърьн.

Эwана эw шэвед дреж кирбир we чава дэрбазкърьна, һэрге Кэсо нэ нава wанада буйа. Эwi жь бэр пьште блура һэргьмэ бь хwэра дэрхьстбу у q'эиде к'ордайи зэлулиейэ хwэш ледьхьст.. Ле нав-навара жи бь дэнге хwэйи кэти, бь к'обра ширьн дьстра:

Ло, ло, ло, ло,

Гэли чийа,

Гэли знара,
Гõн бьднә мьн.
Мьн дьле хwәи шәwат
Ль бәр wә вәкьрийә,
Гәло баед wә
Ви агьре дьле мьн дькарьн весиньн?
Гәло бае wә дькарьн
Пешйа һесре чәве мьн быгьрн,
Wәки мина авед канийа
Жь чйае Бинголе жорда тен харе...

— Э, һе Кәсо, әw нәбу, кләмед бегõмание дьс-
тьреи,— Ашот готе.

Шване шаһьл бь сьдqe qәнщ башәвәһат у ль сәр
руе wии qьмыли драһе wийә спи ханекьрн.

— Эз бегõман... На, әзе чьра бегõман бьм, һәва-
льнә нолани wә һәвалед мьнн. Һәвал qә зани чийә,
мьрна тәв һәвел дәwәтә... Әва кләма Хәще-Зәрейә...
Сиабәнде дьлкәтие хwәра дьбежә, дьбе: «Wәрә мәчә
пәй гак'уви, мәчә. Һәрге тõ нечирвани, әз нәчира тәмә,
wәрә мәчә. Сиабәнд гондарийа we нәкьр, шаһьле бәңги
хунгәрм бу. Пәй гак'уви кәт, тирукәване хwә авите,
әw бриндаркьр: Ле фәләке нәһьшт, гак'уви стõриe хwә
ль wi һьлкьр әw зәреда авит, әw ль чәк'ме кәт, чәк'-
мә пьшта wира да дәр...

Сәре чйае Сипане бу мьж у думан, ле дь нава
мьжеда жи Хәще-Зәре гәрйа, һат ньзкьрие хwәйи
бриндар дит. Дит, грийа, ле Сиабәнд дькьрә нәлә-нәл
у дьгот: Хәще, мәгьри, мәгьри дәлалийа мьн... Хәще-
Зәре го:

— Ах Сиабәнд, әз чава нәгьрим,
Нәлина тә те, грие мьн те,
Нәлина тә те, һесьре мьн тен.
Сәре Сипане мьж у думанә,
Сәре Сипане голәк һәйә,
Wәрә әзе бриһа тә бышом,

Р'ое һиви у лавакым
Вәки бьбә мәлнәм
Брина тә быщәбринә...
Сиабәнд...

Нәсое шван бь дьләки агьр клама Хәща бәхтрәш
дьстра, у дьле ван лавькед дора хвә бь агьр дьсот.

Бойнах һатьбу һөндөр, сәре хвә данибу сәр ләпед
хвә у гөһдарийа швин дькьр. Кәри әдъли бу, бь тәг-
мина ви гава кә Нәсо блуре дьхә, вәки өсанә гөр у
дәбә ль ван дәра төнәнә, вәки өсанә һәр тышт пакә...

Institut kurde de Paris

ВАҢАН ГРИГОРЬАН

(1909)

ЛЪ АЛМӨ-АТАЕ

Эз у һэвалэк бәри һатъне,
Жь бона гәре, бона нәwасе
Ль Алмә-Атае дәркәтһн куче
У бь кеф у эшқ чунә сәйранге.

Һәма we гаве йәки бь змане мә,
Бь дәнгәки хwәш у бь мәрданә
Го: «Гәли бра, рож бь хера wә,
Һун хер у сламәт, һатһнә щәм мә».

— Ль wi щие дур, гәло әw кийә,
Wәки кә әw мә нәрда нас дькә?
Әзи ве фкьре, мьн нәмез дькә,
Дьбе: «Әз заньм, һун жь кә һатһнә».

Ле паше дәсте һэвале мьн гьрт,
У чу руе wi бь һьсрәт, һьзкьрһн:
«Мьн һун һәрдә жи дурва наскьрһн»,—
Аwa мәра гот әwe хәрибдост.

Әм манә мәтәл we растһатһне,
Һәрдә жи кәрбун, мә дина хwә дае,
Ча брак бре мәва шадьбу,
У бь дьле мә һежа әһан бу.

Эз дькым кӧ ми биньм бира хвэ,
Эре, эw щики расти мьн һатийэ,
Эз ми нас дькым, дэнге ми насэ,
Ле гэло кийэ, эз те дэрнахьм.

— Эз wэ нас дькым, ле бьбахшиньн,
Мьн һун кӧ динэ, найе бира мьн?
Һун эрмэниньн жь һайастане,
Ле гэло чьчэх һатьнэ ведэре?

Эw ширьн-ширьн мэра дькэнэ,
Дьбе: «Эз жи жь һайастанемэ,
Эпещэ wэхтэ, wэкэ дэһ салэ,
Жь Элэгэзе һатьмэ вьра.

Һунэ эрмэни, эз жи бь хвэ кӧрд,
Бьһерьн чаwа рйа мэ ль һэв гьрт,
Дэ чаwа бра, пьзмам у һэвал,
Кӧэрэмкьн, wэрьн эм һэрьнэ мал.

— Бона тэглифе эм зэф разинэ,
Ле нэйф, эм дьбен, эмэ сэр ренэ,
Эw дәсте хвэ дрежи мэ дькэ,
Огра хере жь мэра дьхwэзэ.

Эм чаwа бра дьчьнэ рые һэв,
Һэв кэмез дькьн, ша дьбьн бь һэв,
Дэмхатьре хвэ жь һэв дьхwэзын
У ньзаньн чаwа жь һэв бьдэтын.

«Лаwькно, һун кӧ чунэ һайастане,
Wэ кӧ гава ди чйае Элэгэзе,
Жь алие мьн пьр слава бьдьне»—
Аwа гот кӧрде Алмэ-Атае.

Һэвале Нэмзо, пьзмаме дэлал,
Мьн тӧ дити ль Алмэ-Атае,
Ле һна эзи ль һайастане
Тэ жь бир накьм қэ тӧ рожэке.

ГАРНИК СТЕПАНЬАН

(1909)

Р'ОЖЕД Р'ЭШӨКЪШ

(кәрик)

Агърийа һәр тышги жи һэйэ. Пэй дө-се Кэв-
тийара аге мьн эз дамэ сэрwэхткърне, wәки хwә ль
щикида вәшерьм, гот, кө малед к'орда дьнһерьн, мә-
рьве кө жь бәр дәwләте рэвинэ, ле дьгәрьн, дьбә кө
рожеке жи бенэ мала Wi у Wi чахе жь бона Wi we
храббә. Сфтэ мьн хwә сәр гөһәки авит, эз чьда мала
Wiда бьмама, awqa к'ар бу. Ле паше, эз хwә фкърим,
wәки пэй we готьнера, дькарә һерса Wi рабә, мьн
готе:

— Ага, эз зәф жь тә разимэ, тә эз хлазкърьм,
эва се кэвтейэ тә эз мала хwәда старкърьм, нан у
явкърьм. Нһа эз нахwэзьм сәр тә бьбм барәки гран,
эз дьхwэзьм һәрьм, һивйа мьн жь тә әwә, wәки щара
пашьн жи қәнщике мьнра бьки. Гәло тә һызани гөнде
Верине ль к'и алийә?

— Заньм!

— Зани, wәки Анмәд ага ль weдәре дьминә?
Ньзам Wi нас дьки?

— Зәф рьнд нас дькьм!

— Әw к'риве мьни лапи незикә, эз дьхwэзьм
һәрьмә мала Wi, эва дө сал һэйэ әм һәвдб нас дькьн.

— Нһа тә бира Wi чуйи.

— На, бир накә, мьн әв рьнд нас кьрийә, мә-
рвьәки нәлалә.

— Ле хун чава, ль к'едәре бунә насед һәвдә,
һәла бежә бьнһерьм, һәрке тыштәки незики ақьлабә,
әзе тә бьшиньм мала Ұи, һәрке на, әме рекә дьне жь
тәра бьбиньн.

— Әв йәк ва қәшми: бәри шер бу. Вәхта әд-
лайе. Эварәке, ль Мамахатуне, әз жь дк'ана хвә дәр-
к'әтм, бона зара һнә кьшмиш, ләбләби дәст мьнда,
бәр бь мале чум. Әз рәх хана мәзыра дәрбаз бум.
Ньшкева мьн к'өлфәтәкә к'өрдә сйари дит, мерькәк жи
пера. Ида тари бу, әве ишәв ль к'едәре бьминьн,—әз
хвә-хвә фькьрим у незики вана бум, пьрси:

— Ага, хун чьра ва сәкьнинә?

— Қонаха мә шәве гонә,—әви гот: әм бона шә-
дәтиә һатьбунә мәккәме, һна мә шөхөле хвә хлазкь-
рийә, сәкьнинә, вәки сбә сафи бә, һәрнә мала хвә.

— Ага, к'әрәм наки, әм һәрнә мал?

Әви ль жьньке ньһери, жьньке ль Ұи, һнәки
хвә фькьрин, паше гот:

Әм һәрьн!

Әм чун мала мә. Ве шәве мә әзәт-қөльхәк рьнд
жь ванра кьр, ши-ньвине тәмьз мә ванра дани, һәсп
альф кьр, рожтьра дьне жи мә изна ван нәда һәрьн
у вәхта рожа сьсйа рек'әтьне, әви гот:

— Тәрзи, әз бьн қәнщия тәда мам. К'өрд қән-
щия жь бир накьн, сәд сал жи дәрбаз бә, тө бира мьн
начи, мьн бәр қәнщия тәва қә тыштәк нәкьр. Мә бь
хвәра тө тышт нәанибу, ле тө бь сәре йсаки төе һа-
вине әсәи дйа хвә, хушка мьн бь зарава бьшини гон-
де мә зозане, әзе мина хушк у заред хвә вана бь-
нһерьм. Мерьк өса гот, хатьре хвә хвәст у леда чу.
Пәй ве йәкәра мьн ида әв нәдит. Мә қрар кьрбу,
вәки һавине һәрнә гонде Ұи, ле һәма Ұи чахи шәр
дәстпебу, һәр тышт бира мә чу. Нһа, ага, тө чь дь-
бежи, әве мьн бир бинә, йан на?

— Эви к'ордэ, we бир бинэ!

Эм һатънэ сэр Wi гли, wэки һэма рожтьра дъне бь бэлэдэкира һэръмэ гонде Акмэд ага, к'о эпещэ дур бу, wэкэ пенши-шест километри.

We шэве баwэрки qэ хэw нэк'этэ чэве мьн. Мта-ла рэкэти нэдьда мьн. Гэло we чаwа буйа? Шэр гэлэк тышт тэви һэвд'о к'рьбу. Дьбэ ага qэ жи мьн бир нэйнэ. Ле чь дэст мьн дьһат, готи бьчума, ида маин ль ведэре дэст нэдьда.

— Сбе шэбаде к'ордэки q'рьнтэ, хэнщэрэкэ мэзын бьн к'орк'е wiда, һат эз һьлдам у эм тэвай ре к'этын. Йа мьн дәсте wiда бу. һэма нэwала пешбэрда жи дькарбу эз бьк'оштама. Тэне эз Wi алива амьн бум, wэки тыштэки мьн шеландьне т'онэбу... Паше жи эз дьфьк'рим, ахьр йэки дъне эз спарт'ьмэ Wi, к'орд г'о-ра мэзынед хwэданьн. һэрке һэсэн ага жера нэготие рева мьн к'отакэ, эw т'ор'ош накэ дәсте хwэ бьдэ мьн.

We роже эм нэгьһишт'ьн ши. Гьһишт'ьнэ гондэки к'ордайи дьн, чун мала насе бэлэде мьн. Мерька ик'рамэкэ рьнд мэра к'рьн, мэ хар, вэхар у рэкэт разан. Р'ожтьра дъне, гава эм ре к'этын, ро ида бэжнэке-д'ода бьнд бубу. Бэлэде мьн дьгот, wэки эвэ хелэ эрд майэ, нэлазьмэ эм бьлэзиньн у растие жи пэй дэһ-панздэ километри эм ида гьһишт'ьн гонде Акмэд ага. Wэхта жьна Акмэд ага эз дит'ьм, шэрма мэрьве роһьлате бирк'ьр, хwэ авитэ песира мьн у к'элог'ьри гот:

— Wэй, бре тэрзи, эва чь рожэ т'о к'этии, эм гав у сэнэт дэрһэqа досте хwэда дьфьк'ьрин. Акмэд ага һэргав-д'огав т'о бир дании у хwэда һерс дьбу, wэки мэ нькарбу т'о бьдитаи, эw бона тэ нэта Мамаха-туне жи чу, ле ль ведэре нэ т'о дитбуи, нэ жи к'ол-фэте тэ, ле нале бащийа мьн чийэ?

— Бащи... бащийа тэ... к'и занэ, хwэде занэ, дь-бэк сагбэ, дьбэк... ле эз qэ һажэ we т'онэмэ.

Әм чунә мале.Кәвание һнгъв, руне нвишки, нане ләваш ани. Мьн тер хар у кър кӧ рабьм, һәма ши чахи нирә-кира һәспәки гӧһе мьн тәсәлә бу. Әw һәспе Анмәд ага бу.

Гава Анмәд ага әз дитьм, шабуи незики мьн бу у әз нәмезкърьм.

— Т'әрзи, тӧ ль к'едәрә буи, әз ч'ъл у ч'йа гәрйам мьн тӧ нәдити.

— Әзи ль Дәбәгхане бум, паше к'әтьм нав дәwла мърьне, паше к'әтьмә шкәфта, паше храбе Әрзынгае, ле нһа жи ль вьрама, мьн хwә авитийә бәр бәхте тә у мала тә.

— Тӧ бь хер у сламәт һати, сәрчә'ва, сәр сәрара һати. Qә мьнәте мәк'ьшинә, һ'әта әзи сагьм у әв к'олоз сәре мьнә, тӧ кәсәк нькарә хатьре тә к'әвә.

Wәхта готьне әви к'олоз һьлда, бльндкър у щардън диса дани сәре хwә.

К'ефа Аһ'мәд ага we эваре гәләки щибу. Әм ль отаха wiда руныштън, к'ӧлфәте мале, зарӧ, мерькәки дьне жи һатън. Ага сәрка хwә тьжәкър, бь маше агър дани сәр, қолапәк дӧдӧ қәльне хьст у гот:

— Бре тәрзи, һ'али храбә. Жорда, һ'әдусәде, фәрманәкә тәзә һатийә, wәки к'и кӧ мәрьве жь бәр һ'ӧкӧмәте рәви хwәйкә, we мала е ӧса агърдадайи бькьн. Wә'ләки храбә, храбә, ле мьн нан у хwейа тә харийә, тә қәдър у сйанәт мьнра кьрийә, мә жь де у баве хwә тьштәки қәнщ һьлдайә, қәнщие бир накьн, чь қәзйа жи бе сәре мьн, әзе тә хwәйкьм, тәне ӧса бькә кӧ зә'ф бәр чә'ве мәрийа нәк'әви, һьндьки дәрә дәрва у наве тә жи дәwса наве т'й әрмәнийа бра бьбә Аһ'мәд, тӧ қайли?

— Бра готьна тә бә, ага, мьн готе, чава кӧ тера дьбини, бра ӧса бә, ле тәра нәбежьм, навәки мьн дьне жи ида һәйә - Слеман.

— Әw һе рьнд, бра һәма Слеман бә!

Жь we роже дәһ-данздәк дәрбаз бу. Мәһа һ'әзира-не бу, әскәре урьс ида Әрзбрӧм һьлдабун у мәрвь рӧ бь ро һивие бун, wәки әвә we пешда бен.

Зутуре чар у чарһылде мә тѣжи әскәр бун. Әскәрел Р'оме ль һәр гондәкида шивар бун, сәре ре у дьрба гьртън, сәре чйа һеуьрин, табиед тәзә у тәзә данә к'оландьне, қалачи чекьры, бь сәда қарә-уылханә һатънә гондърөсткьрыне. Әскәр сәр ван чйа, нава ван гәлийа ши нәма гьрт. Шие өса кә әскәр ақа зә'ф бу, мәрвевд жь бәр һ'өкөмәте рәви бун, айһай, һь-карьбу хвә вә'дәки дреж вәшарта. Мьн әв дәр фә'м дькьр, тәг'мин дькьр, вәки аге мьн ро бь ро руе ви дьхәйдә, хвәда дьк'әвгьрә. Әви т'ө тышт нәдыгот, ле мьн жь сәр руе ви һәр тышт дьхвәнд. Ван рожа әви шыгарә пәй шыгаре дьк'ышанд, зу һерс дьбу, шарна бә-ла-сәбәб жьча хвәра дькьрә шәр. Жьна ви жи бәр хвә дьк'әт. Мьн шәв дьбьһист, вәки жьн у мер чава дьле һәв дьк'әвьн, пера жи нав: мьн һьлдьдън.

Әскәре Р'оме зутурке дәстпекьрын мала һьһерин: гондәд незики мә мал бь мал гәрийа бун, һәр қәлч у бушахи һьһери бун. Ага дәрһәқа вә йәкеда шарәке мьнра гот у ида тышт зедә нәкьр. Ве эварә, нава чар-пенц сәһәтада әви тә гьлик тә бәжи, нәгог у гави кә ве рабуяа рәза, һьшкева к'ефа хвә хвәшкьр, бь бәшә-рәкә хвәш гьрка мьле мьн хьст, гот;

— Т'әрзи, рабә рәзе, чька һ'әта сбе хвәде чь дь-бежә.

Әз ве шәве жи разам. Сбе зу аге мьн сйар бу аликида чу. Пәй чуина вира лә'зәки шунда нава гондда готън, вәки әвә әскәре бен мала быгарьн, бьһер'ьн. Саһе нәкә тәне бь мьн, ле өса жи бь һ'әфре мале гьрт. Тыштәки ә'щәб. Хәще дьгьрийа, әһе дьгог, вәки чьра әв йәке һәма һна бьбә, гави кә агаи нә ль млә. Ле вәхта фькьрандье һинбу. Әскәрел бь сьнгә к'ом-к'ом дьк'әтнә нава мала е минани мьн дьгәрийан. Хәще хвә онда нәкьр, дәстхвәда богчә к'ьнщ авитә бәр мьн, гәг:

— Т'әрзи, зу ль хвәкә у һивйа мьн бә, әзә һна бем.

У леда чу. Чэнд дәқи дьне бь тие хвәра әв вә-
тәрйа һатә мале. Әви жи дәрһәқа мында заньбу. Мын
к'ынше жьна сәрда ль хвә кьр у бь Хәщера гәвайи чу-
мә отахәкә дьне. Дә жьн жи ль ведәре бун. Бре аге
незики мын бу у тәһәрәки нәрази гот:

— Баре хвә дишерда бькә, өса бьсәкьнә. Мын го-
тъна ви кьр. Т'әне тыштәки нәлайқ бу, вәки к'ынше
мын дреж бун, мын чьқа һьлдк'шандә жоре, диса да-
дьләқйан жере. Тыште тьрсе жи әв бу, вәхта мын өса
дькьр, жьнк дьк'әнийан. Т'әне Хәше нәлк'әнийа. Әвә
кәрбу, дәнге хвә нәдькьр.

Әскәр һатын мала мә жи бьһерьн, щик нәма, вә-
ки ле нәгәрйан, дьхвәстын бьһатана отаха мә жи, ви
чахи бре агае мын пеши ль вана гьрт гот:

— Гун к'ода дьчьн, һун набиньн, вәки жьньн ль
ведәре, намәһ'әрамә, һун хвә гаһьр ниньн.

Дьле мын дьк'өта, әз льтьрсаг, вәки бина хвә п'а-
ки бьк'шиньм, ле һәрке, һама ве дәде, жьнәк ньшкева
бьк'әнийа, һәмин ида әзи өнда бум. Бәхтра гө тышт жи
нәч'шьми. Әскәра ва сәрра дина хвә данә қөлч-бущахе
отахе, тьрса қә алие жьна нәньһерин жи, зьвьрин чун.
Хәше гәне ви чахи бь дәнгәки бьлд к'әнийа, һесьр жь
чә ва дьбарин.

ЫРАЧИА К'ОЧӨР

(1910)

К'ӨРДЕД ӘРМӘНИСТАНЕ

Һәр гара кӧ қәләме һылдыма дәсте хвә, вәки хәбәрәке дәрһәқа кӧрлада бһнвһсым, рожед зарӧтийа мьнә һабһрһкһри тенә бәр чә'ве мһн.

Ә'йд-ә'рәфәтәкә, йане жи дә'ват. Өз вайә дьбиньм, кӧ чава гӧндиед мә,—к'ӧрд у әрмәни бь һәвр'а к'һнщед ванә мләтие ле, говәнд гьртһнә, қәйдед ӧса дьлизһн, к'а к'и занә дьбә кӧ дӧ һ'әзар сал бәре пешиед вана вәхта п'утп'арезие ль чийәед Таврысе у гәли-г. бозед Сасуне, ль гәлие Зилана, йане жи ль алие' Дигрбәк'ьре листһнә, ви вәхти, гава кӧ һава ван һәрдӧ шмаә'тада фьрқийа дин тӧнәбуйә у дәстәки дьнеи нәшушти нәк'әтийә һава ван у дӧтирәти у һәвк'әтһн пешда һанийә.

Щмаә'тед әрмәни у к'ӧрд гәләк һ'әзар сал пешда бь һәвра бунә, әвләдел тәбийтәкенә:—бһнәлиед щимск'әһәки—чһа у арана Тьме бь һәвр'а п'ак бунә, гәләк шаға һ'аләкида у бь һәвра жи рабунә пешийа һәйар-длжмьна Шарна жи жь рһа хвә хальфинә, жь һәвдӧ хәйдинә у к'әтһнә шәр'—дә'вәкә мал'рабие. һ'ӧщәте у р'уе we йәкеда жи һ'әйа рожа ироин бәр хвә дьк'әвһн у хвә һерс дьбһн, чька чьра ӧса кьрһнә.

Тьштед һәрһнд у храб готи бенә биркьрһне, тьштед р'һнд у п'ак готи һ'әта-һ'әтае бенә биранине у готһне

Аһа мьне диса қәләм һылда дәсте хвә у һатһн бәр

ч'ве мьн рожед зар'отийа мьнэ хэвнэзер, патьн бьхис-
тыне мрамед к'ламед мьнэ һ'эзкьри:

Эварэ, хвэш эварэ,
Дьле мьн зарэ-зарэ...

Ах, эв к'ламынэ чава бун, чьто хэбэр бун? Эварэ,
кэре пез ль синге ч'яе Нпате мэгал һатийэ, шванед
эर्मани у к'ордэ бэнги говэнд гьртьнэ у бь дьле хвэра
дыстрен у дьлизьн. Холэ-хөла щэвед канйанэ жь һ'афа
чие тенэ харе, жь сэре чие бина бе те дьгнжэ мерг
у чимана. Шэвқа һива те бежи мина шир тофи ван
гэли у гэбоза, ч'яа у банйя буйэ. Һэр тышт кэр'э у
э'дьли, ле гэло дьлед шванед бэнги қэ дькарьн бы'э-
бы'т'н?

Эварэ, хвэш эварэ,
Дьле мьн зарэ-зарэ...

Дэ готи к'орманщи заньби, вэки сера ван хэбэра ль
тэ днһар бэ. Эв к'и дьбежэ, к'э змане к'орди зманэки
днйаеи хвэш нинэ? Һэрчед к'э оса дьбежьн. йан нэза-
ньн, йане жи бебэхтынэ осаньн, вэки нахвэзын щмаэ'тед
чук нас бькьн у һ'ормэга вана бьгрьн.

Же һебэта дьл мьн хвэ бир кьр. Мьн қалэм һьл-
дабу к'э дэрһэқа к'ордед Эर्मанистане бьгота, хвэндэ-
ванед хвэр'а бьввися дэрһэқа э'мьре ве п'ара к'ордайэ
һэрэчукда, к'ижан ль Эर्मанистана советиета дьжи.
Дьбежьм п'арэка ч'ук, чьмки к'орд нава днйаеда һ'эфт
милиона зедэтьрьн, ле ль щэм мэ гэв һэвд'э вэкэ чьл-
чьлпенщ һ'эзаранэ. Э'мре милиона нэ ль бэр ч'э'ве
мынэ, ле эвед чэндьк чэнд һ'эзаре бь мэранны, оса дэр-
баз дькьн, чава эм, нет у мэрэмед ван эвьн, чава е
мэ, ле бэге, р'абун-р'уныштандьн, э'рф у э'дэг'е млэтийа
хвэ хвэйдькьн, бь к'ижане млэтьк жь млэтэки дьне
те щ'одакьрыне.

Нав т'аричеда гэлэк щара қэшьмийэ, вэхта к'э чэнд
дэһ мэрйяа р'яа р'аст нишани һ'эзара данэ, гава к'э чэнд

ақылбәнда у мерхаса массаед щмаә'тейә мәзын данә пәй хвә-бәр бь к'әнаре ә'мьре хвәш бьрнә.

Гәло к'өрдед Әрмәнистана советиер'а, дь дәрәша ә'мьре щмаә'та чанда, бәхтәки вайи тариқиә ль һәв нәһатийә? Нә ахьр нава гәмамия щмаә'та хвәда әв бь хвәнә е пешьн, вәки идеад дәврана мәйә һәрә мәзын у пеш ванара буйә хун у қнет. Бәре ә'въл әвьн, вәки нишандарийа вәхт-вә'де т'әзәйә т'ариқиә фә'м дькьн, дьшекриньн.

Әз дәрһәқа we йәкеда дьфькьрьм у те бәр чә'вемьн сфәте Щәлиле Шавои сәдубист сали. Мәһәке пешдамьн бь ви р'успир'а мжули дькьр у гөһдарийа биранинед вийә дәрһәқа вәхте бөһөрида дькьр. Вәхта кә әви бәрхван буйә, Хачатур Абовяне мә һе саг буйә у дәрһәқа к'өрдала бь дьләки пешәвьти өлмдаред Европаер'а намә шандьнә, ванар'а шровәкьрийә, вәки һ'әтанә нвисара ве щмаә'та ширһ'әләлә т'ор'ьн т'өнә, ст'арәкә вейә п'ак т'өнә, ә'мьре хвә һ'әле к'очариеда дәрбаз дькә у һе дәст жь ә'рф у ә'дәт'е кәвни малхрабие нәк'ьшандийә; готийә вана, чька к'өрда дәрһәқа һ'ьзкьрьне, достие, нав у һ'өрмәте, мьрьне у жиине, к'лам у мжулиед чьқа рьнд бәр хвә дәрхьстьнә. Абовян дәрһәқа вәргөһастьна ә'мьре щмаә'та хвәда фькьрийә у пер'а жи дьле ви жь бона щинаред вийә кал у бава у щмаә'тед брада эшйайә.

Әв зәманьнә чәтьн у тари бунә. Ч'ьра бьзр аншахәке к'әгәза ақылбәнд р'онайи кьрийә, зар'ед гәзәбуйи пәй буинер'а чәнд р'ожа шунда мьрьнә, нә ахьр ль һәр-дәра нәзани бу, қлери, белхәйти.

Аһа һәма ван чаха Щәлиле Шаво бәрхванийа хвә дькьр. Бәрхване к'өрди чучьк гөһдарийа мжулиед кал у пира дькьр, дәрһәқа «Мәме у Ә'йше», «Сиабәнд у Хәщезәре» дьбьһист, дәрва р'адьза, жь гөр'ина ә'вра у бьрқвәдана бруске дьтърсйа, хөре ви кртолә нане щәһ, чарөхә лынгада чьл у ч'йа дьда бьн п'е хвә, кьред ага у бәга у мәрьвед п'адшейә зөлмк'ар бь чә'ве хвә дьдит.

У әми һәв заньбу лһйа wa һатийә у we wa жи һәр'ә.
Ә'мре вида гәләк п'адша һатһнә у чунә у дәвса вана
е т'әзә р'абунә, гәләк п'адша, шаһ у сөлт'ан жь тәхт
к'әтһнә, ле диса у диса ә'мр нәдһһатә гөһастһне. Е кә тәзә
радһбун жь пешиед хвә қәнцтър нинбун у диса мәрвьа
бь ә'мре һәмрнәжи р'ожед хвә дәрбаз дькьрһн: тә'зи
у брчи, тьрс у хоф дьле ванда. У к'өрд жи диса к'очәр,
бһн кон, фәқир у тариета дьма...

Щәлиле Шамо қә чь бежи нәдитийә...

Ә'мре әми мәрвьи т'әмамия we р'е к'вһи дькә бь
к'ижанер'а дәрбазбуйә әв п'ара к'өрда, йа кә дь Әрмә-
нистана советиетанә.

Сала исальн әми каламере қөр'нәр'әми ль гөнде
Қөр'бог'азе жь кәвред сор авайки бәдәми бь нәхш у
нигар жь хвәра чекьр. Вәхта чекьрна от'ахе ида һатһ-
бу сери у лавька электрһк дьк'шәндьн һөндөр', кале бәр
дери сәкһни ль вана дьһһер'и у әв дьһевотһн:

— Лавькно, фәсал, теле р'алие нәқәтинһн...

Нәви у нәвич'р'ка шөһөле хвә заньбун. Чава лазм-
бу һәр тышт һатә сери у әми к'өрде сәд у чәнд сали ль
дәрва лһнгед хвә т'әмьз кьр у чу һөндөр'е мала хвәйә
т'әзәчекьри, әми бәр хвәда дьгог: «Һена бәре мала т'ө
агаки у т'ө бәгаки һа һибу»...

Щәлиле Шамо һәр эвара бь р'алие жь вәләте дур
у е незик жь һһндьстане у жь Италиае, жь Анқәре у жь
Франсиае к'лама дьбһе...

Әвләд-т'әвләдед ви доре дьшьвьн дәрһәқа һ'ал у
вәхте дһйәйе, дәрһ-қа we п'ара шмаә'та хвәйә зеран-
дйә жь һәв бьр'бьр'икьри жер'а дьбежһн, у һзынг те
кале у бәр хвәда дьбежә:

— Гәло бәхте көрманща we к'әнге вәбә...

Хәбәра ви дәрһәқа тәмамия шмаә'та виданә. Бәх-
тәварийа қәвм-лезьме хвә у йа хунавед хвәйә Әрмә-
нистанела һ'әзар шари дьшекринә, пер'а жи ви мжул
дькә пьрса агри у ақубәта т'әмамия шмаә'та ви. У
вәхта дь нава «к'очка» хвәйә т'әзәчекьрида, нава к'о-

ма бра-пъзмамада дора т'ахтэ р'унышти, бь р'адио
жь Ереване к'ламед к'ордие дьбне ч'эвед ви т'ьжэ
несьр дьбьн, хвэ-хвэр'а дьбе:

— Гэло эва йэка хэвн нинэ?

Дьбежьнэ ви, кő мэрвь чава нава се сэх'этада бь
фр'нде дькарын бьгнижьнэ Москвае, ль ведэре шөхөле
хвэ бьқэдиньн, фравине бькьн у бэри эваре вэгэр'ьн
бенэ малед хвэ. Кале дьбьне, к'эр' дьбэ у хвэр'а н'э-
саба дькэ: «Демэк чава р'океда жь Әләгэзе нэр'и Диар-
бэк'ьре у вэгэр'и бей»...

Щэлиле Шаво чьқа жь ван тышта ә'щербмайи дь-
минэ, ақа жи бь вана ша дьбэ.

Әв дьса бэр хвэда дьбежэ:

— Хэвнэ, вэллэх хэвнэ!

Ле бэри гьшки гőнастьнед кő нава ә'мьре к'ордада
буна, әвьн гэнди хэвн.

Ана гөндэки к'ордаи нна, вэки хвэ дайэ бэрп'ала
Әләгэзе. Наве гөнд бь хвэ жи Әләгэзэ. Гөндда мэк'т'э-
ба орт'э, мала културае, дө к'т'ебханэ, меванханэ,
п'ошт-т'елеграфханэ, нэхвэшханэ һэнэ. Дохтьре сэрэкэ
к'ордэ, Мэмэдэ'ли Шамилов. Қизед бэр т'елефоне әв
жи к'ордын. Әвана бь се змана дькарын хэбэрдьн: — к'орди,
әрмэни у урьси, тэ бь Ереванер'а, Тбилиси-р'а, Москвае.
р'а у бь ван н'эму бажаред днера дьдьнэ гьредане, ль
к'едэре кэс-кнезед тэ һэнэ, мөкөр'ийа вана дьки у дьх-
вэзи дэнге вана бь гөне хвэ бьбнеи. Ле ль гөнде Әлә-
гэзедә малед өса гэлэкьн, вэки әвлэдед вана ль Ере-
ваненэ, ль Т'блисие, Мөскзэ, Ленинградэ...

Әрмэнистанедә нна ль н'эму идаред өлма у икуст-
ваеда гэлэк хэбэтк'аред к'орд һэнэ. Т'эне жь гөнде
Әләгэзе сиупенщ шаһьла универститет у институтед Ере-
ване у бажаред Т'фақие дне хлазкьрьнэ. Нава ванада
агроном, дохтьр, бэйт'эр, дэрсдар, инженер, т'ариқзан у
жур'налист, шөхөлк'аред дэвлэте у е щмаә'тие һэнэ.
Ль Ереване т'ө мэк'т'эбэкэ бьнд т'өнэ, ль к'едэре чэнд
хвэндк'аред к'орд т'өнэбьн. Нэ кő т'эне көр', ле өса жи

қиз... Тыште шабуне жи һәма әвә, кӧ жына к'ӧрд мәрд у мәрданә к'әтийә нава ә'мьр, һин дьбә у шарна жи ль университетед бажаред Т'фақиә дәрәщед ӧсада дьхунә, вәки мәрвь дьгот әв йәке жь бона к'ӧрда гәләк сала шунда we миасәрбийя. We сале Фрида Щәваря ль Москвае факултета Физико—математике йа Института педагогие бь қимәте бльнд хлазкьр...

К'ӧлфәта к'ӧрд шӧхӧлк'ара һӧкӧмәтейә жи. Сәдра совета гӧндәд Щәрщәрисә у Қӧр'ӧбог'азе жына—Әтләза Слеман. Мере we гӧндда дәрсларә. Меред кал, вәки нава ә'мьре хвәда гәләк қәнши-храби дитьнә, тенә бал Әтләзе, вәки гли у готне нав һәвда бьдьянә сафикьрьне, тенә бал we, вәки бьзанбьн чька днйәеда қә чь дьқәшмә, чь нақәшмә, чька һ'ал у һ'әвалә щмаә'та қә чаванә. К'ӧрд ида т'әне т'әфәкурийя пәз у дәваред хвәда нинә. Говәка фькьрдарийя ви нһа бел'әд у һ'әсабә...

Әз бь дьле р'ән'әт дәрһәқа ван глиада дьнвисьм, чьма кӧ ль бәр чә'ве мә әв гьшк бәрә-бәрә һатьнә кьрьне у әм һәв заньн we ӧса жи буйа. Ле әз заньм, һәрге к'ӧрде вәлате дәрәкәи зеранди ван хәбәра бькарбә бьхунә, йан бьбһе, чә'ве ви we тьжә һесьр бьн. Бра әв заньбә, вәки ль Әрмәнистане брае ви к'ӧрд нә кӧ гәне аза у бәхтәвар дьжи, ле ӧса жи шӧхӧлк'аре дәвләтейә. А мәсәлә: Әрфуте К'әләш у Махмудов Надо бунә депутатед Совета Әрмәнистанейә Т'әврәбльнд, ле Сәмәнд Сиабәндов буйә депутате Совета Т'фақа Советейә Т'әврәбльнд. Әв к'ӧрде пешьнә, кӧ наве Мерхасе Т'фиқа Советейи һӧрмәтли қазанщкьр. Ль сәр синге ви ордена Ленин у стәйрька зерин дьбьрьқьн. Әви нав щергед Ордийя Советиәда ль пешийя фашизма германие бь мерхаси кьрә шәр' у наве хвә бльндкьр, наве щмаә'та хвә жи пер'а. Сәмәнд нһа дәвсгьртие министре малһәбуна Әрмәнистан йи гӧндитийейә...

К'а бежьн, чька нава чар қӧлбе днйәеда вәләтәки ва һәйә ль к'едәре һәр гӧндәки к'ӧрдада мәк'т'әб у к'т'әбханә һәбә, ль к'ӧ зар'ед к'ӧрд бь змане де бьхуньн,

ль к'едәре газета к'орда һәбә, ль к'едәре һәр идарәк блм у искусства бәдәшиә ль бәр к'орда вәкьрибә; ль к'ө ақа аза бе бһнисгыне к'лама к'ордиә у ль к'ө шмаә'та к'орд ашқа нлал у брати бь щинаред хвәр'а дәрбазкә. Өз дь-пърсым, гәло вәлатәки ва һәйә? Мә дьхвәст, вәки вә-лате өса һ'әбуя, кө ль һәр ер у топраха ә'мьрәки ва хвәш һәбуя, фкьред кәвнә-шелө бһатана биркьрьне, кө мәрва нава ә'мьржиина хвәда бь қәлпе достие, братие у вәкә һәвиә бь һәвр'а дәрбазкьра.

Өз дәрһақа зарготына к'ордиәда хәбатед һ'әшиә Щнди дьхуньм, е филологе к'орд у тәмамийа дьле шма-ә'та вийә ә'франдар те бәр чә'вә мьн. К'т'ебед Әмине Ә'вдал дәрһақа ә'мьр, ә'дәт', рабун-руньщтандьна к'ор-дада дьхуньм у ә'мьре к'ордайи бәрей рәшиһ'ыш дьле мьн дешинә. Шьеред Мик'аеле Р'әшид дьхуньм у дьф-кьрьм: «Аһа мәрвәе жь зөлмқәһре азабуяи, мәрвәе қәй-дә шмаә'тийа сосналистие готи ва бә».

Һәрге хвәндаван дьхвәзә дәрһақа ә'мьржиина к'ор-дед Әрмәнистанәда заньбә, әв бра нвисаред һ'әшиә Щнди, Щасьме Щәлил, Әмине Ә'вдал, Мик'аеле Р'әшид у гә-ләкә дьне бьхунә, е ван мәрва, к'ижан култура к'ор-дайә т'әзә дьә'фриньн.

Мик'аеле Р'әшид нава шаиред к'ордада е лапи шаһьлә. шьера бь әрмәни у бь к'орди дьнвисә, ә'фран-дьнед нвискарәд әрмәни т'әрщмәйи к'орди дькә, е нви-саред к'орд т'әрщмәйи әрмәнки дькә. Һәрдө жи бона ви змане денә. Әви п'ара ә'дәбийәте йа Института педагогийейә әрмәнийейә Ереване хлазкьр, паше чу Москвае, вәки ль Института ә'дәбийәте йа сәр наве Горкида һин бьбә. Вәхта ве жь Ереване бьчуйа Москвае әви шьерәк нвиси, вәки бь хвәндәвана гәләки хвәш һат. Аһа жь ве шьере дө хан, вәки сәрһатийа ви зла-мийә у пер'а жи р'ениша вийә бь щур'е бәдәшиә:

Р'астә щөдайә змане мьни де,

Чава лал у дөр', к'ана бьруске,

Ле змане әрмәни жь бо мьн к'орди—

Ча тә'вәкә гәш мьнр'анә т'ьме"

У к'эла а'мър нав дьле мьнда,
Бона р'ожа събе эзи фьк'рада,
Бь змане хвэйи ширьн эрмэни
Мьн гьртия р'йа змане урьси...

Эз ван р'еза дьхуньм у мрим бавэр дькьм, вэки мэрыве ва к'о дайэ сэр р'йа хвэ-пешда дьчэ, т'о щара нахальфэ. У пер'а жи дьфьк'рьм, к'о эва щмаэ'та, вэки хвэйа эвлэдед ва фэ'мдар у нетшэмалэ, нава к'ижа-нада һ'эзк'ьрна вэт'энһ'эзие у братие аwqa бь һэв-р'а зодк'ьринэ, т'о щара онда набэ у э'сэ we хвэ бьбэ хвэйи.

Мик'аеле Р'эшид р'едаксия газета «Р'йа т'эзэ»-да дьхэбти. Хэбатк'аре we р'едаксияе данздэһ мэрвьн у хвэндьна вана гьшка жи йа бльндэ.

Нна, дэма к'о эз дьнвисьм, ль Эрмэнистане звс-танэкэ ськэ-сарэ. Г'ондед к'орда, вэки ль бэрп'ала Элэгэ-зе п'эрвэданэ, мина г'ондед эрмэниа ч'йа, жь мэрк'ээд р'еспублике т'о һэw зани һатьнэ бьр'ине. Ле на хер, бса нинэ. Эw бь т'эмаиия днйаер'а һатьнэ гредане: фр'ндэ вана р'а газетед р'оже дьбьн, р'адио qэwмандь-нед нава днйае дьгьнинэ вана, жь бажара шаһьл бь т'елефоне де у баве хвэр'а хэбэрдьдьн, кал у к'ефе вана дьп'ьсьн, автомашинед т'экэред ван знширк'ьри бэрфе дьqэлышьн дьчьн дьгьнижьн г'ондед ль сэр синге Элэгэзе, вана р'а эшия у тыштед харьне дьбьн.

Зутьре бэрфе бькэлэ, б'аре бе у бьр'ед пез we диса р'агьр'ьн синге ч'йайэ һешин, щэw у кани we бьк-нэ х'ошэ-х'ош, к'олилкед р'энгр'энги we бь б'ена хвэйэ щнэ'ти һэрдэра һьлдьн.

К'орде щэм мэ култура шэһэрр'а һатийэ гредане, ле дэсте хвэ жь т'эбийэте наqэтинэ, эw пьзмам у нь-к'ьрие weи сала у зэмананэ. У тыштэки э'щэб нинэ, вэx-та к'о шкьлчие к'орди пешьн бь дэстимуиа хвэйэ нэ щер'ьби дэст бь хэбтандьна р'энгед шур'э-шур'э дькэ, вэки бькарбэ шкьлед ч'йаед к'олилкхэмыл бьдэ, дьдэ

к'вшкъръне т'эпед ванэ бэрфгърти, шөхөле шии пешын
эвэ, вэки бьдэ р'өһбэркъръне т'эбийэта дейэ һ'элал. кö
дэшыр у зэманана щмаэ'та шир'а буйэ чар у стар. Вэх-
та бһар бе, шкълчи Бэгое Кало, вэки ль Киеве һин
дьбэ, we вэгэр'э бе у бь дэстимуьа хвэ т'эбийэта вэка
дэйэ нэлал бьдэ ньтрандые. Ле жь бажаре Лвове хвэнд-
к'ар Левике Щэрдо we бе у бь хөшэ-хөша щэw у ка-
ниед Элагэзе, бь дэнг-седа т'эбийэте ша у к'ефхвэшбэ.

Э'мьре к'өрлед Эрманистане ширьн у ша дэрбаз дьбэ'
дыле эвлэдед щмаэ'те бунэ к'ана к'ламед э'мырк'элэ
э'мырхвэш. Бһар жь бона вана р'озгарэкэ һэрэ хвэшэ.
Ле звьстан жи хвэшэ. Бавэр бьки ль һэр гөндэки к'өр-
дада те бьһистьне дэнге дэ'ф у зөр'не. һэр нэфтэкеда
дэ'ватэк һэйэ. Ле һэр дэ'ват жи һ'эфтеке дьк'ьшинэ.
Дэ гэрэ ван чаха мэрвь ль гөнде к'өрда бэ. We һэw
заньбэ, кö эw э'йни нишангэһа к'ьнщед мьлэтие рэнг-
рэнги у листьк у к'ламед кэвн у т'эзэйэ. Вэхта листь-
ка «К'очэри», вэки кал у бавада те, аваие тэрьки жь
грмина дэф у зөр'не, жь р'эqасе дьнэжэ, паше пэй лис-
тък у к'ламед һайтэһол дэст бь говэнда гран у нэрм
дьбэ, дьлизьн, гэлэки дьлизьн у т'ö э'щзайи мэри же накэ.

Чьqа э'мыр у чьqа дэнгбежи ль нава дэ'ватед к'өр-
дада һэйэ. һэрге дьхвэзи бэдэвийа қиз у жьна к'өрд
бьбини, готи һэр'и дэ'ватед ван. Дь ван дэ'ватада тö
һэw зани эw мина гөлэке вэдьбэ у бь к'ефа дьле хвэ
һур дьмэшэ. Ле бь азабуна хвэва, жьна к'өрд хвэ онда
накэ, эwэ гранэ, э'йни де, бона we нав-намуса мале
һэр тышти бьндтэрэ, бь зар'ед хвэва ша у бэхтэварэ.
Эw гэлэк шара дьгьһижэ қольха щмаэ'тие, дьбэ шөхөл-
к'ара һ'өкөмэтие, ле диса э'рф у э'дэг' бирнакэ, диса
қольха де у баве хвэ, хаси у хэзуре хвэ, гиед хвэйэ
мэзынданэ.

Ль һэр гөндэки к'өрдада дайкед п'ыр'зар'ö һэнэ
К'өлфэтьнэ öса һэнэ, вэки һэла чьл сале ван т'эмам
нэбуйи, һэла сэр бэнга хвэйэ шаһьлтие дйа дэһ-данздэһ
зьк зар'анэ, тö һэw зани хушка зар'ед хвэйэ мэзынэ.

Пер'а жи әw к'өлфәт дәнутата совета гөндә, чекьрдарә-кә ә'мьре т'әзә. Те бира тә мәсәла щмаә'та к'ордайә кә-внә к'урнет, кә «Шер шерә, чь жьнә, чь мерә».

А К'обара Бро нава дор у бәре хwәда декә йсайә бәхтәвар у бь қәдърә, әw дийа данздәһ зар'анә, кәр'е wei нөхөри ль университета Ереванеда һиндьбә, е чуке ви, чава кә офисер, нава щерге Ордийа Советиеданә, ле енге дьне ль мәк'тәба ор'әда һиндьбьн, йане жи ль гөнде хwәйи К'арвансәрета дуажое швананә.

Щмаә'та к'орд щмаә'тәкә ә'мьртәйах у ль һәвдө зедәйә. Хәйсәте wei т'ор'ьние баш ви wә'де мән т'ари-қиеда, wәхта һ'ышйарбуна щмаә'та, һе те бәр ч'ә'ва у дһа бәдәw те к'әвше.

Шайире к'ордайн қөр'нед орт'ә, Аһ'мәде Хани, бь дьләки кәли брин нвсийә, кә чава нава дәwьр у зәма-нада щмаә'та к'орд жь аһие зорба у зөлмк'ара буйә ни-шангәһ, лехьстьнә у бь дьле we к'әтьнә, һәр йәки тир у кәвана хwә ль we щер'бандийә у йәки йсайи херхwәз т'өнәбуйә, wәки бь дьләки пешәwьти же пьрскьра «Щма-ә'та бриндар, гәло к'идәра тә дешә»?

Жь wәхте Аһ'мәде Хани һ'әйа р'ожа иронн қөр'нә дәрбазбунә. Ле һна жи әwләде һ'р щмаә'тәкә бьн нире зөлмк'арада зеранди, диса we хәбәра шайирә дьлхәдар дькарә бьwәк'лиңә.

Ле һәрча кә бу әw к'орд, е кә дәрд у кәл жь дьле wан дәрк'әтийә, е кә нав у нуч'кед нәмәрда набһен, е кә һ'өрмәта wана нае п'еп'әскьрьне, әwана әw к'ордын, е кә Т'фақа Советиеданьн. Әw нәфәре мала мәзьнә йәк-әхтийарьн wәки тенә һ'зкьрьне, чава кә зар'ед ч'ук һәр маләкеда.

Бәле, әм, әрмәни у к'орд, жь дәwьр у зәмана һәвр'а һатьнә у жь щер'бандьн-қәзийәе бәре һ'ышйарбуйи, һаж-хwә һәбуи у ақьлбәнд, әме бь һәвр'а жи һәр'нә бәр сь к'уранийа қөр'на, бәр бь аг'ри-ог'ра һәрә хwәш.

К'ордед Әрмәнистана советие р'ожа иронн дһа нава щергед мәйә пешьнданьн.

ХАЧИК ДАШТЕНС

(1910)

ХӨДЕДА

(кэрик)

Өш холка, wэки Асатур р'анезики ле кър, жь бэлгед ч'олед дарайэ тэр' латъбу авақырне, нава ванар'а тиренща тэ'ве авитбу һөндөр' у ль сэр эрде хэлэцед нэхшигар чекърбу.

Жьнэкэ к'өрдэ бэдэw ль сэр we холка һешин кэшк дьдан тэ'ве. Өwe чэнд дөред р'энр'энгийэ читэ арзан ль хwэ кърбу, шэ'лкэкэ сор жи ль бэр. Сэр элэке wei шин сэдэфед спи дьч'русин. Ль сери к'офикэ кэвн бу, ль сэр к'офие польк. Сэр бэне пышта wei фрэ шкьлед тэйру-туйа һэбун, эw шкьле һ'эбандьне бун.

К'өрда батрак, Зозане, гава кö ди эw злам бэр бь ван те, жорда дэй ль мере хwэ кър:
—Шнго, меван һат мале!

Мере we, wэки жь чрпиед дара биейэ тэр' ль бэр дери зэмбил чедкър, чахе дэнге we бьһист, дэстхwэда жь щие хwэ р'абу, к'олозе хwэи тужьк р'асткър у дина хwэ да алие мэрьве т'эзэһати. Бьн э'бае wии дрежр'а хэнщэрэкэ кер' хане дькър.

Шнго бь Асатур у Газарр'а ль сэре ч'ийаед Моткане гэлэк сала батраки кърбу. Wана т'эвайи ль гөнде Шенедэ шwэнти кърбун. Р'өже ль мала йэки р'адьзан, нане we мале дьхарьн у чархед малхwe малейэ қэтйайи

п'едькьрын. Паше Шэбаб аг'а эв гьртбун шван. Пэзе ви
ль Шене щие һәри хвәш дьч'ерйан.

Швантие у йәкбуна һ'але вани хэбате эв һәрсе бат-
рак у к'өлфәтед малед вана кьрбунә достед һәвә незик,
у вана қә те жи дәрнәдхьст, чка к'и чь мләтийә. Пзмам-
тийа вана ақа хвәшбу, вәки Шнго Хөдеда бубунә дас-
тәбракед һәвдө. Әвана бәр һәв адкьрбун, вәки мина
бра бьн у вәхта тә'ли-тәнгасида али һәвдө бькьн.

Жьна Г'азар, Воскеһата пир, қә чьқа шара п'ехас
жь гөнде Шене чуйә һолка Шнго, вәки бь Зозанер'а
т'эвайи кәшка бьк'өтүн. Қә вана чьқа шар ль ван ч'йа
гәр'йанә, вәки п'ншар'ед бинхвәш харьнер'а бьчьнын.
Көр'е Воскеһате, Степ'ан, вәхта зар'өтгийә хвәда қә чьқа
шара зар'ед Шнгое хвәйк'олозр'а листийә у шабуйә.

К'өрде сәре ч'ие, вәхте дитьбу, вәки һ'але ви дас-
те бәгда т'өнә, салед пашьн жь бәр пәзе ви дәрк'әтбу,
һатьбу we һолка хвәйә бәрп'ала ч'ие, дәст бь чекьрна
зәмбила кьрбу.

Гава Шнго дина хвә р'внд да ви, гот: «Хөдедайә»-
у пер'а-пер'а бәрбр'и досте хвә бу.

— Р'ожхера тә к'рив, Асатур слав даје у швдара хвә
бь һэванер'а ани харе.

— Вәй сәр сәра, сәр ч'ә'ва, бь зарәки хвәш к'өрде
зәмбилчи слава ви ширьн вәгьрт у т'әглифкьр, вәки бе
һөндөр'.

— Вәхта р'уньштандьне нинә, Шнго, эз һатьмә хат-
ре хвә жь тә бьхвәзъм,—Асатур готе.

— К'ода дьчи?—к'өрд же пьрси.

— Әзе жь Моткане к'очкьм һәр'әмә Бр'нашене.

— Чьр'а? Ле мала кальке тәйи Зоро Давит'?

— Мала кальке мын агьр бәрдане, т'әпкьрьн чун.

Вәхта готьне Асатур бәре хвә веда кьр, вәки
к'өрде дост ч'ә'ве вии т'ьжә һесьр һәбинә.

— К'е мала тә шәштанд?—Шнгое боһа һ'але ви
гәләки бәрхвәк'әти һаһанга же пьрс кьр.

—Шэбаб аг'а.

— Вэй ль мьн, вэй ль мьне, — Шнго кьрэ ахин у т'эпа һатэ нав ч'э'ве хвэ.

— Аг'е хвэст мала мьн бькэ кадина хвэ, мьн нэһышт, агьр бэрдае, шэшьтанд..

Зэмбилчи к'эсэрэкэ к'ур р'аһышт, гот:

— Гена бэре чьда хвэш бу! Гөндие эрмэни у к'өрдэ щинар ноли бра бун. Р'ом һат у эм бэри һэвдө дан, вэки бькарбэ вэлате мэ ээфт бькэ. Нһа төе чь бьки? — бь дьлэш Шнго пьрс дае.

— Эзе һэр'мэ Бр'нашене. Сала пар к'оча Г'азар чу, нһа жи эзе к'очкьм.

— Бнка Воскеһате гэлэки слав бьки, к'өлфэтэкэ зэф һ'эйфэ. Т'ьме, гава кө дьһатэ ч'ие, һек дькьрэнэ п'ашла хвэ зар'ар'а дани. Беже Шнгое дәстэбрак тэ слав дькэ. Степ'ан жи гэлэки слав бьки. Дьбежьн эв ль ч'йас Р'эш буйэ шван.

— Эз жи дьчьмэ ч'йас Р'эш. Ль Аринок'е к'өрдэк һэйэ, наве ви Г'эши. Эзе һэр'мэ мала ви швантие жер'а бькьм.

— Хөдеда, ль аране нэмини, Аринок' щики һенькэ. Гэма һэр'э вездэре. Ль ван ч'йа гэзо гэлэкэ.

Эвана бь хэбэрдан чун бэр кание у сэкьнин.

— Мьн тө ании вра, вэки щие буина тэ нишани тэдьм. Тө ль р'эх ве кание буйи, Хөдеда, — к'өрд хэбэра хвэ пешда бьр. Р'ожэке дйа тэ р'эмэти һатьбу мала мэ меван. Сбе р'абу щер' һлда һат сэр ве кание Гэма нава ван гөл у гиһада тө жь бэр п'еша дйа хвэ к'эти. Дйа мьн р'эви һат, шэ'лка хвэ ль тэ печ'а ани мале. Вэхте кө эваре баве тэ жь Шене һат, баве мьн ч'э'вронайи дае у наве тэ дани Хөдеда, йане Аствасатур.

Асатур, вэки зуда һаж ве сэрһатийа мэлул һэбу, ве щаре жи бь һ'эваск'ари гөһдарийа к'өрте дост кьр у гот:

— Е кө ль бэр аве буйэ, ве аведа жи һэр'э.

— Ай, һэма ль вьр, нава ван гиһе һешинда бу, Шнго гот у т'умед гиһе һешинэ ль бэр кание нишан дае.

— Ль бэр ве кание жи, хатре хвэ жь тэ дьхвэ-

зм, Шнго. Де у баве мьн зуда мьрнэ. Мала мьн Шене-
ла бу, эв жи тэмьри. Асатуре бесьтар полка тэйэ һеши-
на сәре ч'иер'а эдлайе, хере у хвәшии дьхвәзә.

— Хөдеда, дәре мала мьн т'еме тәр'а вәкрийә.
Чьчәх дьле тә бьхвәзә, вәрә мале, Шнгое мина бра тә
қәбулкә.

— К'рив, зә'ф жь тә р'азимә,—Асатур готе.

Зәмбилчи к'өрд гәләки бәр гәр'ийа, вәки we шәве
Асатур мала вида бьминә, ле тышт же дәрнәк'әт.

Шнго Асатур һ'әтани орт'а мешә вәр'екьр. Пешие-
да жьна зәмбилчи, Зозана бәдәш, нан у пәнер кьрбу һә-
вана Асатур. Вәхта хатрхвәстьне Шнго гот:

— Хөдеда, тәр'а ог'ьрбә. Һәрге щарәкә дьне жи
дьби шван у бьхвәзи сәед гөрех бьк'ьр'и. Һәр'ә Бланьхе
гөнде Кучтиане, бал Чачан бәге. Ль алие мә кучьке
сәр кучьке вир'а гөнәнә. Эва к'әлба жи жь щьнсе ванә.

К'өрде сәре чие у әрмәние шван ль пешбәри Ма-
ритуке қайм һәв һ'әмезкьрын у дәме хатре хвә һәвдө
хвәстьн...

АРШАВИР ДАРБНИ

(1910)

БАЛЛАДА К'ОРДИЕ

Шване к'орд, бь руһэдән,
Блур к'шанд жь бэр бэдән,
Дур нһер'и, қәйдәк леда,
У шьро кьр әв қса кәвн:
— К'и занә,—го шване кал,—
Дәрбаз бунә чәндьк—чәнд сал,
У ль ве (ләгәза к'обар
Чьда щара бәрф һатйә хар,
Чәнд былбыла, жь һ'об бәтһ'ал,
Лиландьнә сәр гөлед ал,
Ле әв қса дәвр у қөр'на
Жь дур һатйә гһиштйә мә.
У we бьжи һәр һә'тае
Р'у-һ'әйате ве дьһйәе,
Һә'та һәбьн бона исан
Нур у шәвақ, ә'рд у ә'зман.
Бһар, гә, һат
У бәрф һлат ль синге чйа,
Хөшин к'әтә щәw у канйа,
Соргөл вәбу, бәйбун к'әнйа.
Һ'әсо стра: «Зәре, Зәре,
Гөл һагһижә тә у нәдәре,

Төе ә'мре нөн бьди исан,
Кө к'эрәмки йэк р'амусан.
Ах! гөн бьдә мьн, ви дэнги,
К'өбьр у сәда дьле бэнги...
К'эрәмкә ч'ие Зәрйа зәре,
Мьн нәкә нав дәрд-к'әсәре.
Ғәрге ль вьр ч'йа у бәйар
Сөр'-сәрма бә, к'ава-к'өбар,
Әзе п'еше ап'ьнцие хвә
Тәр'а текьм war у стар».
Мәлул- зәлул Зәр дьгәр'йа,
Гөл бақ дькьр һесьр ль р'уйа.
Ғе чуктиеда ль бәр ч'ә'ва
Жер'а бубу хәвна шәва —
Бәлки ноли тәйрәкә баз
Ә'змане шин бьда п'әрғаз.
Ле шәвәк р'әш, бе һ'зкьрьн,
Ғатьн Зәре бәгр'а бьрьн.
У бәрбанге жь бәг к'уви,
Зәре р'абу бәрбь ч'ие р'әви,
Ль синге Әләгәзе қомаш
Сорәвәһат ноли хашхашк.
Ча р'әва дьл, жь һесра шьл
Бона Ғ'әсо һьшт бақә гөл
У бриндар, дьли бь көл,
Хвә авитә зәра бебьн.
Р'әбән Ғ'әсо зә'ф бәр хвә к'әт,
Дьлда әвин, һ'өб у һ'ьсрәт,
У дәст вида гөле йәре,
Хвә жи авит ль пәй Зәре.
Ғәр көлилкәк хвәйбинәкә,
Ғәр дьл агьре ван нә йәкә,
Ва к'өта кьр әв қса кәвн
Шване к'өрд, бь р'уһәдән.

Әм хорт, әм қиз-бәхт ле нәйар,
 Зуда чунә ах- бәре сар,
 Ле һе ль һәр чһа у зозан
 Те готһне әв қса һан.
 Жһ we р'оже дәрбаз бунә
 Сал у зәман, дәвр у қөр'нә...
 У ве дәме һатһнә дһне
 Һ'әсоки дһн, Зәрәк дһне.
 Синге Әләгәза һешин—
 Зәре гөләк бһаре бин,
 Жһ дәнге we тө һәв зани,
 Дькһн хөлин щәв у кани.
 Зәра т'әр'лан р'ок бһаре,
 Дәв бь стран, чһе һат хәре.
 У к'ельми, хатре хвә хвәст
 Жһ көлилке бәдәлә һаз,
 Бь дһле ти вәхар, вәхар
 Авед каниа ширһн у сар,
 К'лам әвит вьр сәр Зәре,
 Зәра р'әбән, кө к'әт зәре.
 Го:—Хушка мһн бевәхт, мраз,
 Мһн жи һәйә һөб у һә'вас,
 Мһн жи һәйә хәвна зер'ин,
 Кө п'әрваздым ль р'у ә'змин.
 Нолани тәйр... вәки бәре
 Тәр'а нәһат миасәре.
 Стра, к'әтә шьвар'йа хар,
 Ч'ьванә да, ч'һе һатә хар.
 Ахинәк к'ур һатә Һ'әсо.
 Һесьр ч'ә'ва, һ'өб ви дьсо.
 Го:—Ах! Зәре, кәһа спи,
 Тө нур, нәдәр... к'өда дьчи?
 Лһнге тә р'е, п'еге дур к'әт:
 Ах, шушәнга дһле мһн шкәст.

Дьчи, бра эв к'обра тэ
Бьбэ баки нэрм, бьминэ,
Р'амусана тэ хвэш была
Бьбэ п'эра орт'а дьла.
Жь н'эфт канйа аве вэхом,
Ах! т'о нашке т'ибуна мьн,
Әве р'ожа бнаре хвэш
Дьфьр'ә дьчә кэвотка мьн.
— Мәкә хәма, — Зәре wa го, —
Әзе жь щие дур жи, н'әсо,
Бьдъм тә бин у нәфәсе
Мина гөла Әлэгәзе.
н'әзар баске мьн жи нәбьн,
Әз ч'йәе мә дур нак'эвьм,
Р'оер'а жи бьбьм т'эвгир
н'әсое хвә накьм жь бир.
У р'амусан к'әрәмкьр йар,
Зәра к'ав жь ч'ие чу бажар.
Вьр дабьри, дьлда эвин,
Дури ч'йәед к'обар, һешин,
нәбун п'эр у баске we зор:
Бь фьр'ндә дьфьр'и жор,
К'орда жь ч'ие, ча тәйра баз,
Ә'мане шин дьда п'әрваз.
Р'ок бнаре, кө һәв бәнги
Тәйр-тәйрәдә дькьр дәнги,
Чахе авед Әлэгәзе
Нәрм к'әтьбун нава бәзе,
Жь бина гөл-сосьне нәхш
Зәре ноли мәрйа сәрхвэш,
н'об, н'ьсрәта р'амусана
н'әсо дьлда, һат зозана.
н'әсо стра:—Зәйя мьн зәр,
Гөмана мьн, к'ава нәдәр,
Тө р'оа дур, һати жь нур.
Фьр'ии жор бь дьл у-щә'д:

Тә стәйркар'а кър мьсләә'т,
Ле бир нәкър йаре шван,
Кө чә'ве ви р'йа тә дьман.
Тө жь бәрфа спи, Зәре,
У бәйбуне һ'әлалтьре.
Агьре дьле мә нькарын
Жь бә'ра жи бьтәмьрын,
Тө бәйбуна мьнә бь бин—
Синге Әләгәзе һешин.
У бәрк' һ'әмезкър Зәрйа зәр,
Ап'ьнщие хвә авитә бәр,
Һәв шәwq вәдан дьлед вана,
Һ'әлйа жь мерг у зозана
Бәрфа Әләгәза майи,
Жь алава р'амусана,
— Һәр көлилкәк хвәйбинәкә,
Һәр дьл агьре ван нә йәкә,—
Ва к'ота кър qca т'әзә
Кале к'орди р'удан п'усә.

ГАРЕГИН БЕС

(1910)

Ә Л Е¹

Гõн бьдә, хәбәрдьдә Әвде шван.

Пез дьлист, чьндьк-чьндьк дәрбаз дьбун дь аве-
ра, тә жи щер дадьгьрт, мьн дит, чомахе швантие
ньки к'еләка чем кьр у ль тә нһери.

Щер тжи бу у тө сәр лынг сәкьни, тә эз дитьм,
тõ жи сәкьни ль мьн нһери, к'әнйайи, гөләш буйи,
нәвки жи соро-моро буйи у дәрбаз буйи тө чуйи.

Әз рунштьм, гәләки рунштьм пәй чуйина тәра,
паше дәрбази ви бәри чем бум у рәвим бәрбь пәзе
хвә, вәки жь мьн гәләки дур чубун.

Һьш у арьле мьн тә бь хвәра бьр, Әле.

Ава, дашта мәзын, әзмане шин ль вәдәре, ль вә-
дәре мьн к'ьшандйә шыкле тә, сфәте тә.

Ах! хвәзыл, кәзар хвәзыл, щере тәйи бе бьни-
буйа, дәрәнг тьжибуйа, тә дәрәнг дагьрта, мьн тер ль
тә бьнһерийа, бәжна тә бьдита.

Һәла вәхте тө чук буйи, тõйа аза буйи, мьн һәр
вәхт тө дьдити, тер бь тәра хәбәр дьда. Ле нһа, нһа
мәзын буйи у...

Qиза бәдәш, Әле, чьра тө нһа аза нини у ль мьн
нанһери? Бьнһер баг у багчә, чайир у чиман, кõлилк,

¹ Текстедә—Мале.

сьмбыл, щәw у кани гь жи азанә, ле чьра тө аза нини, Әвдо ль чәвә тә нанһерә, пор у гөлие тә навинә.

Әвде шван хәбәр дьдә бь чйа у банийара, бь бәрфа кәлийайра, бь кәлилке тәзә бышкошквәдайира, ль кәwшән сьмле зәр вәбуыйра, ль гәлийа бь хөшина чәме гөрра, ль мешә бь чьвик у тәйртуыйара, ле сәба чь нә бь тәра, Әле, қиза бәдәw, дәлалә мын, бежә чь нәwалә?

Аwа, мын пәзе гөнд анийә нав гөнд, wәрьн бьбьн.

Әле, қиза бәдәw, тө жи wәрә, е wә бьбә. Тө дөхени у дльви бәрбь мын, дьле мын даве, чәв ль мын дьшөхөльн, ле һәма...

Мын we рөже нав чайир—чиманада сфәте тә дит. Пәнще тәве wedәре жи шыкле тә кьшандьн, ахьр чьра тө аза нини, wәки ль мын бьһери у бь мынра хәбәрди, әз жи бь тәра.

Мын пәзе wә вәqәтандйә, аwа вайә, wәрә бьбә, гөһ бьдә, Әле, жь тәра дьбем, Әвде шван жь тә ньздькә, дьлкәтиә тәйә, тә ль мын һери чь дөшөрмиш буйи, әз ньзаньм, тә пәзе хwә ажот, чуйи жь мын дуркәти, Әле.

У кәда дьчи, тә чьра глик жь Әвде шванра 'нәгот.

Әле, қиза кәрдә бәдәw, чьра тө жь мын ньзнаки*

Ль сәре чие бәрфа кәлок жь мын ньздькә, кәвьре qәфе знара рәш жь мын ньздькьн, пәз у бәрхе мын жи жь мын ньздькьн, бае ньмз, wәки ширьн дькакинә ль сәре чийа, әw жи жь мын ньздькә, ле тө, тө чьра жь мын ньзнаки, бежә кәне, Әле, дәлалийа мын, қиза бәдәw, әзе рьнд мезәкьм ль пәзе wә, тө жь мын ньздькә.

Әле, баве тә мәрвәки нәпакә, әз же ньзнакьм.

Чьра Әвде шван нә мәрйә, нькарә қиза wi пак хwәйкә? Әw дьхwәзә тә бьдә көре Хөдо.

Пак нинә, Әле, дәлалийа мын, қиза бәдәw, пак нинә.

Бэжна Әвде шыван wэкэ чйанэ, чэве рэш, қаш кьлданэ, дьл фьрэйэ wэкэ бэр, дьле wида агьр һэйэ, гьр дьшөхөлэ бенэсаб—пър кьзкьрын әвинийа дьла, әw гьшк жь бона тэйэ. Ль щэм Әвдо те азаби нола кэwa, нола тэйире сәре чйа , те хәбәрди һн бь мьнра, һн бь һәр кәсира.

Ле Әвдо чаwa бькә, тьм бьминэ wa тәне, мәрум бәләнгаз.

На Әле, нә әз нькарьм тә бир бькьм, тә жьнтие бьки жь көре Хөдора, дәве тә we гьредайибә бь лачь-ке, тә нькари дһа бь Әвдоә шыван у мәрие майинра хәбәрди.

На Әле, әз нькарьм тә бир бькьм, әз нькарьм әwi дәрди тәмам һьлдьм.

Сәкьнимә сәр знарәки мәзын, блура хwә ледьхьм. Әвдо ль сәре чйа wәльдйә, жь чйа жи мәзынтър буйә. Де баве wi жи жь бьрчибуне мьрын, әw тәне майә.

Хәбьтйә сәба хәлqе у дәwләтйа, нәвки мәзын бу, бу шване гөнд.

Wәхт дәрбаз буйә, әwi кьз кьрйә жь қизәкә к'өрд, наwe we Әлейә.

Дәрде мьн гәләкә, ледьхьм блура хwә у ль сәре чйа жь кәвр-көчькара, жь аве гәлийара, жь дәшт у банийара гәли дькьм дәрд у көле хwә. Дәнге блура мьн бәла дьбә, дьбәзә дур: чол у банийа, дьк'әвә қәфе знара, әw жи бь блура мьнра дәнг дьдьн, гәло тә жи дьбһизи, әwi дәнди, дәлала мьн!

Әле, қиза бәдәw, жь чэве мьн һесьр дьлоп дь-кьн, дәрде Әвде шван гранә, нола мәрәза бедәрманә.

Аwa, бәрәв бунә һәвалә әмре мьн, пәзе мьни дә-лали у бәдәw, гөһдарикә, чаwa чьндьк-чьндьк дьрәqь-сьн вийали-вийали, раw дьгьрын. Аwa, wайә пәзе wә жи.

Әз датиным блура хwә у незики wan дьбьм, пәзе мьни бәдәw, чахе әм дьчьнә мал, һун жь Әлера бе-

жън, вѣки ъвде шван гѣлѣки жь тѣ нъз дькѣ, вѣки тѣ пезра хѣбѣрди, бь дьлѣки эшѣ бежи, тѣе мѣабьли баве хвѣ бьсѣкъни у нѣби бука Хѣдое кулак. Ах, чьра ѣв жи нола вѣ нѣ ль вьрѣ, вѣки ѣз бьгръм нѣмезкъм у тер пачкъм.

Жь ѣлера бежън, вѣки ѣз пак ль вѣ дьнѣеръм, ъвде шван кѣрѣки нѣйфѣ, бьра же нъз бькѣ.

ѣз пез жь чолѣ тинъм мал, ѣлѣ, ѣиза кѣрдѣ бѣдѣв, дѣлалийа мьн, дѣркѣвѣ дѣрва, ль дьлкѣтие хвѣ ъвде шван бьнѣер, бь дьл у эшѣ пѣзе вѣ бьвѣ мал.

Пѣзе кѣ нѣйѣ, кѣи тѣкмалѣйѣ, бра бе бьбѣ, йѣк хѣбѣр дьдѣ, ѣв колхозван, пѣзе ван бѣрѣв дьбѣ, ль бѣр дѣре мала гранѣ.

Пѣзе Хѣдое кулак бьбьн...

Бра бьбьн, ѣв нѣвалѣ мѣ нинѣ.

Тѣ хѣванекьр, тѣ тѣйи бѣрбь мьн... нѣе, ѣлѣ, дѣлала дьлѣ мьн, ѣиза бѣдѣв, пѣзе вѣ набьм, нѣ хун нѣ колхозваньн. Насѣкъни, тѣйи бѣрбь мьн, глѣе тѣ нѣйѣ, бежѣ, тѣ кѣсѣра дьлѣ мьн.

Мѣлул ль мьн дьнѣери, топ дьки пѣзе хвѣ у жь мьн дур дькѣви.

Баве тѣ накѣвѣ колхозѣ, хун дь рѣа кулак Хѣдода дьчън.

Ль сѣре чѣа пѣзе мьнѣ рав бьгрѣ, вѣ бьчѣрѣ у бькѣлѣ, кѣвьр-кѣчък жи, авѣ гѣлийа жи пѣра.

ъвде шван вѣ сѣре хвѣ бьдѣ сѣр кѣвьре ньшк, ѣв жи вѣ бьгри, пашѣ, пашѣ ъвдое нъзкьрьна тѣ бир бькѣ, жь дьлѣ хвѣ дѣрхѣ, жь сѣре чѣаѣ бьнд вѣ бѣржер вѣрѣкѣ, вѣ ль кѣвьр у кѣчъка кѣвѣ, хур хурибѣ.

Тѣ чьра бь ъвде шванра хѣбѣр нѣда, тѣ чьра гѣндарийа ви нѣкьр, тѣ бь кѣре Хѣдое кулакѣра нати сѣр рѣ, тѣ жьнти жѣра кьр.

ъвдое шван вѣ бьбѣ нѣвалѣ чѣаѣ бьнд, вѣ бьбѣ нѣвалѣ ѣфѣ знара, нѣвалѣ ѣвр у ѣзман, нѣвалѣ пѣзе

хвэ, нэвалэ кóлилке чоле, we бае сарра к'олоз цоткэ,
бькакинэ.

Эвдое тэ бир бькэ. Эле, қиза дэлал, we дэрхэ,
тэмам дэрхэ жь дьле хвэ, weда бавежэ эвинийа тэ,
we бьбэ дьлк'этие қиза колхозван.

Ида эз пэзе Ходое кулак хвэйи накъм, ле гóд-
дари накъм.

Бьльвьн, бьмьлмьльн, пэзе мьни кóри сор, хвэ
бьдьн қóнгара, йан жи навсэра ч'яа, хун бьчэрьн нав
гóл у сосьна, аве вэхóн жь канинге сар тер-тер, шар
дьн вэгэрьн мал, ль нив'яа вэнэ пэздоше колхоза мэ,
хун шир бьдьн бь элба тьжи, сале чэтьн бóһóрин, эм
д'на наминьн рьжи.

Эзе жи жь ван каниед сар аве бóхóм, дьле мьни
бь агьр we н'ндьк-н'ндьк весэ, вэмьрэ.

Эле, қиза кóрдэ бэдэw, чахе кó тэ ль мьн дьн-
хери, дьле мьн секьн дьбу, шэват у агьр вэдьмьри,
хеньк дьбу.

Пак бу, wэки баве тэ жи фэм кьр шаш'яа хвэ,
эw жь Ходое кулак дур к'эт...

Гэло хун дьбиньн, wэки сэба эмьре пак хэйэ тэ-
не рек, эw р'яа колхозейэ...

Эле, қиза бэдэw, баве тэ д'на тэ надэ кóре Хó-
дое кулак.

Иро эз жь чоле дьхатъм, нава гóндда расти баве
тэ хатъм.

Гази мьн кьр у...

Эвдо, wэрэ пэзе мэ жи бьбэ, эз жи н'на колхоз-
ванъм.

Ле...

Эз кэр бум, мьн ль чэве wи ньхери.

Ле чь...

Эз у Э'ле жь нэв н'з дькьн.

Занъм.

Ле we чавабэ?

We бьбэ д'на.

Әле шан, баве тә мәрики пакә, әз же ныз дькым.
Баве тә бь мара нат у бь мара жи бу колхозван.
Тө жи we мер бьки.

Ах, нәчебу, гәләк нәче.

Әвдо чаҗа же ныз дькыр, чаҗа...

Әвдо.

Кийә гази мьн дькә?

Бәлге дара дьмьлмьльн.

Ба те.

Авед канйанә сар хөшә-хөшын.

Оизәк дьхвенә.

Әле!

Әвдо!

Әз нарәвьм бәр бь we.

Әз көре Хөдо иастиньм, әз жь тә ныз дькым.

Баве хвә ширәт дькым, җәки жь көре Хөдое ку-
лак азабьм, ле җәки на...

Әз йа тәмә, дьхвәзи мьн бьрәвинә сәре чйа.

Сәр кәвьр-көчькара, сәр щәw у канйара дьрәвьм,
Фьрқас дькым, дьгнижьм пәзе хвә, нәмез дькым у тер
пач дькым...

Кьзкьрна мьн нһа нола чайир-чимана к'әск у ши-
нә, нола чәма жи гөрә...

Баве тә тө дайи мьн, ль щәм мьн тө we азаби,
бь мьнра жи у бь һәркәсира жи хәбәрди.

Әме бьхәвьтүн тәвайи, бьжин гәвайи, те бей щәм
Әвде шван, Әле, қиза бәдәw, дәлала мьн!

Чйа у бани, шабьн, һәгәр карьн—бьстьрен.

Әле, қиза к'өрдә колхозван, чьчәх кө әм һәв бьс-
тиньн, һәркәс we шабә бь мара, ле Хөдое кулак у
көре җи... әw джмьне мәнә, Әле, дәлала мьн, ньз-
кьрйа Әвдое шван.

А Г А В Н И

(1911)

Ә Б У З Е Т

(Һкйата кәрдие)

(кәрик)

Чәве аге тжә хун бун,
Чава кә дил әw жи гьртьбун,
Р'уньшти: тьзби дьк'шанд,
Биреда жьн, кәре онда.

Кәри-сури дәсте Wi чун,
Р'эвоед һәспа дәсте Wi чун,
Щарие гозәл бехwәй ман,
Мьлк' у һәбун, хьзнә дест чун.

Чәвә һесър дьфькьри,
Дькьр рәшкьш рожа буйи,
Ле ль дәрва зор Әбузет
Пьрс у пьрсйар жь де дькьр.

— Бежә, дае, эз чь бькьм,
Wi бькөжьм, йан бьһельм,
Дела һәспева гредьм,
Йан бьминә ага щар дьн...

Де рамуса әһһа әһһи,
— Лауо, готе, заньм зори,
Ле әу ага we роже мьр,
Чаха әскәр тәра шәркьр.

Һәрче кәти, дәст надьне,
Кәле дәрхә, бинә жоре,
Әһһи дилә дәсте тәда,
Тө һөрмәте бькә жера.

Чьл һәвалә хвә тәглифкә,
Сианәтәк рьнд Һира бькә,
Изне бьдә әз жи бем Һьр,
Һәки занби к'а дил к'ийә.

Әбузет жи гөра деда,
Qә дьбу йа we нәкьра?
Әу тәв аге һатә сәр нан,
Чауа Фәрад, шәрбәт к'ьшйа.

Де жи рабу һат we орте,
Һат сәкьни бәр дил-зөлме,
Көре хвәйи зор кәмез кьр
У бь һерс-һерс әв гли кьр:

— Ага, заньбә, әв злама,
Хуна тәйә, әз жьна тә,
Тә хвәш нәһат бәнгзе Һийа,
Лома шандьн әм сәре ч'йа.

Ле әрде мә бу бав Һира,
Щмаәте жи дае qәуат,
Ча щмаәт сәрхвәда һат,
Нһа бежә, мә к'ийә нәһәq?

Гот у дәст-дәст пышта көр хьст,
У көр рабу qьрка дил гьрт,

Qәпәчәкър ча пльнг—
— Бьһелә,—го,—бәле бьдьме.

Ле де дәсте кӧре хwә гьрт,
— Хwә эффтбькә, wa жера гот,
P'астә әwi хӧданзӧлмә,
Ле нһа сәр нане мәйә.

Мәра әwi шире пез хар,
Мәра әwi нан у хwe хар,
P'астә әwi әм зерандьн,
Ле wi кьрйә, тӧ we нәкә.

Wi пьр һәсп, пәз, дәwар һәнә,
Mина чәма шир дькьшә,
Әмбаред wi тжә наньн,
Wi зер у зив бенәсабьн.

Әw худана әнийә мәйә,
Кәлал-зәлал кәда мәйә,
Wәки аге дабу сәр һәв,
Mина зийаки хwә дабу бәр.

Бра нһа гьшки бинә,
Кәре пез у дешер бинә,
Бинә бьдьн ван фqара
Хwә жи рабә мә дур кәвә.

Агае кал чәв тәмьзкър,
— Хwәш хәбәрә,—әwi һәд кър,
Кӧри зор бу, әз алт кьрм,
Ки алт дькә, йа wийә готьн.

Чаwа wә гот, ӧса бькьн,
Хзнә wәра, мьн нәкӧжьн,

Зер у зива хwэра хэрщкн,
Йазйа мьнэ, готи бьбьм...

Аге гли кo тэмам кьр,
Зор Әбузет хwэ незик кьр,
— Ага, го, тo баве мьни,
Ле щоданэ рйа мьн у тэ.

Р'йа мьн дьчэ бэрбь жоре,
Йа тэ—жере, бэрбь зэре,
Әм ль нава топа дне—
Һэрдo һэвра начьн реке.

Әwe бьжи, к'и нэлалэ,
(Ле дайка мьн, тo һерс нэбэ)
Әwi эв шур хwэра анийэ,
Кo бь wi жи щәһнме шабэ...

Гот у рабу, ль аге хьст,
Щэндәке wi әрде рaxьст,
— Дә, бьмьр, го, wәки ида
Ә'мьр бо мә ша у хwэшбэ.

У һэр севик, һэр кәсибәк,
Шабун, әшqбун бь Әбузет,
Жь хэзьнәе аге эле
Һэр йәки ван же бьр рьсқәк.

НОВЪ АННЕС ШИРАЗ

(1915)

СИАБЭНД У ХӘЩЕЗӘРЕ

(кәрик)

Бәрф сал—мысал вәрақ дьлә ль сәр чйәе Сип'ане,
Ба бар дьле Сиабэндда те жь дәв бәра ве Ване,
Ле дәст һ'өбе дьл шәвьти... швин бәрфе кьр газьн,
Чь ба-багәр у бәр һәбьн, агьре дьла венасын.
У жь чйәе Сип'ан дурк'әт, ва фькьри, да ақьл:
«Чь дьләки кәвьрбә ве бьт'әр'бинә һ'өба дьл...»
Дак'әтә гөнд, ани харе әп'ьнщие хвә у қәмә,
Дәст сәр дьл, чу бал баве йара хвә бу т'әмәнә.
— Чь қәшьмийә, шване чйе,—бәг һ'әмди хвә же
пьрси,—

Гөра сәре чйе пәз бьрьн,йане тә бельбаси?
Го: — Чйе һәр тышт гөл вәдьдә, вәкә сосьн у чичәк,
Тәк жь һ'өбе әш дьқәсә, буйә хазгине қиза бәг.
— Бьщә'һм жь вьр,—бәг кьр қар'ин,—әш чь қәрсахә
ль тә...

... Кө ә'щәле бьзне те, хвә-хвә бәрбь гөр дьчә.
Олам, һ'әзар пәз ләзьмә бой қәләне қиза бәг,
Ле красәк бь тә чарә, йа тә т'өнә кар-кьдәк.
Қәлне қиза бәг нәзарә, йа тә дәвсе йәк т'өнә,
К'е бьһистйә, вәки шван...һьм жи тә һажьпе т'өнә,
Әш дәрғьстийа Ә'зиз бәгә, бәг пез дьдә бой қизе—
Һ'әзар сәри, һ'әзар мие қәр, һәр һ'әзар жи ль бәр зе...

Ле нэрм, бь тьрс, швин ва го: —h'окме хвэде ма
Һэв хвэст,

Мьн у Хэще ма хэвнеда гөстилке хвэ п'эв гөһаст...
— Гөстилке чь,—бэг кьр қар'ин, дәсте хвэ бьр хәнщәре,
Ле ньшкева бөрө һелбун, һерс ч'эва һат мэт'әле,
Гава кө ди қиза ви жь қәлиштәка дәре кон
Ван дьнһер'э ча э'врар'а шәвақ бьдә һива р'он.
Пер'а—пер'а лева хвэ гәст, фькьри го «вэй ль мьн»...
У р'ақәтанд, швинр'а го—дһа тә вьр нәбиньм:
Қиза мьн ч'эв тә нәк'эвә, вейа нәки дин у һар,
Бьт'эқьсә жь ван дәра, ноли тира дэв знар...
Дьхвенә, тө мерхасбуйи, хвэбәр һати дәре мьн,
Һәр'э... у қиз сәре тәр'а дәрбаз нәбә щаркә дьн.
— We дәрбазбә...
— We дәрбазбә?.. бэг кьр қар'ин у һолани пльнга,
Ноли пльнг шкәвте банздә, шийа банзда сәр льнга,
Қәмә к'ьшанд, кьрә мьр'ин,—ида ль вьр нәе хане,
Совасар у Сип'ана к'ав, бәр—к'әнаре ве Ване
Нә щие тәнә... к'е дайә тә...ощахсьзе малк'әләк,
Қә к'е дитйә, к'е бинайә, шван бьбә зә'ве бэг?...
У we шәве чйае Сип'ан шванәки дьне ди,
Сиабәнд жь чие һатә харе, ч'эв ль мьжа сәре ви:
Щара пашьн руньшт дэве бә'ра Ване у лехьст—
Һесре дьла дь һ'эвт қөле блурера ви дәрхьст...

Дә хатре вә Сип'ане бав,
Бә'ра Ване, дйа к'өбар,
К'ода һәр'ым,бь дьл-ннав
Вә бир накьм эз төщар!

Нәһәқ дәсте ма жь һэв дькә,
Дә хатре тә, Ахгамар,
Эз кәвотка хвэ дьдьм тә,
Хвәйкә ноли дйа кәләл.

Дә хатре тә, әвина мьн,
Ле баве тә заньбә

К'ѳ жи һэбэ, эзе һе бем:
Мер бе мраз наминэ.

У мърузкър чйае Сип'ане, э'wре паизе дан сэр,
Гава Сиабэнд wлет дурк'эт, дьли бь кѳл у к'эдэр.

* * *

У Сиабэнд чу, мэлул-зэлул, ерэки дьн бу диар,
Ль гѳнд һьшт хэзала хwэ, бэге бе рэ'һм, бе итбар.
У бэги һе қэлын девда, ль бэр қиза хwэ дьхwэнд:
Чь тэ мина э'wрэки рэш ль сэр сэре мьн вэжэнд:
Ща бэшэра хwэ хwэш бькэ...—У сингва кър қэтэ рэхт,
Го—ре-мэ'нйа бэхт ақьлэ, эвин тэра наба бэхт.
Wэрэ Ө'зиз бэг бьстинэ, кэлэм дэрхэ дьле щан:
Кэри-сурие бэг һэw һэнэ, чава мешэ-дор Сип'ан.
Хэщезэре тэви һэв бу: рэнгэк һатэ, йэк қѳсйа,
Гѳмана we ноли муме ль бэр бае дэрд весйа;
Шэрм у э'дэт һэр тьшт биркър у хwэ авитэ баве,
Гѳманбьри һэсьр баранд, ча гѳла нав қраве:
— Ах! на, баво, чйае зера һэбьн жи, эз нахwэзьм,
Ах! баво, мьн мэлул нэкэ, рьщэф к'этийэ дьле мьн...
...Шван мина wi гѳнэбун: һе нэбубу щарэке
Гѳр тек'эта нав кэрие wi: хун буйа позе карэке.
Жь мqаме блура wi, wэки эwқа шэwатэ,
Пэзе щэрде we вэгэрэ, мие жь бэрхе бьқэтэ..
Бра эw бе... эз начьм чйе, һэрге кѳ тѳ нэхwэзи..
— Лачька сэре тэе рэшба, һэрге wi зэ'ф дьхwэзи...
Готе, у сэр смела wi һесре Хэще һатьн хар,
Го:—На, баво, ах! газике, кѳ бьминьм бэхтэвар.
Ах! щушька думэқэске дэрнэхэ жь һелине,
Баво, қиза хwэ нэкѳжэ йар ченэкэ брине...
Ле бэге бе рэ'һм у исаф, дьли нолани кэвьр,
Ах у к'эсэр, һеср у грие қиза хwэ сэһ нэдькър.
— Өм гһиштьн чь дэwране, һэй ло, к'ѳрда шэрмокэ,
Бона кѳр'е хэлде рабэ жь баве хwэ лавакэ...

Қизе, ава руе тә қәтйа.. эз бһельм, жь Ване
Төе сәр рйа мьн һесре хвә рәш бьгһини Сип'ане.
Ава руе тә, шәрма тә к'а?..—у бь дьләки кәвьр
Т'әмьз дькьр һесре қизе, агьре ван дәрщ нәдькьр.—
—Льнге тәе кәләм к'әвә, ширәта мьн бьпьрсә,
Нфьра бав нә йа дейә, нфьра бав бьтьрсә...
У бир бькә... шване хвә, кә буйә қачах, дьгәрә,
Мьрын дайә бәр чә'ве хвә, мә бәга гәф у гөрә...
У бәр қиза хвәда дьһат, дүе қәльне дьда бе,
Хәще жь һ'әмд у һ'әш дехьст, дьшәвьтанд дьле we-
— Ах, на, баво, гази бьке, бра пашда вәгәрә.
Бһара мьн мьн нәстинә, чәме һ'өбе нәбрьә:
Вәрә ищар мьн бьбә де, пәзти нәдә... гөщар эз
Бьжангәкә ви швани надьм бь һ'әвт кәри пәз.

ГЕВОРГ ЭМИН

(1918)

ЛЪ СИНГЕ Ч'ЙАЕ ЭЛӨГӨЗЕ

(көрткьри)

Ло, ло, ло, ло, ло, ло... Таһьре дэрсдар блуре дьхэ. Шване колхозе, Авдэл, дэсте хвэ дайэ бэр гөһе хвэ дьстьре. Авдэл к'ламе гэлэ у гэлэ зэлули дьстьре. К'ламе к'орда гэлэкьн, ле п'ае п'ьре эв дө шуранэ—к'ламед мерание у е бэнгитие. Авдэл к'ламед мерание дьстра, дьстра ль клуба гөнде Сичанлуеи бычук, йа кө сэр диваре we бь змане к'орди нвисибу «Әдлайи». К'орд к'ламе әдлайе дьстьрен, йэк пэй йәкира наве зар'е хвэйә гэээбуйи датинын «Әдлайи».

Ло, ло, ло, ло, ло... Г'эта Авдэл дьстьре, әм қьсәкьн дәрһәда к'ордада, жь һатьна ванә пашьн, һ'эта ван чаха.

Гава сала 1918-а к'орд у әрмәние шеланди у зеранди гһиштьнә топраха Әрмәнистанейә ве гаве, һ'али гранбу, ль Әрмәнистане жи вана р'ожа хвәш нәдит, әв роже диwana дашнака бун, рожед хәлайе, галан-тажане, көштьне. К'орд, чава һәртьм, ве щаре жи һ'ьлк'ьшийан ч'йе. Г'але вани гран бу, ле әwana газьн нәдькьрьн. Әwana әрмәнийа дьһери, әгәр ә'мре әрмәнийа чәтньә, вәки өсанә ә'мре ван жи гәрәке чәтньә.

Һәварийа ван к'отасийа сала 1920 һат.

Дә ло, ло, ло, ло, ло, дә ло, ло, ло, ло
Болшевик сбе һәспа сйарбун
Шур к'ьшандьн пешйа дөжмьне хәбатчийа
У дәнге вана мина дәнге ә'вре нисане бун,
— Бәсә хәбатчи бе нан, ав бьминьн,
Бәсә әм дьнеда бьминьн к'әсиб у к'очәр,
Нһа дьнйа, хвәли у р'о йа мәйә.

Болшеви́ке «сйари» гһиштьн синге Әлэгәзе жи. Сәр коне к'өрдайдә к'очәрие бәйрақа сор мьльмьли. К'өрдед кө қорна-зәмана нава т'әбийәтеда джитьн, т'әзә ләзәта т'әбийәте дитьн. Синге ч'йа у бьнагара ванда гөнд һатьн чекьрьне.

Әлэгәзе кани колилк у гөльстан,
Вәтәне мәйә Әрмәнистан.

Ава дьст'ра ашьқәки к'өрд. Сала 1921 Г'өкөмәта Әрмәнистана Советие қрар дәрхьст дәрһәқа сазкьрьна әлифбае к'өрдида. Т'әмаийа гөндед к'өрдада мәк'т'әб вәбун, һатьн нәш'ркьрьне к'т'ебед к'өрдийә дәрса, газета к'өрди. Бәрхван у чөләкдошед к'өрдайдә бьч'ук бәр р'уньштәка щагьрта р'уньшт'ьн, к'ьлс у т'әхте нвисаре дитьн. Щара пешьн вана бь змане к'өрди наве ви мәр'ви нвисин, е кө мәр'ве хәбатк'ар жь һ'але нәмьрьннәжитие хьлазкьр—наве Ленин. Пешда һатьн щергә нвиск'аред к'өрдайдә мәр'ифәт—Г'. Щндй, Щ. Щәлил, Щ. Генщо, Ә. Ә'вдал, W. Надьр у е майин.

К'ламе ашьқед к'өрда Аһ'ме Чоло, К'амле Бәк'о, Г'әтәме Слт'о, Щәлиле Р'әшо, Назук у ед майин, бу зьнгина вана ль олимпиада, сәр дьк'а у ль эстрада. Йәк пәй йәкер'а р'онайи дитьн ә'франдьнед нвиск'аред к'өрда, фолклора к'өрда, эпоса ван. Заре к'өрда иди бь змане к'өрди ә'франдьнед Пушкин, Лермонтов, Крилов, Т'уманйан, Исаһакйан, Абовйан әзбәри дьбежьн.

Фоклористе к'өрда сала 1940, гава фолклора к'өрди бәрәв дькьрьн, жь заре ашьқ Аһ'ме Чоло, һ'кйатәкә

мина йа Пушкинэ «Мэ'сие зер'ин» нвисин. Гэло эв «Мэ'сие зер'ин» йа Пушкин бу, wэки жь бэ'ра шин к'э-тьбу нав гөле Элэгэзе...

Ашьде кал нэ сэр we т'эг'мине бу. Эви сонд дьхар, wэки эв h'кйата к'өрдайэ, эви жь мэрики дна кал—жь Лэwэнде Ә'ло бьһистийэ. Фолклорист готи h'эмде хwэбэ у сэре глийа бьбинэ. Әw борщдарэ, чава лэзмэ бьдэ э'йанкьрыне канийа фолклоре. Аwa, бь чэть-найикэ мэзын гэр'ийан у Лэwэнде Ә'лойи калэмер дитьн, е кө бэхтр'а һала саг бу...

— К'е эв h'кйат тэр'а гли кьрйэ?

— Мсто...

Вра иди сэре глийа дитьн. Пьрс сафи бу. Мсто нэвие Лэwэнде калэмерэ, е кө дэрсхана б-да һиндьбэ. Эви нвисара Пушкинэ h'кйат дэрһэда мэ'сие зер'инда бь змане к'өрди хwэндийэ у калке хwэр'а шровэкрйэ...

Шайире к'өрдайи т'эзэ Пушкин тэрщмэ дькэ. Әw мэр'а нэ тыштэки э'щербмайинейэ, ле бона щмаэ'та к'өрда фькьр у нета we зэ'ф мэзынэ. Р'убэре дьне щара пешьн Пушкин бь к'өрди те т'эрщмэкрьне у эw шайире т'эзэ т'эрщмэчие Пушкини пешьнэ бь змане көрди.

Ло, ло, ло, ло...

Гөнде Сичанлуе гөндэки к'өрдайи ч'укэ, гөнде п'еша Элэгэзейи к'отасие. Чэнд гава феза гөнд иди бэрфэ, э'wрын. Машинэ анцах һьлдьк'ышэ Сичанлуе. Эм жь Иринде пэя нава көлилке чайир у чиманар'а чунэ wi гөнди. Жь Сичанлуе т'эмамыйа бэста Арарате фэрһ' те к'эвше, ле эвара-р'онайа Ереване.

Эз г'эви к'омэ хорте Ириндейэ эрмэни дьчумэ Сичанлуе, е кө п'ае п'ьр'е аспирант у хwэндк'ар бун. Р'е-ва эwана пэсне к'өрда дьдан...

«Эwана щинар у пыштоване мэнэ, чь бьбэ эм гэв һэвьн».

Мала э'wльн, кө эм чуне, мала Айое калэмер бу. Кале сэдпенщ сали бэр шемика хwэ һатэ пешийа мэ, бь пьрс—слава бэрбьр'и мэ бу. Гава эwi шаһьле Иринде

наскър, бәре ә'wлын пьрс-пърсйара һәвалә хwәйә каләме-рә әрмәни кър.

— Әз у бавә тә бәрхә саләкәнә,—әwi бь бәшәрә-кә хwәш йәкир'а гот. Әw гәләки шабу, wәки әw шванед бьч'ук, wәки һ'әта дөһ-пер бәрхар'а дьлистьн, һна бунә «професор».

— Зә'ф, зә'ф р'азимә, Ленин,—әwi гот, дәсте хwә-йә қәрчомәки да сәр синге хwә, паше бь әшq гот: «көрә мын жи мәрики к'ъвшә» у шыкле көр'е хwәйи милисионер нишанда.

Һ'әта сала 1918 Сичанлу бнәлие we һндык бун. Wәхта диwana дашнака гөндда бь т'әмами 15 мәрвв ман. Гышк дәсти хәлайе, т'алин у щәрде чун. Нһа гәләк авайе т'әзә, клуб, авайе мәк'т'әбе у таме майин һатһнә чекьрьне. Сичанлуеда әм һндыки ман. Ле һәвалә мын, һ'. Щнди, пер'а гиһанд гөндие к'өрдр'а клубеда қәсе дәрбазкә у се-чар к'ламе щмаә'те бьнвисә. Жь ван к'ла-ма йәкеда шване к'орди кө сәр қиза әрмәни бәнги буйә, дьбежә: «Бона һ'өба тә әзә һ'әму тышти бькьм, дьхwәзи пәййи гөнде дәштейә гәрмстане бьм». Әw, к'и кө ә'дәте к'орда занә, һаж һ'ызкьрьна ванә бәр бь ч'йа-банийа һәйә, we фә'мбькә, wәки әва шөхөләки чәтһнә у әwe йәке т'әне мәрвве бәнги дькарә бькә. Хортәки гөнд к'ламәкә дьлшәват стра дәрһәқа достийа әрмәнийа у к'орда: «Ло, ло, ло, ло нане Сичанлуе у Иринде ашәк дьһерә, әм нанәкинә, авәкәнә».

Шагьртед мәк'т'әбйә қиз, жи мә'рифәта хwә нишан дан. Қизед к'орда шагьртнә ч'ә'ввәкьринә у хwәндьнеда пешьн...

Нәһ'ийа Т'алинеда 7—8 гөнде к'орда һәнә. Мә қраркьр. һәр'ьн гөнде һәри мәзын—Һ'әко, е кө бьнат'ара ч'йәе Бөқәтлиеданә.

Һ'әко гөндәки мәзынә. Әw гөнд дһ'а мәзын те к'ъвше, чьмки дө гөнд бәр ч'ә'ве мәнә, гәләк колхозвана к'еләка малед хwәйә кәвн е т'әзә чекьрьнә, ле малед кәвн һьлнәшандьнә, һәр маләк дө таме we һәнә, ле

гөндда дө гөнд һәнә—Һ'әкоа кәвн у Һ'әкоа т'әзә, е кӧ уймиши һәв бунә.

Мә меванти ль мала шване колхозе, Тәйар, кьр. Га-ва мәрвв к'еләка мала кәвн дина хвә дьдә мала Тәйойә т'әзә жь кәвьре сор чәкьри, дишаре чилқәрқаш, бане бльнд, полкьри, мәрвв гәләки ша дьбә. Огахеда дәмдәзгәки тәзә у баш һәбу. Навниша дәрса у «р'ежима роже», йа кӧр'е швани 13 сачи, Т'емур, дишәрвабу. Әш навниша жи миша йа шагьртед майинә, ле мәрвв гәләки фьр'нақ дьбә, гава шә навнишеда дьхуни «змәне франси». Змане франси навниша шагьрте к'ӧрдда? Р'ежима р'ожеда һатйә нвисаре:

«Р'абун—7—00.

Физкултура—7—30.

Тә'ште 7—40».

... Зар'ед к'ӧрда зә'фә зеньн, ч'ә'ввәкьринә. Нава ванда гәләк пешване хвәндьне һәнә, дһа зә'ф—шайир Сәрийожа Сулеймановә шагьрт нә кӧ т'әне шьера дьвнисә; ле нәла шере Аветик' Исаһакйан у к'ламе әрмәнийә майин тәрщмәйи к'ӧрди кьрийә. «Бингола» Исаһакйан, кӧ әви т'әрщмәкьрийә, һ'әкода гьшк дьстрен... Зутьре Тәйаре малхвә һат малә. Әш нә мәзьнә, ансах пенши сал бә, ле иди хвәйе кӧр'ә у нәвийанә. Тәйар шване сиупенщ-чъл салайә. Сәйя хәбата хвәйә баш у фьрзи қәдре ви нә кӧ т'әне гӧнде ванда, ле ӧса жи т'әмамийа нән'ийа Г'алипеда һәйә.

... Мала Тәйар мәзьнә—әвә, жьна ви, се кӧре виңә, қиз, бука ви у нәвиә чук. Жь малә гьшк дьхәбьтн, йане жи һиндьбн, хенжь нәвиә дӧ сали бьчук—П'аша. Бав у кӧре ньхӧри фермеда дьхәбьтн, жьна ви, қиза у бук челәкдошн, кӧр'әки ви мәк'т'әба Әләгәзейә дәһсаләда һин дьбә, ле е һәри чук мәк'т'әба гӧндда дәрсхана б-да. П'аша, чава навә ви дьдә к'әвше, нахәбьтә. Сбе һ'әта эваре йане бәрха дәстәка хвәра дьлизә, йане жи кәр'ә-кәр' мьле машина дьруне дьзвьр'инә. Гава дина хвә дьди ә'мре Тәйари хвәщ, мала ви у дәмдәзге

ми, иди фэ'мдарийэ, wэки чьма наве ми тфали данинэ, «П'аша». К'орде кő малэкэ нада буйэ, h'ьлбэт, п'ашайэ. Р'ешии англис—Линч, к'т'еба хwэ «Әрмәнистан»-еда дәрһәқа гәлэк малед шеха у п'аша нвисийэ, ле жь вана т'ө йәк нькарэ бьбә һьнк'уфе мала шване колхозе, Тәйар.

... Эваре дәрәнг бу, гава мә хатре хwэ жь h'әко хwәст. Әw чәнд роже әм h'әкода бун, Тәйар сбе h'әта эваре әм к'ода бьчуна мәра дьгәрийа. Нһа жи әw мәра һат h'әта қарахе гөнд, паше вәгәр'ийа мале.

Әw жи ә'дәте к'ордайэ—h'әта меван жь нава гөнд дәрнәк'әвә, малхве боршдарә шир'абә.

h'әкода иди чьра ведьк'әвьн, е кő р'онкайе дьдьн синге чйае пешбәри гөнд.

— Пьшта ван чйа Р'омә, wьра жи к'орд дьжин— һәвале мьн гот.

Мьн Р'ом нәдит, чьмки думане у тә'ристане әw ньхамтьбу. Ле әw тә'ристан һәй щара жь бьрқа бьруске вәдьқәльши.

— Зутьре сәр сәре ван жи we бьбә сайи,—мьн һә- вале хwәр'а гот.

— Хәбәра хwәш бһара дьлайэ,—әви бь ве мәсәла щмаә'та к'орда щаба мьн да.

ԻՎԱՆՆԵՍ ԴՄԿԱՏԻԱՆ

(1919)

ԼՅ ԾԼԸԸԸԸԸ

(կճրտկրի)

ՐՕյյէէ ԵՅ՛ Կ ըձձձ Խձ՛, ըձձրձ ԶԽԽԽ, Խձ
Խձձձձ Խձձձ ԾԼձձձ ը՛ Կ՛Եձձ. ըձ Երձձձ ըձձ ըձձ
Ըձձձձ ըձձձ, Եձ ըձձձ Ըձձձձձ ըձձձձձ, ըձ Կձ
Խձձ Զձ Խձձ Կձձձձ Կ՛Եձձձ Խձձ նԽձձ. Ծձ ըձձձ
Ըձձձձձձ ըձձձձձ ըձձձձ ըձձ, յձ ըձձձ, ըձձձ, յձ
Խձձձ ըձձ Ըձձձձ Ըձձձձձձձ ըձձձձ ըձձ.

Ծձ ըձձ ԼՅ ըձձձ ԾԼձձձ ըձձ. Ըձձձ ըձձ ըձձ
Ըձձ Խձձ ըձձձ ըձձձձ, Եձ յձ Ըձձձձձ ըձձ ըձձ,
ը՛ Ըձձձձձ Կ՛ Ըձձձձ ըձձձձձ. Ըձձ ըձ ըձձ ըձ
Ըձձ ըձձձ ըձձ ըձձ նձձ Խձձ.

ըձձձձ, Ըձձ ըձձձձ, յձ ըձձ Խձձ. Ըձձձձձ,
ը՛ Ըձձձձձ Կ՛ Ըձձ ըձ ըձձ Կձձ, Կձձձ Կձձձ Խձձձ,
ը՛ Ըձձձձ Ըձձձձձ ըձձձ, ԼՅ ԾԼձձձ, Խձձձձ Կձ
ԼՅ ըձձ ըձձ Խձձձ ըձձ ըձձձ.

ըձձ ըձձ Խձձ ըձձ ըձձ ըձձձձձ ըձձձձձ ըձձձձ
Կձձ Կձձ ըձձ ըձձձ Խձձ ըձձձ, Ե Կձ Խձձձ Խձ,
Ըձձձ Կձձձձձ ԾԼձձձ ըձձ ըձձձ. ըձ ըձձձ ըձձձձ
Ըձձձձ ըձձձձ Խձձձձ ըձձձ ըձձձ, ըձձձ ըձձձ
Ըձձձձ, ըձձձձձ յձ ըձձձձ Խձ Խձձ ըձձձ.

— Ծձ ըձձձ Կձձձձ, ԾԼձձձ,— ըձձձ ըձձ ըձձ.

ըձձձ ըձձձ, ըձձ ըձձձ Խձձ Խձձձ ըձձձձ, ըձձձ

ль п'ала Өлөгэза һ'к'йати эзе һақа тышт бьбиньм. К'ане, к'өнэ, эш конед к'очэре сэре ч'йайэ к'эсиб у к'элбед шванайэ гөрех, кө Исаһакйан дэрһэқа ванда нвисийэ? К'ане коне баве Гөлизэра бэжнбльдэ тар'һан, бэр к'и-жани Надое дьлкован р'ьма хвэ дач'ьканд у бе һ'өб-һ'ьз-кьрын ма?

Шьвэр'йа харомарор'а эм дадьк'этынэ жере. Нава гондда эм р'асти автоа тен, эва гонда э'йни шәһэрэ, шә-һэрәки т'ам.

* * *

Р'астэ, т'эзэ р'о дэрк'эт, тэ'ве дае, ле гондие Өлөгэзе ль сэр п'йа бун. Йэко-йэко дэре дк'анед хөрэк у эшийа вадьбун. Бэр дэре дэрманхане сацдофед дармане т'эзэ жь автомашине вала дькьрын, ле се автомашинед, кө бэр дэре заводе сэкьни бун, һазьр дьбун, вәки һэр'ьнэ Ереване. Өлөгэзеда мэрьв дьлэзиньн, бь хэйсоте мэрьвө ч'йа, бльд хэбэр дьдьн у дэнгед ван нава һэва сведа дькьнэ зьнгин. Хенжь соқақа сэрэкэ, р'еед бьчук у мэрьн бь һешнае серэк хэмьлинэ. Жоре—э'змане шин, жере—авайед сор у спи у қизед к'өрда, е кө хвэ бь шә'р у; шамақи хэмьландьнэ.

Эм бэр дэре п'оште сэкьнинэ у хвэр'а дьфькьрын, к'ане к'ода һэр'ьн, чэнд шаһьл тенэ дора мә, минани змане де змане әрмәни заньн у хэбэрдьдьн, эвана һазь-рьнх вәки эм к'ода жи бьхвэзын, эше пешиа мә к'эвын, мә бьбын, бьгәриньн, һ'ьзки эм бьхвэзын Симьр' даг канйа Дерьке, йане жи сэре Өлөгэзе бьгәр'ьн, we мә бьбын.

Һэвале мьн, кө моташе пейзажейэ, һәрчар алие хвэ дьһер'и, қә гер нэдьбу.

Дохтьрхана һ'эйванәт, ноли бьрщәкә бәләк, әв эщәбмаи дьһишт, авайе нәхвәшхане, мәк'т'әба шәв-майине, мәк'т'әба п'ешәкзаниейэ чилқәрқаш һ'өб у эшқ дькьрын дьле һэвале мьн, әв һ'эйр у һ'ьжмәк'ар дьһишт-гьн. Эш авайед р'әнгин хут ль ведэре һатьнэ авакьрыне,

к'идаре баре коне к'очера дьхатынэ вэгыртые. Кон. На хер, т'о кон ль вьр т'онанэ. Нэр дэра авайе йакрате, д'одрате у сепатенэ. Элэгэза радиофикасиакърида бь дэнге зизи ширьн р'адио дьстре. Дэвса рьма Надсе бэнги бэр дэре Г'олизэре стунед электрикие хатынэ дачькандьне. Ле ав бэдэва нан, к'о бэр п'энщэре сэкьнийэ, дурэбин дайэ бэр ч'э'бе хвэ, дьгар'ина, к'е занэ, дьбэ нэриа Г'олизэре йане жи нэвиа Надо бэ, дэр'наца к'ижанеда Иса-нак'иан страйэ. Ло чьма на... нэ ахьр бэдэви цэвм, у млэта, э'сыл у щьсна нан'нер'э.

Немрут' шкьле шьне электрикие дьк'шинэ, паче шкьле электростансиае дьк'шинэ у бир накэ, вэки шкь-ле се мэрэке баре бьк'шинэ, е к'о Элэгэза шенэ бэдэвэ тэзэда э'йни ноли п'арсэкийанэ.

* * *

Р'ебэрэки мэ—Шалико, нава н'эйшт эвлэде Х'одэ Мн'ода е сьсианэ, эв института Греванейэ педагогинеда нин дьбэ, нэрд'о ребэред мьнэ дьне—Титале Щьндо у Чэтое Сло жи хвэндк'арьн. Ща'ньлед эгьн бь н'эваск'а-рикэ мэзын дьхвэзын бьзанбьн, гэлэ мэрэма хатына мэ чьйэ. У вэхта эм э'лам дькьн, к'о эм сэр'ренэ, гэлэки лэзын, эвана бэр хвэ дьк'эвьн. Чэнд сэн'эт ньндькэ, вэ-ки мэр'в Элэгэзер'а бьбэ нас.

Демэк лэзмэ эм бьлэзиньн. Ава мэк'т'эба ор-т'эйэ бь наве Степ'ан Ша'нум'иан, директоре к'ижанейэ Э'гиге Х'одо. Эм дэрсханэ-дэрсханэ дэрбаз дьбьн у ле дьн'нер'ьн, оса жи мэр'анэ дэрсдэре к'имиае Алек'сан'иан Мкртич. Эв зэ'ф р'ьнд к'орди занэ, эв у жьна хвэйа Майрануш, йа к'о дэрсдара змане германийэ, эва вэхтэки дрежэ, вэки эвана Элэгэздеда дьминьн. Эм жьл бора-ториа к'имиаейэ дэвлэмэнд э'щэбмайи дьминьн. Ава, эв эк'споната, к'ижан бь дэсте мэк'т'эбване к'орд хатынэ назьркьрыне, е к'о дькарьн нэр т'эмашэгэнке бьднэ хэмь-ландьне. Ава, шкьле атоме, озонаторе, р'елейед п'ьр'-

щур'э у к'огасие сэрҗашэкэ олме вэг'эние — модела доргэр'е.

Ль р'эх лабораториаейэ снэ'тхана дургэрие у хостатие. Мэк'т'эбеда һэнэ к'оме зман у литературае, т'эриде, коз хвэйкьрне, спорте, р'эқәсе у стране.

— Эм сйанэт у һ'өрмэтэк : мэзын дьльнэ хвэндэванед хвэйэ быч'ук. Вэхте қсе сэршера к'т'ебхане мэр'а дьбежэ:—сала хвэндьнейэ дэрбазбуйида 2000 к'т'еби зедэтыр жь литература эрмэниа у урьса һатйэ хвэндьне. Әвләде ве щмаэ'те, е кō к'этьнэ р'ожа хвәш, бир тиньн шайире хвэ е қөр'на XI-а-Ә'ли Һәрири у лирике қөр'на XII-а Аһ'мәде Шцири. Бь змане де к'лама Езданшир дьстрен, е кō гази щмаэ'те дькьр, вәки мқабьли зэвтәкчид һ'өкәмәта Р'оме шәр'кы.

* * *

— Чь агьрэ, тō ведьхи, дае шан?

— Тәр'а, лаво, әзе чекьм ду-дәрман.

Дайкед к'өрда ава әвләдед хвэйэ бриндар у баши қәнщ дькьрын, дәрман дькьрын, бьрьнэ бәр шәхс у зйарәта, бәр ошаха, сәр к'очәк у мәлла.

Ле нһа өса нинә, дьнһа һатйэ гōһастьне.

Эм к'очәр бун, әз жи бәрхван,

Ль бәр п'ала Әләгәзе

У р'ожед мьн дәрбаздьбун

Нола авед Әләгәзе.

Дәрбаз бунә сал у зәман,

К'очәри чу... бумә хвәндк'ар,

У кōлилкед Әләгәзе

Әз бир тиньм һәрр'о, һәршар.

Иро иди әз дохтрьм,

Әз әвләде Әләгәзе,

Бь әшқ у ша дьхәбьтьм,

Гōнде п'ала Әләгәзе.

Ава дьнвисэ дохтр Смое Шэмо, сэрwere нэхwэш-хана Элэгэзе. Дохтре шайир вьра т'эне нинэ, оса жи дохтрэ Мэмэде Шамил, бэрхване бэре, көр'е швана, ва-на мьл дайэ мьле һэв бона щмаэ'та к'өрд у эрмэни дьхэбьтн. Смое Шэмо института Ереванейэ дохтрие хлазкьрийэ, ле Мэмэде Шамил института Бак'уейэ дохтрие хлазкьрийэ. Дохтре шайир мьнр'а дьбэ мэ'ни, wэки эз дэрһэца фолклора к'ордада бьпьрсьм.

Шөхөла р'азгэле, эз не һ'сиам, wэки эз к'е кө дь-гэр'ьм, Аһ'мэде Бэкойи 31-сали, чэнд р'ожа пешда ани-буна нэхwэшхане п'ышке wi һэwa һьлда бун. Нһа хwэ-р'а бэр тэ'ве р'уньштиё, шьвэqэльна wi девда, щгаре дьк'шинэ у ширьн-ширьн фелдшере нэхwэшханейэ сэрэ-ра—Самсон «дайир'а» qсэ дькэ.

У awa, Аһ'мэде Бак'о дьбежэ: гьвэ кө дэнге мьн к'этйэ. Эм т'эwаqэ дькьн, дькьн накьн, т'ө тышт же дэрнае. У ньшкева эw дьдир'инэ. О... чь дэнгэки лейэ, чь к'өбрэкэ ширьн...

Э'нйа wийэ qэмэр, бэжна wi бьнд, шьвэqэлын дест-да, архальхи ле, п'ап ахи ль сери.

—Кэледа, һа кэледа,
Кэла Мердинеда...

Сйарэки шаһьл минани бае бруске чайире мэqэс-дькэ у һ'ьлдьк'шэ ч'йе, ап'ьншице р'эш ль нав мьле wi бадьбэ. Qэй шванэ. Приске агьр бэр чэ'ве кале дьп'э-кьн, гава эw сйаре шаһьл дьбинэ. У тое бежи эw нһа оса дьстьре, wэки дэнге wi һэр'э сйаре чапьки чэлэнг.

— Кэледа, һа кэледа,

Кэла Мердинеда...

Кале һэла we гэлэки бьстра, ле сэдре колхозе, Хө-дое Мһ'о, жь чайире Мирак'е вэгэр'йа у к'лам нивида ма...

Хөдое Мьһ'о йэки орт'эйэ, смеле wi дэфе спи к'э-тыне. Э'мре wi т'эриqэ, жь р'енщбэртие гьрти һ'этани öзве Комитеа шөхөлкьрьнейэ мэрк'эзиейэ Закавказе. Жь

сала 1929-а һ'этани сала 1941-әw сәдре Совета гонд буйә у пәй we йәкер'а һ'этани нһа әw сәдре колхозейә. Нәфәрә мала wi 'ьрын:—жһна wi—Мәйо, кәваниһә у we һәйшт әwләд мәзһнкьрһнә. Нөхөрие «е Ә'гитә, директоре мәк'тәбейи мәр'а нас, е дөда Шәкрөйә—к'атьбе газета «Р'һа гәзә», е сьһйа Шаликойә, р'ебәре мьн, е чара Жорайә, е кә института Ереванейә дохтриеда һин дьбә.

— Мала мьн мәзһнә, — әз р'аст бежьм, — т'әмаийа Әләгәзейә. Хөдо смеле хвә бадьдә у дьбежә, — гьшк жи дәwлатинә, малед ван ноли кәла Дьмдьм т'ьжинә, әм һ'әйра мевананьн...

Р'астә, war у warге Әләгәзе ч'һа у бльндщинә, ле малһбуна Әләгәзе һатйә механизасиакьрһне у нһа комбайн, трактор, силосбьр'е колхозейә арьзи һәнә, е кә дәwса щот у к'отанед дәwра бәре дьхәбьтин.

Колхоза гонде Әләгәзе һ'имли щәһ у гәньм дьчинә. Хвәлийа р'астер'а дьбежьн хвәлийа хам, йа кә пәй т'әстиқбуна қайде Советиер'а һатйә р'акьрһне у бешәркьрһне. Кәри—сурие Әләгәзе граньн у р'ож бь р'ож р'әқама сәре һ'әйwanәте гьр зедә дьбә. Гавине пез, дьсер, дьбһнә зозане—Сим даг'е, йане warге Мирәк'е, ле звьстане һ'әйwanәт гомед гәрмә т'әмьзда хвәй дькьн. Бона миасәркьрһна плана һ'әвтсалие, фермед пез у ч'еләка боршдариед мәзһн һьлданә сәр хвә. У Хөдо бь к'әбари дәрһәқа сәрwере фермада—Ә'лихане Мһ'о у Ханьм Айвазйанеда хәбәр дьдә, бәнгз у бәшәра wi д'а хвәш дьдә. Хөдо йәко-йәко гли дькә дәрһәқа ә'фатиа хәсата колхозване пеш, әw өса наве хәбатк'ара дьдә у тинә бир, чава қасәке пешда наве әwләдәд хвә дьда.

От'ахе Әләгәзе жь кәwре Артике һатһнә чекьрһне, аша шәш бред Ә'лойа, е кә к'әккәд бьнәрдә тә'рида дьман, нһа авайе хвәйи дөқатейй ша у бәхтәwарда дьжин.

— Бра т'ьме ша у бәхтәwарбьн әwләде щмаә'та к'өрдайә братие Әрменистана Советиеда, е кә әwләде щмаә'та кәвһнә мерхасьн у к'ламе ә'фатйа Езданшир дьс-

тырен жы ч'йаед Деръмейә бльнд, жы Меһабаде нәтани
К'әрманшаһе, жы К'еркуке һ'әтани Шәнгале. У хвәзыла
Шәрәфәдин Блиси, т'әриқзане к'әрдәйи қәрна шанзәһ,
әв вәт'әнһ'әзе ә'йаң жи һәбуя, вәки һәа т'әриқә хвәйә
нав у дәнгда—«Шәрәфнәмеда», бь һ'әрфе зер'ин ә'мре
п'арәкә шмаә'та хвәйә бәхтәварә жирә жеһати, хвәнди
у пешдачуйи, ль п'ала Әләгәза р'әнгинә һ'әзар тәвни у
авази бьнвися у сәр к'т'еба хвәда зедәкьра.

Institut kurde de Paris

МИК'АЕЛ НАРУТ'ЙУНИАН

(1920)

ЛУР-ДӘ-ЛУР

Тө кө вәхта ль блура хвә дьхи,
Сәрпатикә кәвн мьн дьбә бири:
Гава кө блуре пез бәржер тини,
Ве сәрпатиер'а эз дьбьм гори.

Тө дьлувини, әв дьбә мьн бир,
Ле гәло чьма эзи ва шамә?
Һәв заньм гөлын жорда дьбарьн,
Дне у ә'лам гөла шадьбьн.

Тө Лур-дә-лура бәре ледьхи,
Ле т'өнә п'епәлинга шкәсти,
Һ'әсо бь хвә жи зуда к'очкьрийә,
Т'әне бона ви сәрпатик майә.

Ле гәло чьма Лур-дә-лура тә
Һесьра жь ч'ә'ве тә дьбаринә?
Дә эз ве пьрсе эди надьмә тә,
Бра йа бәр дери бь хвә хәбәрдә.

Йа бәр дәре кон аьқас бәдәшә,
Кө һ'ыш-ақле мәрийа сәр дьчә,
Бь хвә назькә, р'ьндә, дәлалә,
Тө дьбежи гөлә, гөләкә алә.

Вер'а дьбежын-ризэ, чь р'нди.
Жь бэр дэсте тэ шире тэ доти,
Дьк'ьшэ нола ч'эмэки сыпи
У дьди сэр нэв р'уне нвишки.

Гэр we быгота-эз йанга тэмэ,
Жь н'эзкьрна мын тō wa машоқи,
Лур-дэ-лура тэ эди ми чахи
We қэ т'ō щара нэкьра ахини..

Шōхөле дненэ, йэкьн эв қәйдэ,
Ле йэкэ дьн нна те готьн,
Дәwрана Г'эсо чуйэ жь днйае,
Элэгэз буйэ мыск'әне шайе.

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

С Ө Р Ө Щ Ә М

	Р'у
Хэбэра қаншизание-Һ'. Щнди	3
К'орд—Х. Абовйан ¹	5
Приск—Раффи	10
Багри—Һов. Һовһаннисйан	12
Лур-дә-лур—В. П'ап'азйан	14
Мәрщ—Һов. Т'уманйан	21
Сәрһатийа Щасьме к'орд—Лазо, гонастын Һ'. Щнди, Ө. Ә'вдал	26
Достед мьнә к'ордр'а—Ав. Исәһакйан	32
Надое бәнди	34
Ә'мое к'орд—	36
Дө щмаә'тед бра—Д. Демирчйан	43
Һерс у һьзкьрһн—Г. Һайкуни	45
Хәзал—С. Зорйан	47
Мәм у Зин—К. Ситал	61
Гонде мьни дур—	62
Агьред нәвесйайи—Тс. Т'оргомйан	64
Сервин—Һ. Пог'осйан	68
Ләт'ифә—Сармен	70
Мәме у Ә'йше—Һ. Сирас	76
Сиабәнд у Хәще—С. Таронси	85
Хальфиед гәлине бәр аза—В. Ананйан	94
Ль Алмә-Ат'әе—В. Григорйан	100

1. Пешйа кижан әфрандыне һаве тәрщмәчи нәһатийә данине, һазькьре ве бәрәвоке тәрщмәкьрийә.

Р'ожд р'эшәһ'ъш—Г. Степ'анийан	102
К'ордед Әрмәнистане—Һ. К'очәр	108
Хөдеда—Х. Даштенс	118
Баллада к'ордие—А. Дарбни	122
Әле—Г. Бес, т'әрщмәкьр Щ. Генцо	127
Ө'бузет—Аг'авни	133
Сиабәнд у Хәщезәре—Һов. Шираз, т'әрщмәкьр Ф. Усьв	137
Ль синге ч'йәе Әләгәзе—Г. Әмин, т'әрщмәкьр Ш. Хөдо	141
Ль Әләгәзе—Һ. Г'укасийан—т'әрщмәкьр Ш. Һ'әсэн .	147
Лур-дә-лур—М. Һарут'йунйан	154

Institut kurde de Paris

Ծէստճօլ

Րէտէտոր Ձմինէ ՁՎտալ
Տիկլի Ան. Գասարյան
Րէտէտորէ տէլէճէտիէ Ր. Բէտրոսյան
Րէտէտորէ տէխնիկիէ Վ. Գալտիյան
Կորէտորա կոնտրոլ Ձ. Բէկօյէտա

ՎՓ 05514 • Դէտտէ 1866

Դիրաճ 500

Կ'աղէզ 84×108¹/₃₂ Բալնաշիւրէ տէնգէնէ 10,0
Բալնաշիւրէ տէտիրէտէ 6,0
Բոնա տէտիրէ տաիյէ տարտին 8/ՄII ս. 1962
Բոնա տէտիրէ տաիյէ տոլկիւրնէ 21/III ս. 1963
Բոնա 31 կ.

Նէտիրխանա I-է տա տարա տաիտոլիգրափիւրտէ
Երէտան, տոգադա Ալապերտյան, № 65

Institut kurde de Paris

89
CIN

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉE N° ~~787~~ 795

Institut kurde de Paris

Бна 31 к.

Institut kurde de Paris

K.C.